

ECONOMIA ROMÂNEASCĂ

Revistă trimestrială pentru îndrumarea practică spre negoț și industrie

Director: IOSIF GÂRBACEA

CONTINUTUL :

- I. G. Cuvânt înainte.
VALER PASCU Cum am ajuns negustor.
IOSIF GÂRBACEA . . . Orientarea economică profesională.
ADRIAN IACOB . . . Industria agricolă Vlad.
NICOLAE PETRA . . . Băncile românești în trecut.
GHEORGHE DRAGOȘ . . Săcelenii ca negustori în Brăila și
Galati.
VASILE VLAICU . . . Primele întreprinderi românești de a-
sigurare în Transilvania.
TRAIAN NICHICIU . . „Solidaritatea“.
ILIE HAȘEGANU . . . Negustori mărgineni în „Țară“.
AUGUSTIN TĂTARU . . Români din America.

CRONICA:

CINCI ANI DELA MOARTEA RECTORULUI ANGELESCU, SĂRBĂTORIREA
LUI TEODOR NICOLAU, CONGRESUL GENERAL AL ÎNVĂȚĂTORILOR DE-
LA TIMIȘOARA, ADUNAREA „ASTREI“ DELA SATU-MARE, NOTE.

REVISTE :

ȚARA BĂRSEI, OBSERVATORUL SOCIAL-ECONOMIC, VIAȚA SOCIALĂ
C. F. R., REVISTA DE COMERȚ ȘI CONTABILITATE, ALACI ȘI MINIERA.

PUBLICITATE

ANUL I.

IANUARIE—MARTIE 1936

No. 1.

COMITETUL DE REDACȚIE :

Prof. IOSIF GÂRBACEA și GHEORGHE DRAGOȘ dela
Academia Comercială Cluj, VALER PASCU, mare comerciant
în coloniale, ADRIAN IACOB coproprietar al firmei Vlad &
Co. industrie alimentară, IOAN POPA Director la Intreprin-
derile Forestiere Române.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
CLUJ, STRADA GENERAL GRIGORESCU 37/c.

ABONAMENTE ANUALE :

Persoane particulare	Lei	250.—
Studenți și licențiați Acad.	"	200.—
Instituțiuni de Stat	"	500.—
Intreprinderi mari com. și ind.	"	1000.—
Biblioteci școlare și sătești		gratuit

PUBLICITATE :

Un an o pagină	Lei	1000.—
" " $\frac{1}{2}$ "	"	500.—
" " $\frac{1}{4}$ "	"	250.—
$\frac{1}{2}$ " o pagină	"	500.—
$\frac{1}{4}$ " $\frac{1}{2}$ "	"	250.—
Abonații revistei $\frac{1}{4}$ pag. $\frac{1}{4}$ de an . .		gratuit

471235

ECONOMIA ROMÂNEASCĂ

Revistă trimestrială pentru îndrumarea practică spre negoț și industrie

Director: IOSIF GĂRBACEA

CONTINUTUL :

I. G.	Cuvânt înainte	3
VALER PASCU	Cum am ajuns negustor	7
IOSIF GĂRBACEA . . .	Orientarea economică profesională	15
ADRIAN IACOB	Industria agricolă Vlad	43
NICOLAE PETRA . . .	Băncile românești în trecut	49
GHEORGHE DRAGOȘ .	Săcelenii ca negustori în Brăila și Galați	92
VASILE VLAICU	Primele întreprinderi românești de asigurare în Transilvania	96
TRAIAN NICHICIU . . .	„Solidaritatea“	105
ILIE HAȘEGANU	Negustori mărgineni în „Țară“ .	115
AUGUSTIN TĂTARU . .	Românii din America	120

CRONICA: 125

Cinci ani dela moartea rectorului Angelescu, Sărbătorirea lui Teodor Nicolau, Congresul general al învățătorilor dela Timișoara, Adunarea „Astrei“ dela Satu-mare, Note.

REVISTE: 132

Țara Bârsei, Observatorul Social-Economic, Viața socială C.F.R., Revista de Comerț și Contabilitate, ALACI și Miniera

PUBLICITATE 139

ANUL I. IANUARIE—MARTIE 1936 No. I.

COMITETUL DE REDACȚIE :

Prof. IOSIF GÂRBACEA și GHEORGHE DRAGOȘ dela
Academia Comercială Cluj, VALER PASCU, mare comerciant
in coloniale, ADRIAN IACOB coproprietar al firmei Vlad &
Co. industrie alimentară, IOAN POPA Director la Intreprin-
derile Forestiere Române.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
CLUJ, STRADA GENERAL GRIGORESCU 37/c.

ABONAMENTE ANUALE :

Persoane particulare	Lei 250.—
Studenți și licențiați Acad.	" 200.—
Instituțiuni de Stat	" 500.—
Intreprinderi mari com. și ind.	" 1000.—
Biblioteci școlare și sătești	gratuit

PUBLICITATE :

Un an o pagină	Lei 1000.—
" " $\frac{1}{2}$ "	" 500.—
" " $\frac{1}{4}$ "	" 250.—
$\frac{1}{2}$ " o pagină	" 500.—
$\frac{1}{4}$ " $\frac{1}{2}$ "	" 250.—
Abonații revistei $\frac{1}{4}$ pag. $\frac{1}{4}$ de an	gratuit

CUVÂNT ÎNAINTE

Timp de doisprezece ani în decursul prelegerilor mele, am căutat să dezvolt auditorului dragostea și înclinarea către întreprinderi practice în negoș și industrie cu rezultate destul de apreciable.

În ultimul timp însă își fac loc în lumea tineretului școlar tot mai mult idei cari disprețuesc munca și formarea carierii prin pregătire temeinică teoretică și practică, ci aștepta dela o întâmplare să le vie de drept și fără nici o pregătire sau efort, toate locurile de conducere. Ori pentru a conduce o întreprindere fie publică sau particulară, mare sau mică, — și a nu o duce la ruină, — mai ales azi se cer cunoștințe așa de temeinice, calități morale așa de tari, cari numai cu prețul unor eforturi îndelungate și grele se pot însuși.

Partidele politice cari încurajează, utilizează și exploatează această greșită tendință a tineretului își iau o gravă răspundere.

Combaterea acestei rele tendințe nu mai este însă posibilă; numai în cadrul școlii, pe cari mulți o și ocolesc, pericolul cei aștepta pe aceștia și cu ei generația viitoare și interesul neamului nostru cer că lămurirea lor obiectivă să se facă pe o scară mai largă, să îmbrățișeze întreaga țară, de aceea am găsit ca o necesitate urgentă a înființa prezenta publicație.

Am apelat în primul rând la un coleg al meu cu studii economice. Profesorul prin menirea lui e dator după definiția francezului Louis Arnaud: „1) faire avancer la science, 2) préparer aux professions, 3) éclairer le public”.

Pentru a da însă adevărata caracteristică de ordin practic am apelat la trei exponenți ai vieții comerciale practice românești să-mi acorde concursul lor. Primul cel mai mare comerciant român pe piața locală, cu studii superioare, dela începuturi foarte modeste în decurs de 12 ani, a ajuns să fie primul în branșa lui. Al doilea este coproprietarul unei industrii alimentare, care dela o modestă întreprindere comercială a ajuns cam în acelaș răs-

1) *Revue des Deux Mondes* Junie 1935 pg. 621.

timp prima firmă aici chiar față de streini; iar al treilea este conducătorul celei mai mari industrii forestiere românești.

Astfel organizați plecăm la lucru urmând cuvintele regale „fără suflet, fără credință, fără indemn nu se poate face nimic”⁽¹⁾. „Un popor nu are drept la viață numai prin tăria lui, ci mai ales prin gândurile lui și prin înfăptuirea gândurilor lui”⁽²⁾.

Înțelegem dela început să precizăm atitudinea noastră atât față de concetățenii noștri minoritari și față de străinii cari cu cinste și omenie înțeleg să lucreze pe terenul economic la noi pentru a nu fi eronat sau intenționat greșit interpretați, cât și față de curentele noi din timpul din urmă. Apelăm pentru aceasta la definițiile oamenilor de seamă dela noi a căror competență și patriotism sunt înafară de orice discuție.

Găsim complet, precis și just cuvintele profesorului Iorga în calitate de istoric și oficiale de Președinte al Consiliului de Miniștri, rostite în ședința Camerei din 14 Decembrie 1931:

„Noi cari suntem o populație atât de puternică, atât de hotărâtă a se menține, atât de capabilă a se desvolta organic, fără violența din partea Statului, noi nu avem nici o dorință de a sfărâma grupurile etnice de caracter istoric pe cari le-am găsit în provinciile, pe cari dreptul nostru și un moment fericit ni le-au dat pentru totdeauna... Noi avem înaintea ochilor exemplul Statului a cărui dominație a precedat pe a noastră dincolo de Carpați. Ar fi suficient spre a ne învăța că violența exercitată asupra sentimentului național, se întoarce contra aceluia ce exercită această violență”⁽³⁾.

„Așa dar moneda noastră, creditul nostru în streinătate, solidaritatea pieței noastre interne și externe în sfârșit întreaga noastră economie publică și privată depinde de încrederea cercurilor financiare, încredere ce ar pieri dela o zi la alta, dacă s'ar vedea că începem să ne atingem de garanțiile oferite. Indiferent de dimensiunile știrihrei, o garanție este expresia economică a unei situații morale, orice atingere, orice violare cât de mică, ruinează situația morală în întregime”⁽⁴⁾.

„Românismul nu este o promisiune de ospăț general pentru toți Românii, ci este pregătirea tipului de adevărat Român prin disciplină și înălțare morală. Cărarea fiecărui popor se alege după ce poporul are în conștiința sa o busolă de orientare”.

„Xenofobismul este sau un semn de primitivitate sau un semn de degenerare a naționalismului”. „In timpul nostru xenofobismul este o armă politică întrebuințată de acei cari fac demagogie naționalistă. Pentru aceștia naționalismul nu este o în-

²⁾ Cuvântarea M. S. Regelui la Săptămâna Cărfii 1935. Rev. Fund. Reg. Iulie, pg. 188.

³⁾ Rev. Fund. Reg. G. Sofronie pg. 268.

cordare pentru cucerirea unui ideal, ci este numerotarea de apetituri în vederea împărțirii unei prăzi“. „Românismul este în sfârșit nu o spiritualitate pe înțelesul bătrânilor, ci numai pe înțelesul tinerilor. El fintește de instituirea unei vieți morale severe, prea severă pentru acei deprinși...“. „Catehismul Românismului nu poate fi aplicat, decât numai de aceia cari au fruntea curată și numele nepătat. Lăudăroși însă cu vorbe, nevolnici însă la fapte, n'au ce căuta: sub drapelul lui“⁴⁾. „Este timpul să luăm apărarea Românismului în propria lui țară. Căci numai câțiva ani încă, dacă spiritualitatea lui va fi confruntată cu demagogia toată puterea educativă a acestei spiritalități va fi compromisă“⁵⁾.

Situația însă în care se găsește elementul românesc în propria lui economie națională este intolerabilă.

Din clientela țării inclusiv Statul peste trei sferturi este românească, iar din viața comercială-industrială a țării nici un sfert nu se găsește în mâni românești. Aceasta este adevărata situație care trebuie remediată, nu însă prin mijloace violente cari nu ar duce și așa la rezultat, ci printr'o penetrație treptată, bazată pe deoparte pe educarea clientelei românești să prefere a cumpăre dela români, și pe de altă parte prin îndrumarea și vorbă și faptă a tineretului nostru școlar să intre în cariere practice și prin muncă școlară și ucenicie în negoș să ajungă să formeze clasa care ne lipsește azi.

Cunosc la Sibiu un caz recent, precis și foarte elocvent. Un minoritar a vândut un imobil al său altuia din neamul său cu 20% mai ieftin decât suma ce primise dela un român. A preferat să pierdă câteva sute de mii de lei — aceasta era diferența — numai să nu vândă unui strein de nația lui.

Acest exemplu trebuie urmat și nu cred că ar putea supăra pe cineva deoarece acest sistem a fost practicat de întotdeauna față de noi.

Dacă ar mai fi nevoie de o dovadă a necesității lămuririi opiniei noastre publice, ne-o dă exemplul Spaniei. În ultimul timp această țară a fost câmpul de experiență a atâtor idei cari se vântură și la noi azi. Frământările interne în ultimul timp au ajuns să periclitizeze însuși existența lor de stat. În fața acestui pericol, o mână de oameni fără nici o legătură cu vreun partid politic, grupați în jurul unei reviste economice, au pus interesul general mai presus decât orice, lămurind marel public în toate marile probleme puse. Efectul salutar nu a întârziat să se vadă. Liniștea internă și oarecare progres economic și financiar sunt fără îndoială meritul lor⁶⁾. Acest exemplu vrem să-l urmăm.

4) D. I. Suchianu Rev. Fund. Reg. Iulie pg. 146.

5) C. Rădulescu Motru: Rev. Fund. Reg. Iulie pg. 82, 83, 84, 86, 70.

6) Weltwirtschaftliches Archiv. Mai 1935 pg. 217—221.

Paralel cu acestea și ca o complectare a lor trebuie dezvoltat spiritul de economie și păstrare. În trecutul nostru aici în Transilvania numai datorită economisirii și organizării ei am putut ajunge la o oarecare bună stare economică și am putut rezista atacurilor de tot felul și cu tot felul de armă. Dacă ar fi să considerăm numai opera lui Partenie Cosma și frumoasele rezultate obținute înainte de război, în condițiuni necomparabil mai grele și ar fi deajuns a convinge pe oricine ce mult și ce fructuos se poate activa în această direcțiune.

Până nu se va pune iarăși în picioare sistemul nostru bancar nu poate fi vorba de o eșire din depresiunea economică prezentă. Aceasta nu e posibilă oricâte legi s'ar aduce și oricâte ajutoare de Stat s'ar da. Singur viața economică și marele public cu încrederea lor pot sana situațiunea. Însă cum scrie și economistul francez Romier: „On demande a l'épargne de sortir. Elle ne sortira pas pour arroser des arbres morts. Elle attend du „neuf“⁷⁾).

Băncile în dificultate să facă întâi toate eforturile proprii spre a merita încrederea publicului. Reduceri radicale, de capital și regie, dăruțat tot ce nu e solid și pe temelii solide fie și modeste să clădească viitorul. Oamenii noi mai ales, cari n'au avut nici un amestec cu opera trecută, oameni cari să prezinte garanții personale de capacitate și integritate. Așa vor putea fi captate micile fărâme de economie, cari sunt și azi numeroase și sunt în căutarea unei cât mai modeste rentabilități cu o singură condiție „siguranță“. Reluarea afacerilor e în funcție de posibilitatea noilor întreprinderi ce s'ar creia să găsească minimul de credit pe care orice întreprindere oricât de solidă, are nevoie la început.

Legarca acestor chestiuni de primele face parte din preocupările ce ne-am propus.

Ca încheiere repetăm cuvintele marelui financiar francez, Gaston Jèze⁸⁾ pe cari le punem în fruntea programului nostru:

„Pour réussir il faut de la volonté et une méthode. Je dis la volonté et non pas la bonne volonté. Celle-ci ne suffit pas. Il faut briser des résistances, surmonter des obstacles, renverser des oppositions sans cesse renaissantes. Energie, ténacité, persévérance, sont les formes de la volonté...“.

Apelăm deci la toți aceia cari văd lucrurile la fel, simt la fel și mai cu seamă la aceia cari urmând sfaturile noastre au pătruns în viața economică unde și-au asigurat situațiuni frumoase să vină să pună umărul, pentru a duce la isbândă programul ce ne-am propus.

Cluj, Novembre 1935.

I. GĂRBACEA

7) Lucien Romier Figaro, August 1935.

8) Revue de Science et législation financière, Ianuarie 1929.

CUM AM AJUNS NEGUSTOR

Puțini dintre noi își dau seama prin câte greutăți și diferite etape trece o întreprindere comercială sau industrială, până când ajunge să fie un adevărat izvor de bogăție și un bun mijloc de susținere pentru îndeplinirea unei misiuni economico-sociale.

Privind aceste întreprinderi din punctul de vedere al naționalismului, ele capătă la noi în țară o deosebită însemnătate, căci România odată integrită politicește trebuie să-și ocupe și locul ei important economic între statele europene.

Nu rămâne nici o îndoială că integritatea granițelor noastre de azi s'a îndeplinit exclusiv prin concursul elementelor autohtone, cine mai afirmă că afară de români au fost și alte neamuri minoritare cari au luptat pentru îndeplinirea României Mari — însemnează că nu cunoaște realitatea. E bine să notăm acest lucru pentru că azi clasa aceia a populației țării noastre profită din belșug în România, care nu numai că n'a îndeplinit nimic la clădirea ei ci din contră, uneltește și astăzi la desmembrarea ei. La cele de mai sus se adaugăm încă faptul că majoritatea zdrobitoare a negustorilor, meseriașilor și industriașilor la noi sunt străinii de neamul nostru și că ei exercitându-și aceste profesii exploatează o mare majoritate de români agricultori, muncitori, funcționari, etc. Așa fiind aceste întreprinderi văd lucrurile exclusiv prin prisma intereselor lor și prin urmare este evident că scopul lor corespunde la perfecție cu vederile lor, să exploateze și Statul și publicul consumător.

Este dureros să constatăm după aproape două decenii dela unirea forțelor noastre românești, că nici un guvern în acest interval încă nu și-a dat seama de acest adevăr și prin urmare

nici n'a putut activa în mod corespunzător să romanizeze comerțul și meseriile, cei doi poli importanți cari stau la baza consolidării unei țări pe tărâm economic.

Elemente eșite din rândul românilor de baștină cari s'au ridicat la o treaptă corespunzătoare au procedat fără nici o indicație venită de sus. Ele s'au validat în lupta de toate zilele numai în urma faptului, că oameni talentați au pus în practică adevărate virtuți românești cu cari au pătruns acolo unde în mod normal stau alții pe poziție cari n'au nimic de a face cu aceste elemente ridicate dela sine putere și pe cari îi consideră de venetici în tagma lor monopolizatoare a comerțului și industriei.

Regretabil însă aceste excepțiuni sporadice cum este cazul la noi, nu rezolvă deloc această problemă arzătoare de ordin general. Românii puțini la număr — negustori și industriași — nu suntem în stare să formăm o coheziune necesară pentru a crea un ansamblu național ca de ex. în Germania unde astăzi comerțul și industria putem afirma aparține în mare majoritate nemților de sânge.

Noi câțiva singuratici luptători nu putem obține rezultate decât cu însemnătate locală, căci neavând elemente componente în jurul nostru nu putem fi în stare să izbutim pe toată linia. Dacă de ex. comercianții mici dela sate și din orașe ar fi români de sigur și din rândul lor și prin mijlocirea lor ar ridica pe cei mai talentați la gradul suprem al negoțului până la comerțul internațional. Lipsindu-ne însă baza națională românească este evident să avem comerțul mare complet în mâna și slujba străinilor de neamul nostru.

Câți dintre noi nu s'au întrebat oare: pentru ce nu facem și noi ca ei — de ce nu îndrăgim aceste profesii rentabile. Întrebări la cari cei mai mulți răspund cu ușurință: „n'avem capital — nu putem începe“. Eu răspund — n'avem conducători — ne lipsesc îndrumătorii. Capitalul se va forma dela sine dacă cei chemați vor înțelege, odată să dea tot sprijinul moral și material celor destoinici cari se hotărăsc carierei de negustor și de meseriași. Nu intră în cadrul acestui articol să indic forma cum înțeleg eu să fie promovați românii în menirea lor economică în țara românească, rezerv unui alt articol menit să ser-

vească acest interes. Când am hotărât să-mi aleg o carieră comercială practică am înțeles să răspund întrebărilor ce mi-am pus și eu, sunt 20 ani de atunci. Iată de ce am ajuns negustor! Iată pentru ce m'am angajat într'o luptă serioasă pentru existență, o luptă începută cu minimale puteri materiale, dar cu o bogăție de ambițiuni și o voință fermă de a reuși.

Scopul acestor rânduri fiind să stimulez spiritul și dragostea pentru comerț, voi încerca prin modestele mele puteri să lămuresc pe toți cari vor să se dedice comerțului practic că voința fermă și dragostea de carieră sunt condițiuni esențiale și sigure pentru reușită.

Dacă această voință și dragoste sunt secundate și de un talent înăscut, atunci această fericită împrejurare va putea da rezultate neașteptate. Le-ar putea stimula mai bine tineretul nostru ca pilde vie, să îndrăgească negoțul. Am personal un deosebit cult pentru cetirea cărților marilor financiari practicieni. Încă din copilărie admiram aceste talente ajunse dela cea mai umilă poziție de ucenic la cea mai înaltă treaptă de miliardar binefăcător pentru omenire, cum sunt uriașii ca Andrew Carnegie și alții din S. U. Fără pretenție însă să fac vreo comparație găsesc nimerit să aduc pilde vie a vieții și a copilăriei mele în fața celor cari vor un exemplu din împrejurările țării noastre. Împrejurări cari și ele fiind determinate de cadre modeste, povestirea copilăriei mele încadrează în scopul urmărit poate aduce cred reale foloase ce urmărim.

Orășelului Dobra de pe valea Mureșului i s'a rezervat onoarea sa își crească din rândul grănicerilor băștinași o clasă harnică de negustori și meseriași. Mândri pe situația lor n'au cedat atacurilor invaziunii străine nici chiar pe vremea ungarilor. Este important de reținut că în acest orășel sunt numai negustori și meseriași români. Tatăl meu încă făcea parte din acești comercianți și în prăvălia sa educa exclusiv băieți de grăniceri, dintre cari a eșit o mare parte de negustori dobreni cari au făcut cinste numelui lor de români.

Soartea nu i-a hărăzit însă norocul să-și crească proprii lui copii. Avea cinci copilași din cari eram cel mai mic și poate și pe mine m'ar fi învățat cum să ajung

bun comerciant. Când și-a închis ochii aveam șapte ani. Mama constrânsă de împrejurări a fost nevoită să lichideze prăvălia, asigurând din modestele resurse materiale educația noastră. Imprăștiati pe la școli am rămas dintre toți frații mei singur pe lângă Mama, fiind constrâns să împart cu ea bucuriile, dar mai ales necazurile inerente grijilor familiare. Mutați la Orăștie pentru înlesnirea susținerii la școli, avui fericirea să ascult cu admirațiunea unui copil în acest centru înfocat al naționalismului curat inflăcăratele discursiuni ale lui Barbu Delavrancea, a părintelui Vasile Lucaci, Aurel Vlad și părintele Moța, luptători înversunați și admirați și de noi copiii cu ocaziunea luptelor electorale dintre anii 1900—1906.

Din încătușatele clase primare și de liceu minoritar am ajuns în libertatea de a ne putea adăpa din aceste mari discursuri de înaltă îndrumare națională. Acest fapt dădea pentru generația mea posibilitatea de formarea caracterelor în lupta pentru existență, începând din băncile școlare până în epoca maturității când luat și eu de acest avânt am prins firele destinului meu înfăptuind negustoria mea, căreia mă dedic astăzi cu toată dragostea și devotamentul *unui om liber*.

Trecând și prin școala primară săsească din Orăștie, am urmat clasele liceului reformat din acest oraș. Dela început a trebuit să fac ceva să ajut mamei la susținerea mea în școli. Cum eram un bun elev am reușit să fiu scutit de plata taxelor didactice, iar în ceea ce privește cărțile, rechizitele școlare le cum păram singur din venitele mele realizate din orele de meditație date conșcolarilor mei. Mai aveam și un alt izvor de venit. La începutul anilor școlari făceam negoț prin cumpărarea și vânzarea cărților vechi didactice și prin aceste operațiuni de schimb realizam profituri cari făceau să apară talentul meu comercial. În aceste împrejurări am fost nevoit ca odată cu educația mea școlară să fac și școala vieții. Vacanțele le petreceam cu predilecție în prăvălia fratelui meu ajuns întretimp comerciant. De această practică am profitat foarte mult, căci pe lângă faptul că îmi plăcea să mă învârt mereu în această prăvălie profitam de ocazie să pătrund în toate secretele afacerilor, lucru ce mi-a fost de mare folos în momentul când mi-am deschis prăvălia proprie. După ce în urma legii Apponyi din 1908 n'am mai putut

urma liceul reformat din Orăștie, prin concursul material al fratelui meu am fost trimis la Brașov la școlile românești, unde am urmat la școala superioară de comerț. Aci sub părintească îngrijire a ilustrilor profesori ca Andreiu Bârseanu, I. C. Panțu, T. L. Blaga, etc. am cules temeinice cunoștințe teoretice, cu a căror putere am continuat să fac practică comercială și la firma Ilie Folașiu din Mercurea-Sibiului, dobândind un brevet de absolvire cu succes al timpului de practicant. După luarea bacalauratului planurile mele erau mărețe. Proiectam să intru la o mare întreprindere comercială din capitală concomitent urmând și cursurile la Academia de Inalte Studii Comerciale. Izbucnirea războiului mondial făcu însă să schimb halatul de comerciant cu uniforma de militar. Cu slabe nădejdi de a scăpa teafăr din măcelul grozav, purtat pe toate fronturile rănit în două rânduri, credeam că odată cu înfăptuirea României Mari să fac bune servicii patriei mele înrolându-mă ca ofițer activ în armata Română.

Decorat cu Steaua României cu spadă în luptele dela Tisa am vait o foarte bună calificare de ofițer în gradul de căpitan, dar odată cu demobilizarea generală am constatat că misiunea mea în țara întregită alta trebuie să fie. Aveam diferite planuri pe cari doream să le realizez potrivit firii mele care se dorea în vecinică activitate. Ce puteam să fac mai bine decât să pun în aplicare capacitatea mea de muncă și străduințele ce aveam să încep o altă luptă în care bătălia se dădea pe teren economic.

Pătruns de importanța acestei probleme, în sfârșit în Aug. 1922, îmi luai rămas bun dela camarazii mei de regiment, căci demisia mea din armată a fost primită.

Degajat de alte răspunderi îmi concentrez ideile concepute la școala vieții mele. Pornesc pe un drum necunoscut sub raportul greutăților inerente oricărui început.

Încă din toamna aceluiași an înregistrez la Tribunal firma mea și pornesc la muncă cu deviză înscrisă pe prima pagină a registrelor mele „Cu Dumnezeu înainte“.

Ultimele luni ale anului 1922, au fost proba de foc din noul meu războiu.

Concurența străină de neamul meu a pus la cale fel și fel de intrigi, a căror țintă era să discretize firma mea sub rapor-

tul stabilității și prin urmare a capacității de credit de care aveam nevoie.

Contrar acestor versiuni dăunătoare prestigiului meu am reușit să stabilesc în scurt legături cu mai multe firme mari ca Heinrich Franck Söhne, Uzinele Solvay din România, Fabricile Suchard, toate cu renume mondial, cari înțelegând rostul meu înaintea altora au înțeles să spulbere prin ținuta lor demnă calomniile puse la cale de înfrigațiii mei concurenți. Majoritatea furnizorilor mei însă considerau întreprinderea mea ca o încercare naivă a unui fost ofițer să pătrundă în tainele secrete ale comerțului la care n'aveam dreptul după concepția bine cunoscută a celei mai invidioase clase de negustori conduși de școala milenară a exclusivismului lor specific rasei din care fac parte.

Ofertele lor deci erau exclusiv cu plata „per Cassa“ la primirea mărfii, adică pe românește „adă și na“! Cu neînsemnatul meu capital format din economiile salariului meu de ofițer și care era prin urmare drept „capital inițial“ începui să angajez numai mărfuri absolut curențe cari se vând repede, căci îmi dădeam seama că o imobilizare cât de mică ar paraliza, dela început acțiunea mea. Întrebarea era cu cine să încep a-mi forma o clientelă, căci necunoscut încă cum eram nu puteam conta pe o afluență de clienți din rândul altor neamuri.

Singura posibilitate a fost să grupez în jurul meu instituțiunile românești, cari — onoare lor — au înțeles în majoritate misiunea mea.

Incredințându-mi-se câteva furnituri am dovedit dela început că nu înțeleg să abuzez de încrederea lor nici în cece privește calitatea și nici prețul. Pe scurt le cercam cu insistență să-mi acorde numai atât cât cere concurența mea.

La începutul anului 1923 aveam deja primul meu bilanț pe patru luni.

Cum nu cheltuiam din principiu decât mai puțin cât era profitul meu modest ce-l aveam, ajunsei să-mi măresc micul meu capital chiar după primul bilanț.

Creditorii mei întretimp înțelegând că nu prin demagogia de naționalism șovinist fără rost înțeleg să mă afirm, ci prin aplicarea în comerț a devizei germane „Ein Mann — ein Wort“, fură surprinși că execut plățile foarte regulat.

Această punctuositate o puteam aplica ușor, fiindcă nu angajam cumpărături fără să țin cont de scadență. Cumpăram deci la început numai atât cât credeam cu siguranță că voi putea achita la termen. Cu aceste principii chiar și adversarii mei au recunoscut că trebuie să-mi acorde credite, cu ajutorul cărora dublat în puteri, anul 1923 se desfășură sub auspiciii mereu promițătoare de bune rezultate. Din lună în lună făceam calculul rentabilității și cu satisfacție stabileam că afacerile mele cresc în raport cu timpul trecut.

Nu fugeam după amăgiri deșerte, mă mulțumeam cu progresul lent dar sigur, evitam cu hotărâre să fac combinațiuni prea complicate cari treceau peste limitele puterilor mele.

Ca să pot satisface toți clienții mei a căror număr creștea mereu, trebuia să fac un pas înainte, mărimdu-mi localul devenit strâmt în dosul edificiului Băncii Economul.

În acest scop am început tratative cu direcțiunea băncii și ceream să mi-se cedeze localul din colțul edificiului, devenit între timp de închiriat. Cu această ocaziune țin să mulțumesc direcțiunii băncii Economul care dându-mi concursul a înțeles să împiedice planul unui membru din consiliu dornic să valorifice în altă direcție acest local menit să devie leagănul unei întreprinderi cu perspective excelente de viitor.

Odată cu eșirea mea în strada principală deci în plin centru al Clujului, am tras în sfera mea de activitate un mare număr de clienți noi, aveam nevoie pentru a satisface noile cereri de credite bancare și cum se știa că sunt bun platnic atât Banca Economul, cât și Banca Albina mi-au deschis credite potrivite cu importanța ce-o aveam. În decurs de cinci ani am realizat consolidarea întreprinderii de așa natură încât lucrăm în bună parte cu capital propriu. Plăteam mărfurile cu anticipație pentru a beneficia de scontul de cassă, fapt care îmi ușura mult să calculez prețuri atât la engro, cât și la detail cu o scădere de 2—5%.

În urma acestui fapt am ajuns în linia întâia pe tabela marilor comercianți din Cluj. În epoca aceasta de cristalizare economică mulți din concurenții mei au rămas în urmă, astfel că lupta devenise tot mai ușoară. În câțiva ani urmărind cu stricteță principiile sănătoase de bun gospodar am lichidat ultimele

datorii bancare, aplicând principiul că cel mai eficient capital este cel propriu!

Afacerile s'au mărit în așa măsură încât granițele țării mele au devenit strănte pentru procurarea mărfurilor. Din acest motiv am început să importez direct cele mai însemnate articole de coloniale precum: cafea, ceai, orez, cacao, sardine, etc. Rând pe rând toate piețele internaționale au început să se informeze despre firma mea și exportatorii țărilor din Europa și peste Ocean cu orașele lor: Rio de Janeiro, New-York, Hamburg, Amsterdam, Bordeaux, Trieste, Viena, Praga, Stettin și altele, au fost orașele cu cari întrețineam legături intense de import.

În fine la jubileul de un deceniu am mărit întreprinderea cu sucursale în orașul Aiud, comuna Câmpia-Turzii, făcând apoi mai în urmă și un al treilea magazin la Cluj, în stabilimentele proprii, unde s'a mutat și centrala întreprinderilor în local foarte corespunzător și din toate punctele de vedere modernizat.

La începutul etablării am lucrat cu 2 angajați, astăzi întreprinderea transformată în societate anonimă lucrează cu 40 angajați români, crescuți în majoritate la școala întreprinderii noastre, plătindu-le salarii cari ajung total pe an la cifra de cca. 1.300.000 lei. În prima lună de exercițiu la înființare cifra vânzărilor a fost de lei 65.000, astăzi vânzările lunare variază între 2—3.000.000 lei după sezon, în viramentul general de contabilitate se urcă în anul din urmă la cifra de 130.000.444 lei.

Media clienților zilnici a fost în prima lună 34 pe zi, astăzi avem pe zi în medie 1500—2000 clienți, după sezon.

În intervalul de timp de 13 ani dela etablirea mea am întâmpinat multe piedici cari adesea m'au și descurajat, dar în ciuda acestor greutăți dacă destinul îmi va rezerva puterea de muncă voi lăsa urmașilor o operă de a cărei moștenire ași dori din toată inima să beneficieze o gardă de colaboratori a cărei cifră numerică să înglobeze numai români.

Cluj, 10 Oct. 1935.

Valeriu Pascu

ORIENTAREA ECONOMICĂ PROFESIONALĂ

Recenta grevă a studenților în drept a pus iarăși în discuție problema lipsei de orientare — desorientării profesionale — a tineretului nostru școlar. Lupta care s'a dat între actualii avocați și cei viitori aflați încă pe băncile școlii a scos la iveală situația desperată, în acest cerc de activitate. Ziare serioase au arătat cu cifre și date exacte grava situație.

„Din șapte mii, câți avocați sunt la București, numai vreo trei mii își pot câștiga un trai cuviincios. În acești trei mii intră și avocații cari furnică în prea numeroasele contencioase create cu nemiluită la toate ministerele, la toate Regiile și Casele autonome, la toate autoritățile publice.

„Un doctor în drept intră oim de serviciu la o întreprindere industrială. E recunoscut întâmplător de un membru al consiliului de administrație, fost coleg de universitate. Rușinat se sinucide“.

„Baroul de Ilfov are de gând să organizeze un serviciu de asistență judiciară. Vrea să angajeze douăzeci de avocați plătiți cu câte două mii lei pe lună. Acești avocați vor trebui să stea la barou, dela opt dimineața până la orele șase seara. S'au prezentat până acum șapte sute de postulanți. Consiliului baroului nu știe pe cine să aleagă“.

„Ce fac însă ceilalți?“

Ce fac? Scriu oferte, cari din nefericire merg la coș. Ziarele cu „mica publicitate“ sunt pline de cereri pentru servitori, bone și bucătărese. Sunt în același timp pline de oferte, făcute

de titrați. Toți caută ocupații cu pretențiuni modeste. Nu-i angajează însă nimeni“.

„În timpul acesta ies din fabrică mii de licențiați. Nimeni nu-și pune întrebarea: Ce va deveni acest nou convoi de titrați?

„Păcătuște Universtatea primind studentul în litere, când știe că el nu se poate face decât profesor, dar mai știe atunci când îl primește, că nu sunt locuri libere de profesori. Chiar acelea cari vor deveni libere în anii viitori sunt așteptate de multă vreme de alți licențiați din promoțiile trecute. Mai păcătuște când admite studenți la drept deși știe că numai în baroul de Ilfov sunt de două ori atâția avocați, ca la Paris, iar Statul nu mai poate primi slujbași pentru că și cei pe care-i are sunt prea mulți“.

„Legea cererii și a ofertei, nu e valabilă numai în domeniul economic. E tot atât de adevărată și în piața muncii¹⁾).

Pentru a completa cele de mai sus dau o statistică a numărului de studenți la cele mai mari Universități din lume²⁾).

Se vede de aici că Bucureștiul are 21.000 studenți iar cele mai celebre Universități engleze Oxford și Cambridge au 5800 și 4500 studenți. Dacă facem comparație cu situația înainte de război vedem că Bucureștiul avea în anul 1912 studenți 3268, în anul 1913, 3489 și în anul 1914 studenți 3450, media anului 3402, dacă o înmulțim cu 2.16, coeficientul de spor al populației prin întregirea țării, ar trebui să avem la București azi normal 7348 studenți. Diferența până la 21.010 studenți în anul 1920, arată disproporția între posibilitățile normale de absorbire și numărul postulanților.

Creșterea numărului de studenți nu ar fi nici un pericol, dacă orientarea lor profesională s'ar face ținând cont de necesitățile economice ale țării și de capacitatea de absorbție în diversele ramuri. În situația de azi avem un număr apreciabil de titrați cari șomează. La Poiana Sibiului spre exemplu, un sat de munte, sunt peste 20 titrați cari stau fără ocupație.

Dacă și țara noastră ar fi în situația țărilor unde zeci de

1) După conferința ținută în cadrul „Extensiunii Academice 1935“.

2) George Stoc, „Culturalizare Masselor“, ziarul Argus.

3) Călăuza Studentului Universitatea din București. 1928—1929. Date mai complete în lucrarea mea „Orientarea profesională din punct de vedere economic“. 1930.

T A B L O U

STATISTICI PRIVITOARE LA UNIVERSITĂȚILE STRĂINE
CELE MAI MARI UNIVERSITĂȚI DIN LUME

	UNIVERSITATEA	N-rul studen- ților înscriși	Anul
1	Univ. Columbia din New-York	34.200	1925
2	Univ. din Paris	22.500	1255
3	Univ. New-York	20.800	1925
4	Univ. din Londra	18.400	1926
5	Univ. din București	15.700*	1925
6	Univ. din Filadelfia	15.008	1925
7	Univ. din Berlin	10.800	1926
8	Univ. din Boston	10.800	1925
9	Univ. din Viena	9.300	1925
10	Univ. din Pittsburg	9.300	1925
11	Univ. din Madrid	9.300	1925
12	Univ. I. din Moscova	9.100	1925
13	Univ. din Varșovia	8.500	1926
14	Univ. (cehă) din Praga	8.200	1925
15	Univ. din Buenos-Aires	7.700	1925
19	Univ. din Iowa-City (S. U. A.)	7.500	1925
17	Univ. din München	7.400	1926
18	Univ. din Riga	6.300	1925
19	Univ. Fordham din New-York	6.300	1925
20	Univ. din LeMBERG	6.100	1926
21	Univ. din Lipsca	6.000	1926
22	Univ. din Cracovia	6.000	1926
23	Univ. din Tokio	6.000	1924
24	Univ. din Tiflis	6.000	1925
25	Univ. din Budapesta	5.900	1924
26	Univ. din Oxford	5.800	1926
27	Univ. din Colonia	5.500	1926
28	Univ. din Neapole	5.300	1925
29	Univ. din Moscova	5.100	1924
30	Univ. din Leningrad	4.500	1925
31	Univ. din Baltimore	4.500	1925
32	Univ. din Chicago	4.500	1925
33	Univ. din Cambridge	4.500	1925
34	Univ. din Glasgow	4.500	1925
35	Univ. din Dorpat	4.500	1925
36	Univ. din Frankfurt a. M.	4.500	1925

* După statistica din 1928 vine rang. 3 cu 21.010 studenți.

ani numărul șomerilor se ridică la milioane, lucrul ar mai fi în parte explicabil. Însă țara noastră se găsește în fericita situație ca pentru multă vreme, nu poate avea șomaj dacă și există în aparență urme de lipsă de lucru, aceasta provine din lipsa de orientare serioasă și metodică a tineretului către ocupațiile cari au nevoie de mână de lucru.

Știu că se va părea hazardat afirmarea că la noi nu e posibil șomajul, deși suntem alături poate numai de Franța în toată lumea civilizată în această situație.

Două sunt cauzele care ne pune în această situație. Prima este referitoare la importul de mărfuri, iar a doua la importul de brațe, adică imigrarea.

În Europa numai două state cunosc imigrarea permanentă. Suntem noi și Franța. Dar câtă deosebire între aceste țări. La noi vin oameni săraci, a căror singură avere este munca și capacitatea lor, iar în Franța merg în marea majoritate oameni avuți, cari se duc să-și cheltuiască averea pe la Paris, pe la Nissa și jur. Rezumativ la noi vin oameni să facă avere, iar la Paris merg să-și cheltuiască averea. Întreaga avuție a Franței își trage originea din atracția universală ce exercită Parisul și stațiunile balneare celebre pe întreaga suprafață a pământului. În vremurile bune acest export nevăzut sau export intern cum se mai zice, era principala sursă de venit franceză și se cifra anual la multe zeci de miliarde franci francezi. Dacă între anii 1926 și 1930 Franța a putut grămădi în beciurile Băncii Franței peste 50 miliarde franci în aur, acest aur a fost adus de turiști din toată lumea. Și noi am contribuit larg la această operă. Balanța noastră de plată se resimte mai ales azi și încă pentru multă vreme de aici înainte.

Aceiași atracție aproape universală o exercită și țara noastră și posibilitățile ei, însă nu în cercul bogăților, — măcar că și noi avem frumuseți naturale și surse balneare, cari pot sta alături cu oricare din lume — ci în rândul acelor cari vor să facă avere muncind sau exploatând priceperea și peropicitatea lor.

Nu există domeniu de activitate unde să nu vie anual și imediat să se integreze în circuitul economic streini în număr mare și să facă în scurt timp avere. Aceasta nu numai în ramurile noi de producție unde ne-ar lipsi tradiția și deci priceperea, dar chiar

și în principalul și cel mai vechi ram românesc, agricultura. Se poate o dovadă mai bună de capacitatea noastră de absorbție. În agricultură vin grădinari bulgari; cari fac posibil belșugul de zarzavături nemai văzut în altă parte. Se vinde spre exemplu vara în București 20 ardei grași la un leu. Ba s'a întâmplat un an când au fost așa de mulți și ieftini, și nici așa nu au găsit consumatori și au trebuit să fie aruncați în Dâmbovița. Cu toate acestea câștigul ce-l realizează într'o vară un asemenea grădinar este cu mult mai mare decât salariul anual al unui slujbaș mijlociu.

Dacă în agricultură asta e situația e lesne de înțeles, care poate fi situația în industrie, comerț, finanță, unde în adevăr ne lipsește tradiția.

În industrie vin italienii la construcțiuni, lucrări în piatră, marmoră, drumuri și în industria forestieră. Firme mari italiene ca Vignali și Gambară, Frații Tomat, Santalena, Feltrinelli sunt o dovadă suficientă.

În industria alimentară sunt nemții, cari în special în București țin un loc de frunte; firme ca Luther, Opler, Zwölfer, Gaiser, Schmidt, König, etc.

În metalurgie alături de nemți vin unguri, mai ales ca salariați, spiritul de întreprindere și lor le lipsește, și deși sunt foarte numeroși în București, Ploești, totuși puține firme ungurești mai rasante putem găsi. În industria petroliferă, găsim belgieni, englezi, francezi și chiar americani, aceștia în special aduși de capitalul strein care deține aproape majoritatea din terenurile noastre petrolifere.

În comerț situația e și mai grea.

Grupele mari de streini cari vin pentru acest ram la noi sunt grecii, evreii și armenii, deși îi găsim și în celelalte ramuri însă în număr mai restrâns, așa arendașii greci și evrei în agricultură, armeni în industria textilă etc. La fel stau lucrurile și în finanțe, bănci etc.

Nu se poate da precis numărul acelor cari anual vin la noi mulți ocolesc statisticele, recensământul, cum au ocolit și vama la intrarea în țară. Făcând însă investigații în cerc restrâns în jurul nostru putem afirma că numărul lor merge în progresie. Cel mult se schimbă proveniența, spre exemplu după năzboi mai puțini

nemți în schimb mai mulți evrei, armeni. Ca total însă numărul lor crește. Este însă o problemă care iese din cadrul ce ne-am propus.

Cum stau lucrurile la import.

Dacă luăm media importului în ultimii ani vedem că valoarea lui oscilează în jurul a 12 miliarde anual. Dacă observăm mai de aproape ce se cuprinde în această cifră, vedem că jumătate este costul unor produse cari se poate produce rentabil la noi în țară. Două sunt produsele cari intră în această categorie, produsele alimentare și cele textile. Ar fi greu să enumăr ce anume se importează din aceste grupe. Specific numai spre exemplificare. Se importă prune uscate din Bosnia la noi țara prunelor, s'a importat chiar și mere din California, se vindeau cu 70—100 lei Kg., fără să fie așa gustoase ca ale noastre. Se aduce lapte condensat, pulberizat, conserve și compoturi Felix Potin, brânzeturi din Elveția, Franța, Olanda, la noi unde laptele de calitate egală e uneori de zece ori mai ieftin ca în țara de unde aducem brânzeturile. Ași putea să citez încă multe asemenea importuri fără să scadă mira-rea inițială.

În textile principal pânzături și stofe. Se aduc stofe englezești, deși la noi lâna e mai ieftină ca în Australia, și deși avem fabrici și instalații la fel de perfecționate ca în țările vechi industriale. Inul și cânepa noastră sunt mai bune, pământul și clima fiind mai prielnică la noi, și importăm cantități enorme de pânză din Olanda.

Cauzele acestor stări de lucruri sunt multe. În tot cazul lipsa unei educațiuni naționale a clientelei și obiceiurile și gusturile aduse de turiști veniți din streinătăți.

Este însă azi ușor de socotit câte zeci și sute de mii de oameni ar putea fi utilizați în marginea unui consum intern de produse industriale la noi în țară, cu un consum așa de asigurat pe piața internă.

Această cifră adăugată la cifra celor imigrați, ne dă totalul de brațe ce sunt așteptate de viața economică.

În fața acestei impozante cifre stau miile de titrați și alți absolvenți mai mărunți, cari nu se pot integra în circuitul economic, pregătirea lor necorespunzând necesităților mai sus expuse.

E profund regretabil ca până azi nici un partid de guvernământ la cârma statului nu a avut curajul să privească această gravă problemă drept în față, să ia taurul de coarne, impunând măsurile cari sunt necesare.

Nu măsuri restrictive, mai ușor de luat, dar fără rezultate, — necesitățile vieții economice trec totdeauna peste orice zăgaz artificial, — ci măsuri pozitive de îndrumare a generațiilor noi, pentru locurile cari azi în zadar îi așteaptă.

Curentul nenorocit de azi către carierele zise libere și disprețul pentru ocupațiile practice în special în negoț și industrie, cauza principală a nenorocitei situațiuni de azi, trebuie corectat dela origine, căci unui trecut format înzadar i se pun stavile, le rupe pe toate, ci la originea lui luate măsuri cari să împiedece a se forma.

• • •

Punctul de plecare la noi este satul, de aici trebuie pornit orice măsură de îndreptare.

Se aude tot mai des în ultimul timp în lumea celor mari, că agricultura e defectară și că țăranul trebuie să o părăsească pentru ocupații mai rentabile. Fără a nega oarecari greutăți în lumea satelor nu dela exodul rural este de așteptat soluție. Cei cari propun aceasta nu cunosc viața satului și pe țăran, decât prin aceia cari îi poartă pontul ca să-i amăgească mai ușor.

Satul are o viață proprie, este o unitate economică, de multe ori își are și istoria lui proprie. Pe noi ne interesează satul și mai deosebit. Marele istoric Goldiș, a spus: „Trecutul, prezentul și viitorul nostru au fost și va fi la sat”.

Oricine cunoaște pe adevăratul țăran, nu pe cel de operetă sau numai după picturile lui Grigorescu poate înțelege aceasta. Rezistența noastră de întotdeauna a fost în toate domeniile numai la sat. Până când orașele sunt așa cum sunt azi la noi, tot acolo pulsează speranța și viitorul nostru.

În satele noastre dacă există un exod rural, nu e datorit cauzelor teoriei lui Malthus, adevă țăranii mânați de foame spre oraș.

Din satele noastre pleacă în general trei categorii de oameni.

În primul rând aceia cari au făcut așa greșeli grave, că nu mai pot exista în sat, „și-au făcut de cap și trebuie să ia lumea în cap“. Morala severă sătească eliminează astfel automat pe toți cei ce s'au făcut vinovați chiar dacă justiția și paragrafele legilor nu-i atinge. A opri pe aceștia de a se expatria nu e deloc de dorit, din contră ce bine ar fi dacă și la oraș s'ar introduce aceeași severitate de apreciere față de aceia cari la țară ar fi trebuit să-și ia lumea în cap.

A doua grupă o formează copiii țăranilor mai înstăriți, cari îi trimete la oraș, fie la școli, fie la meserie sau negoț cu scopul să-i facă „domni“. Aceștia formează grosul celor ce pleacă dela sat și de populația exagerat de mare a școalelor noastre teoretice și ele exagerat de multe, găsindu-și rezultanta apoi în numărul enorm al studenților.

A treia grupă mai mică, — unele locuri lipsind complet, — e a acelor cari fiind numeroși acasă, și pentru a face rost de parale, pentru a-și procura astfel posibilitatea să-și cumpere o bucată de loc sau o casă, pentru a-și asigura posibilitatea de trai pentru viitoarea lui familie. Pleacă slugă fie în satul vecin la vre-un țăran mai chiabur sau în orașelul cel mai apropiat.

Din aceste trei grupe numai a doua e nevoie să fie suprimate, prima și ultima fac operă pozitivă de purificare și ultima de personal la ferme, care altfel greu ar putea fi găsiți sau formați.

Cum se poate opri curentul spre oraș, la grupa doua, curent, care în unele regiuni mai bogate, cum ar fi Banatul, Sibiu, sau centrele industriale ca Valea Prahovei, Munții Vrancei, Munții Apuseni, amenință direct cu despopularea. Sunt și azi sate în aceste regiuni de jumătate pustii. Ce poate însemna aceasta pentru noi este ușor de înțeles.

Se va răspunde, agricultura e deficitară, nu se poate trăi la țară, dar tocmai aici este contradicția, că tocmai acei cari sunt mai înstăriți și cari ca atare au cu ce trăi la țară, aceia își înstrăinează uneori toți copiii, căci au bani să-i poarte la școală.

Să vedem însă și mai de aproape cum se prezintă această problemă așa de des vânturată a agriculturii deficitare. Admit că dacă la noi ar fi ca în America de Nord, agricultura o întreprindere ca cea industrială, am fi în „Geldwirtschaft“ în adevăr

prețurile joase nu acoperă azi regia și amortismentele mașinilor, noi suntem însă în „Bedarfwirtschaft“, adică în satisfacerea întregii munci fără salariat sau prea puțin, fără mașini, și în majoritate nu pentru piață ci pentru trebuințele proprii.

E de sine înțeles că această stare inferioară, care numai în vremuri de criză își arată avantajele, trebuie impusă către prima formă sau mai bine zis, e nevoie de la agricultura extensivă de azi să trecem la agricultura intensivă. Țăranul chiabur e cel mai în măsură să o poată face și banii cari îi cheltuește cu copiii la oraș, pentru a ajunge la capătul eforturilor și unul și altul muritori de foame, să-și plaseze în intensificarea gospodăriei lui unde ar fi tocmai loc și nevoie de brațele și inteligența copiilor lui.

Cum se face și cum ar trebui să se facă această trecere.

Fiecare partid politic și fiecare ministru de la agricultură și-a ținut de mare datorie să încerce posibilul și imposibilul în această materie, fără nici un rezultat. Aceasta fie din cauza că nu au cunoscut satul și pe săteni, fie că nici nu a avut chiar la inimă așa o dragoste mare de ei, totul a fost o reclamă personală, și o macara, care urma să-i ridice și mai sus.

Am avut așa de la apeluri către săteni, afișate pe toate gardurile pe cari nu le citește nimeni până la energicele „ofensive agricole“ din ultimul timp. Cât l'a costat pe Stat asemenea eforturi este greu de precizat; fapt este că din ultimul împrumut zis și de înzestrare s'a dat frumușica sumă de 38 milioane. Fără exagerare se poate spune că din datoria noastră externă și internă cel puțin un sfert a avut această destinație. Și nici un rezultat, ba cunoscătorii spun că am mers mai degrabă înapoi.

Care să fie cauza. Foarte simplu, satul și săteanul nu au încredere în orașenii cari fac propagandă agricolă cum i se mai spune. Satul are conducătorii lui firești, preotul și învățătorul, în ceilalți domni de la orașe nu se încred, experiența lui în special cu avocații îl și îndreptățește la aceasta.

Recent un ministru în trecere pe la ministerul agriculturii, vrând să fie în fine „eficient“ a spus că a scotocit birourile ministerului și a găsit vreo 200 ingineri agricoli, deși nu se știe ce căutau acești agronomi între rafturile de hârtii ale biurourilor, și i-a trimis pe sate să facă propagandă.

Un asemenea inginer agronom, — acesta e numele oficial — se imbarcă pe automobilul Statului și pornește pe sate. Ajuns în sat trage la primărie, spune de ce a venit, se bate toba în sat și oamenii se adună repede ca la poruncă în fața primăriei. Incepe inginerul să vorbească despre cultura plantelor așa cum a învățat și el la școală. Să zicem că ar vorbi în favoarea culturii de soia. „Fraților cultivați soia, din ea se poate face lapte, smântână, caș, cașcaval, chiar și mămăligă“. Țăranii mirați de așa o plantă miraculoasă, se uită speriați la conferențiar. Un bătrân nedumerit însă destul de curajos să rupă vorba, întreabă curios: „Dar bine, domnule inginer, cum se sapă și prășește soia aceia, ca pe cucuruz sau ca pe cartofi, și de câte ori pe an“. Săpat nu a văzut nici inginerul, poate nici nu știe bine, și speriat face cu ochiul șoferului să plece. „O să vie ordin la primărie“ spune grăbit bihanului care rămâne uluit de graba celui cu soia.

Nu trece însă multe zile, și iar bate toba în sat. Se adună iarăși, aici este receptorul, ordin sever de sus să încaseze dările, deși nu este nimic copt pe câmp și nimic gata de vânzare. Și atunci când îi ia țăranului singura vacă din grajd, abia atunci pricepe cine poartă de cheltuială domnului cu soia.

Cam așa se prezintă azi ofensiva agricolă în lumea satelor.

Și totuși trebuiește agricultura împinsă dela stare extensivă și primitivă de azi către intensiv și rentabil, fără bani însă din bugetul statului și nu dela oraș din birouri.

Am auzit adeseori pe la orașeni că săteanul e leneș și de aceea nu are nimic. Intre hărnicia lui și acelor dela orașe nici nu încape însă comparație. Să luăm pe lucrătorul din fabrici, acela care face cea mai intensă muncă și să-l punem alături de țăran. Primul lucrează teoretic, tot cu ochii pe ceas să vie vremea să plece. Săteanul vara când se crapă de ziuă, adică în spre orele patru e cu coasa în spinare la ldrum, se întoarce seara acasă atunci când se întunecă bine adică în spre orele zece seara și nu încruntă și cu pumnii încleștați ca orașeanul, ci vesel cântând doine pe laiuri. La șase ore la oraș corespund optsprezece la țară, la un salariu incomparabil mai mic și la o ore bună nemărginit mai mare. Orașeanul tot cu gândul la grevă și contract colectiv, săteanul lucrează uneori chiar în cinste sau cum se zice „de clacă“.

În asemenea condițiuni țăranul e susceptibil să primească orice îndrumare utilă, și dacă azi la finele unui an de muncă pe pământul părinților nu poate încheia un bilanț bun e că el nu cunoaște piața, nu știe ce anume are preț și ce nu, venit la oraș cu marfa lui e la discreție cumpărătorului, e grăbit trebuie să o dea pe orice preț, nu o mai poate duce acasă.

De îndrumare e nevoie deci. Cine să i-o dea desigur nu orășeanul care nu-l cunoaște și nu pricepe nimic din meseria lui și în care el nu are nici un fel de încredere.

Îndrumarea poate veni numai dela capul satului, Guvernării de azi consideră pe primar ca șef în sat, aceasta pentru că este omul lor devotat. Realitatea este alta. Înainte vreme, primar în sat era ales acela care era mai harnic, mai gospodar și mai de omenie. Mi-aduc aminte în frageda copilărie a venit la tatăl meu o delegație de bătrâni din sat să-l roage să primească greaua sarcină de primar. Era în neagra epocă unguerească unde furierea stăpânirii se frângea adeseori cu capul satelor noastre.

Ce stăruință mare și ce rugăminți au putut să-l convingă să primească locul de primar. Astăzi, în majoritatea cazurilor, lucrurile stau cu totul altfel. Acei din țărani cari nu le place lucrul și preferă a bate mai degrabă hotarele orașului apropiat, făcând temeneli și plocoane șefilor politici locali, aceia sunt viitorii primari, cari se schimbă automat cu partidul. Cum să impune și cum să fie ascultat un asemenea om, care în meseria lui e cel mai slab, curtea lui pustie și pământurile — dacă le are — sunt cel mai prost lucrate. Poate cel mai mult să facă abuzuri și rele certuri cu concurența lui și zarvă în sat. În el nu poate vedea nimeni un conducător afară de șeful lui¹⁾.

Săteanul ca să fie îndemnat a schimba munca arhaică trebuie să vadă mai întâi la altcineva, precum și roadele aduse. Exemplele atrag zicea latenu, aceasta e adevărat și în bine și în rău.

Decât, conferințe radiodifuzate și broșuri pe cari nu le aude și citește mai nimenea din cei interesați, mai bine, mai simplu și mai practic o dispoziție ca toți cei cari au o retribuție dela

1) Că aceasta e situația o dovedește și partea ultimă a conferinței radio difuzate a fostului ministru G. Ionescu Sisești „Țăranii și Statul” la 10 Nov. 1935.

Stat și locuiesc în sat să aibă o gospodărie model. Cea mai ușoară sarcină de suportat și cel mai plăcut ordin de executat. Aceștia cari ajung relativ ușor la un ban, pot să intensifice cultura să o întregască și să o acomodeze, terenului, regiunii și pieții de consumație locală.

Pentru a nu cădea și eu în abstract, cu propaganda, să-mi fie permis să dau și un exemplu.

Înainte de război un preot inimos de lângă Sibiu, părintele Hanzu din comuna Cacova lângă Săliște, a început prin a extinde altoi cu sorte căutate, i-a aclimatizat și a început să facă producție mare anual. Deși fructele atunci nu erau așa căutate ca azi, — vitaminele pe atunci erau necunoscute, — ajunsese în scurt să poată avea anual atâtea mere încât trimetea cu vagoanele până la Viena.

Văzând sătenii grădinile preotului, precum și ce câștig frumos poate avea anual la o muncă destul de ușoară, s'au îndemnat și ei și au plantat și ei pomi fructiferi. Astăzi întreaga regiune dela Sibiu la Alba-Iulia la poalele munților este o grădină de pomi. Vin negustori din toate părțile țării și cumpără cu vagoanele. Am asista chiar anul acesta la o vânzare a recoltei, producția unei grădini de 70—80 meri, în picioare adică încă ne-coapte și neculese cu tot riscul ce-l comportă încă o lună de așteptare și a fost plătită cu lei 60.000. Pomi singurateci s'au ridicat până la 1000 lei de pom, bine înțeles numai recolta de fructe a unui singur an.

Preotul însă a mers mai departe. În fiecare an a organizat cursuri de pămărit cu învățătorii satelor respective, din timp în timp toamna expoziție de fructe, cu ocazia căroră a arătat săteanului cum se poate ajunge la recolte frumoase, cum trebuie gunoit pămnâțul, cum trebuie curățat pomul și în fine cum trebuie sortat și păstrat măruț peste iarnă și vândut primăvara cu preț.

Aceasta e calea ce duce sigur la rezultat.

În general trecerea dela cultura extensivă la cea intensivă se poate face în două feluri. Nu e nevoie pentru a le studia a face investigațiuni în Danemarca sau America de Nord, cum se face azi cu cheltueli mari pentru Stat. Le avem la îndemână chiar la noi acasă. Avem agricultura capitalizată, la Sași în Tran-

silvania, și avem pe cea grădinărită, în jurul tuturor orașelor, în special făcute de bulgarii cari vin să ne arate cum poate eși „Ex terra aurum” cum scrie pe frontispiciul unui edificiu agricol al Statului în București.

E nevoie de văzut pe care din aceste două direcțiuni e bine să apucăm.

Cine merge într'un sat săsesc rămâne impresionat de frumoasele culturi și în special de multiplele mașini și instalațiuni ce fiecare curte de gospodar cuprinde. Este tipul de agricultură rațională, — științifică chiar, — în sfârșit ultimul progres în acest domeniu. Câtă vreme conjunctura a fost favorabilă agriculturii, totul a mers cu progresie și cu rentabilitate. Azi în depresiune lucrurile pare că s'au schimbat mult. Nu vreau să se creadă că vorbesc de rău pe concetățenii noștri sași, la cari am de admirat munca lor temeinică și de urmat mai ales solidaritatea lor „Zusammenhalten” lor, cari le-au asigurat existența din insula mică etnică de numai câteva sute de mii de suflete.

Intâmplător într'o seara prind la aparatul meu de recepție radiofonică cuvântul „Siebenbürgen”. Ascult până la sfârșit conferința ce a avut imprudența să o țină, reprezentantul lor autorial în țară la noi, episcopul Glondys, la postul de radiodifuziune german din München.

Ce a spus șeful lor în această conferință.

Anume că situația economică a lor e mai grea ca oricând. Au ajuns acolo că nu-și mai pot ține școalele și nu mai pot face față cheltuelilor de rezistență economică și națională. Cerea ajutorul grabnic al nemților să poată trece acest pas greu.

Nu vreau să intru aici mai adânc în amănunte.

Cum de au ajuns sașii cu frumoasele și cele mai fertile locuri dela noi în această situațiune. Ei au ajuns acolo unde sunt azi toți agricultorii mijlocii și mari, cari n'au lucrat cu mijloace proprii, au fost deci în „Geldwirtschaft”. În perioada când vagonul de grâu valora peste sute de mii de lei, valoarea holdelor lor și prețul de vânzare s'au urcat cu mult peste linia rațională care o dă venitul sau rentabilitatea directă. Lacomii de pământ — ca toți țaranii — și mai ales vechea grije să nu ajungă pământ de al lor pe mâni străini, de câteori s'a prezentat ocazia unei vânzări și neavând deajuns bani au apelat ca întotdeauna la „Spar-

kassa" care cu cea mai mare sollicitudine și înțelegere le-a stat în ajutor. Dar și mijloacele proprii ale acestor bănci fiind limitate și cerințele mari, au mers și ele la Banca Națională, care iară cu largheță neobișnuită le-a pus la dispoziție capitalurile cerute.

În ziua însă cu care prețul cerealelor a căzut, puțința de a plăti dobânzile și ratele s'au micșorat și ea și a ajuns acolo că din cei datori azi cu întreaga lor avere, nu pot acoperi, cu toate ușurările legilor de protecțiune și conversiune, sumele împrumutate. Iar dacă Banca Națională ar voi să lichideze portofoliul de reescont respectiv am asista la o adevărată prăbușire a prețului pământului.

Sunt holde pentru cari s'au plătit în vremuri bune o sută de mii de lei și azi nu se pot vinde contra numerar efectiv nici cu a zecea parte. Iată o consecință curioasă a conversiunii și cum aceasta ajută azi moneda noastră națională contra inflație prin puterea de cumpărare internă aproape excesiv de urcată.

Acest drum deci nu e consult azi să fie urmat, nu se găsec de altfel nici bani, credit nu este, și chiar dacă Statul — iar el — ar pune la dispoziție printr'un credit agricol cu insistențe cerut mai ales de aceia cari nu mai pot fi salvați, nu ar duce la nici un rezultat altul, decât îngreunarea datoriei publice, ajunse azi la limită după preluarea atâtor portofolii înghețate.

Faimoasa lege a lui Gresham, moneda slabă bate pe cea bună, se aplică și în domeniul economic ca de altfel și în alte domenii, spre exemplu omul rău e mai tare ca cel de omenie, etc.

Grâul, indiferent dacă e semănat și lucrat cu mașina sau săpat cu hârlețul și lucrat cu imblăcul, bun să fie, greu să fie și mai ales ieftin să fie. Prețul de cost nu influențează prețul de vânzare. Oul de găină indiferent că provine din satul Feleac sau din crescătorul de păsări sistematice, are acelaș preț la aceiași mărime și calitate.

Rămâne numai a doua cale care nu cere capital în mașini și salarii, ci cere numai spor în muncă și brațe, din fericire țaranul nostru are din acestea din belșug.

Pentru a utiliza mai pe toți ai casei, începând dela copilul de 6 ani, care merge cu găștele, până la bătrâni de 70 ani, trebuie să părăsească obiceiul de a semăna numai cele două cereale

tradiționale, grâul și porumbul, și trebuie să-și multiplice culturile făcând ceiace se cheamă în industrie „integralitate“. E nevoie să-și împartă activitatea în mai multe direcții pe cari le-am putea clasa în patru grupe. Prima grupă cultura la câmp însă nu numai cereale dar și plante textile, in și cânepă, pentru a scăpa de cheltuielile pentru bumbac și stâmbă, floarea soarelui, fasole, mazăre, nutreț, trifoi, lucernă, etc. Aceasta face posibilă și rotația culturilor pe care azi adesea, țaranul o uită; sunt locuri unde de zeci de ani văd regulat numai porumb. E de mirare că mai produce ceva.

A doua grupă pământul, pe locuri unde aratul nu e posibil sau pe marginea locurilor, pe hotar, aici în special foarte rezistent la transport și la păstrat în special mărul.

A treia grupă zarzavaturile, fie lângă casă, unde e locul gras și la îndemâna gospodăriei, fie un loc umed lângă ape sau iazuri. Într'un sat de munte unde îmi petrec o parte din vacanță văd că sosește de două ori pe săptămână un grădinar cu o căruță plină cu ceapă, cartofi, ardei, etc. Și întreb „de unde ești amice“ „dela Târnova boerule“. Grădinarii bulgarii au ajuns să livreze ceapă sătencelor noastre, când grădina lor stă pustie. Ar putea cultiva zarzavaturi nu numai pentru întrebuințarea îmbelșugată a casei fără încă o cheltuială deosebite, dar ar putea duce și la vânzare, ceapă cu funii, castraveți, roșii, etc.

A patra grupă strict indispensabilă celei trei „economia de vite“.. Zootehnie cum se zice. Animale de tracțiuni pentru munci agricoli, de lapte, pentru lână, pasări, iepuri de case și în fine albinărit. Gunoitul, cel mai de preț îngrășământ, în unele locuri din ignoranță este dus la marginea satului și ars acolo. Am văzut personal acest procedeu în Moldova de mijloc în timpul războiului.

Citeam undeva că pentru pomicultura, pentru fecundarea în condiții bune a florilor e necesar un număr precis de stupi. Într'o țară oarecare se aduceau pe sezonul înfloritului special cu chirie stupi să facă fecundația florilor. La noi de așa ceva nu se știe, măcar ca albinele sunt puțin pretențioase, cer numai un loc mic ferit de curente, undeva după casă unde și așa se aruncă de obicei numai gunoale.

Și iată cum se însărcinează toți acești factori la compunerea

unui frumos bilanț agricol la finele anului, fără nici o cheltuială deosebită numai cu munca care și așa e gratis la casa lui.

E nevoe să amintesc și de cultura viermelui de mătase. Deși azi mătasea artificială a scos aproape din uz pe cea naturală, totuși nu trebuie uitat că Japonia — țara lipsită de materii prime — a ajuns să producă azi 60% din mătasea brută de pe glob, aceasta numai de copii japonezi, căci e lucru de copil. A invadat și învins orice concurență în industria mătasei în lume numai pentru că materia primă e așa zicând gratis. Ce departe suntem noi în această privință.

Iar toamna când se strânge roadele unui an de muncă organizată nu la orașe, ci în satele mai răsărite expoziții, fără nici o cheltuială. O expoziție de vite, una de fructe, expoziție de țesături și industrie casnică, de copii sănătoși, frumoși și mai ales mulți. Expoziții de gătit, țăranul se hrănește slab deși are de toate, soția lui nu știe să gătească sau nu-și dă interesul.

Câteva premii cu diplome, simple hârtii cu o pecete pe ele și orgoliul și mândria celui premiat față de consătenii lui, supli- nește barem și întreține emulația și o stimulează.

Dacă produsele lui principale, grâul, porumbul, fânul nu au căutare și deci nici preț să caute să le transforme în produse cari totdeauna au căutare și preț bun. Să facă ceace se chiamă inobilarea produsului, care se poate face ușor și fără cheltuială. Piețele mari sunt în permanență în căutare de grăsimi comestibile, unt, untură și negăsind sunt nevoite să întrebuințeze „erzatzuri“ cu margarina, ulei de cocos și altele, unele direct vătămătoare sănătății. Ouă se caută întotdeauna și orașele mari ca Berlinul, Londra totdeauna nu pot fi pe întregul indetulate.

Pentru a dovedi aceasta și a arăta enormele posibilități ce ne stau la dispoziție dau datele pe țări de exportul și importul unui singur produs: ouăle. ¹⁾

ȚARA	Quintale: 1934	1933	1932	1931	1930
Bulgaria . . .	145.340	156.700	188.040	223.685	192.136
Danemarca . .	703.102	668.960	690.144	608.950	538.893
Irlanda	260.102	260.207	291.229	345.727	355.165

¹⁾ Revue Internationale d'Agriculture, Mai 1935. V. Desmireanu: Le commerce mondial des oeufs en coquille. Pg. 397.400.

ȚARA	Quintale: 1934	1933	1932	1931	1930
Franța	15.285	3.723	10.450	68.511	205.099
Ungaria	95.057	115.157	63.983	119.813	131.771
Italia	7.132	9.964	38.730	89.843	93.219
Olanda	643.030	569.763	800.600	861.990	846.538
Polonia	212.289	235.055	374.021	480.954	551.113
România	73.576	81.628	158.070	129.328	168.227
Belgia	141.160	200.084	373.818	354.211	314.980
Rusia	9.611	19.683	71.690	204.380	98.460
Iugoslavia . . .	119.255	182.844	164.909	263.071	303.290
Statele Unite .	14.458	13.998	17.393	57.627	139.342
China	199.715	221.664	222.429	382.079	385.199
Turcia	104.377	179.113	247.534	244.615	178.703
Eghipt	59.243	88.438	110.476	66.252	50.558
Maroc	96.932	99.106	89.410	85.208	98.856
	2896.044	3106.087	3913.337	4586.295	4655.459

Import-quintale: 1934	1933	1932	1931	1930	
Germania	759.672	838.841	1,433.058	1,431.318	1,602.180
Austria	66.792	89.683	114.286	174.307	176.011
Spania	345.357	379.023	232.819	227.050	266.399
Franța	120.059	157.370	128.747	306.824	143.253
Anglia	1,408.909	1,377.948	1,499.600	1,944.389	1,990.397
Italia	82.513	87.827	349.891	246.339	228.255
Elveția	149.469	149.796	168.408	156.515	137.582
Cehoslovacia .	44.159	51.992	89.206	82.571	53.996
	2976.930	3132.480	4016.015	4569.363	4598.243

Danemarca regulat cumpără la noi grâu inferior il duce acasă și-l transformă în ouă, unt și păsări tăiate și il vinde în-zecit pe piața Londrei și a Berlinului. Ea ia adevărat folos după munca producătorului de țaran nepriceput. In acest mod se pot utiliza toate produsele secundare cari de altfel se pierd, pleava, paie, etc. .

Țăranul fără cheltuială numai cu o chibzuială mai mare va putea ține pe toți copiii lui acasă și așa azi cu durerea în suflet

il duce pe asfaltul străzilor, mai ales când își dă și el seama că azi „școala nu mai rentează“.

Toate interesele noastre economice și naționale sunt astfel satisfăcute. În această privință putem învăța din exemplul sașilor dela noi.

* . *

Dar în acest mod trebuie să oprim complet orice circuit între sat și oraș, să tăiem cum se zice toate punțile?

Atunci cum rămânem cu circulația liberă a valorilor cu adevărata democrație.

Președintele Masaryk a ajuns nu numai șeful statului vecin dar și un om de mare valoare pornind dela cel mai umil loc.

Acesta este acum rostul învățătorului să descopere talente și inteligențe cari să sfideze concurența orășenilor să fie mereu în fruntea camarazilor lui. Într'o conferință radiodifuzată¹⁾ profesorul Rădulescu-Motru cu titlul „Educația educatorului“ arată că școala dela sat trebuie să diferă de cea dela oraș, pe copii să-i învețe lucruri trebuincioase, nu să-i pregătească neapărat pentru liceu, indiferent dacă sunt ași sau nu, au sau nu mijloace materiale să o ducă până la sfârșit și să nu se tuberculizeze din trai prost.

Dacă învățătorul descopere inteligențe e dator să le îndrepte la școală mai departe, dacă sunt lipsiți de mijloace chiar Statul să-i ajute. Astfel ar dispărea cele 300 licee de azi și ar rămâne atâtea cât ar fi nevoie, sau cam câte erau niainte de război

Statul și azi face sacrificii enorme cu bursele, însă nu le dă la cei cari le merită, ci din filantropie la toată lumea.

Imi aduc aminte când am mers la liceul din Brașov, m'am supus la un examen sever de admitere, și dacă nu ași fi reușit bine tatăl meu era decis să mă dea la o meserie, și am azi convingerea că ași fi făcut o carieră cel puțin echivalentă cu aceea pe care o am.

Erau burse și înainte de război însă condițiunile de admitere erau extrem de severe. La fundațiunea Gojdu al cărui bursier am fost trebuia la media 10 sau cum se zicea pe atunci „pur foarte

¹⁾ La 2 Februarie 1935.

bine" să poți să o obții. Astăzi vin la școli cereri de burse cu media 6, dacă cineva are 7,30, e bursier din oficiu.

Dacă profesiunile libere sunt pentru multă vreme închise, să fie orientați către învățământul aplicat unde este așa mare nevoie de ei. Să nu se creadă însă că azi nu avem destule școli practice deși în comerț și industrie personalul românesc nu e suficient și e nevoie să se angajeze streini.

Extrag dintr'o cuvântare rostită de actualul ministru al instrucției: „La 1919 am găsit în vechiul regat numai 119 școli profesionale din cari 32 erau comerciale, iar cu teritoriile alipite am găsit o singură școală profesională românească, școala comercială din Brașov. Sacrificând orice, am căutat să dăm o mare extensiune acestui învățământ practic reușind în 1928 să avem un număr de 178 școli comerciale. Le-am creiat în capitală și până în cele mai depărtate colțuri ale țării, mai ales în teritoriile alipite, unde comerțul era în mâinile streinilor. Trebuie să considerăm opera pe care cu atâtea jertfe am făcut-o și aceasta în prima linie nu se putea face decât prin răspândirea culturii până și în cele mai întunecate colțuri, chemând la lumină pe toți cei ce vitregia timpurilor i-a ținut departe de ea. Dar prin școala noastră nu era suficient să creăm numai avocați, medici, deputați și miniștri, ci trebuia să creăm profesioniști, dând o dezvoltare mare învățământului profesional în care un capitol important ocupă învățământul comercial“.

În acelaș număr al revistei directorul general al învățământului profesional dă detalii și mai precise¹⁾.

„Numărul școalelor comerciale a evoluat astfel: anul școlar 1915—1916, 24 școli; 1918—19, 26; 1921—22, 52; 1924—25, 95; 1928—29, sub ministeriatul d-lui dr. Angelescu, numărul școalelor ajunge la maximum 166 din cari 131 bugetare.

În anul școlar 1934—35 avem un total de 124 școale din cari 72 bugetare și 52 extrabugetare.

În ce privește populația școlară: în 1865 avem 57 elevi, în 1885 aveam 861 de elevi, în 1905 aveam 1372 elevi, în 1925—26 aveam 16.392 de elevi, în 1928—29 aveam 23,950 de elevi, iar în anul școlar 1933—34 aveam 15,060 elevi“.

¹⁾ Revista de Comerț și Contabilitate. Ianuarie 1935, pag. 16.

²⁾ Idem, pag. 30.

Cum se face că acest impozant număr de elevi la care trebuie să se mai adauge circa 4000 studenți celor două Academii comerciale, lipsesc aproape complet din viața comercială și industrială.

Dacă toți absolvenții acestor școli ar merge direct în viața economică problema ar fi ca și rezolvată. Influența lor nu se simte, iar în viața comercială elementul românesc merge în regres. Vechi case comerciale românești din capitală ca Luca Niculescu sau în provincie ca firma Comșa din Săliște, dispar, iar locul lor îl iau streinii, fie dela noi fie direct firme streine și deschid la noi sucursalele lor.

Cauzele trebuiesc căutate în greșita recrutare a elevilor și în greșita mentalitate ce o au.

E știut că la școalele comerciale se înscriu în majoritate aceia cari au căzut la examenele dela liceu și neavând ce face vin aici. Gândul lor este permanent să meargă înapoi și să ajungă la ținuta mult dorită și de aproape toți râvnită „Facultatea de drept“.

Ce-i face pe ei să vadă așa e ușor de înțeles, la noi întreaga viață politică, parlamentară este compusă aproape numai din avocați și atunci ambiția părinților și predilecția elevilor merge către această carieră.

Să vedem acum care este situația în școală. Profesorul I. G. Munteanu, distinsul director al Școlii Comerciale din Galați care conta și înainte de război ca din cele mai bune serie într'un articol „Pentru educația comercială“¹⁾.

„Când subsemnatul am luat direcția școlii comerciale din Galați, atmosfera studiilor în școală nu era deloc negustorească. Absolvenții nu erau primiți ca contabili și corespondenți în birourile marilor negustori și fabricantilor. Nu erau bine pregătiți. Oarecari excepții cu evreii „din cauza spiritului“ lor comercial înăscut.

„Pregătirea elevilor trebuia întărită, am început imediat controlul lecțiilor prin clase. Și am constatat următoarele:“

„La limba germană profesorul întreba pe elevi, când se întrebuințează dativul și când acuzativul și cum se separă prepo-

1) Revista de Comerț și Contabilitate. Nov. și Dec. 1934, pg. 584.

zițiile la cutare verbe. După aceia urmau traduceri de bucăți literare. Răspunsurile erau satisfăcătoare. Dar când i-am întrebat cum se zice nemțește „mie-e foame, dă-mi o bucată de pâine“ și „la ce oră pleacă trenul“ elevii nu știau să răspundă. Nu știau să facă nici scrisori nemțești.“

„Ca urmare dela aceasta am stărut pe lângă profesor să se ocupe serios de partea practică necesară în afaceri și de terminologia și corespondența comercială.“

„La limba română se făcea cursul după o broșură, care trata despre Cicerone, teza profesorului respectiv pentru licența în litere. Apoi analiză gramaticală. Scrisori și acte comerciale elevii nu știau. Nici profesorul nu știa. Pe lângă aceasta, dânsul manifesta un vădit dispreț față de negustori și nu stimula printre elevi gustul pentru negoț. A trebuit intervenții energice până s'a schimba sistemul.“

„La matematici se făcea aritmetica teoretică și ceva algebră. Din calculele prețurilor, măsurilor, monetelor, schimburilor aproape nimic.“

„La contabilitate totul se marginea la mici documente și înregistrări în jurnal și maestru (cartea mare). Toate fără legătură cu corespondența, cu uzurile, cu tarifele, cu bursă, cu problemele reale de producție și circulație.“

Care este azi situația; las să continue expunerea:

„In ultimii treizeci de ani nu s'a introdus nici o modificare școalelor noastre comerciale. După război în epoca ofensivei culturale, aceste școale s'au înmulțit prea repede. Și s'au înființat și școala comerciale de fete cu aceeaș condiții ca cele de băieți. Dar s'a avut în vedere mai mult cantitatea nu calitatea, s'a lucrat la întinderea suprafeței, nu în profunziune. Corpul profesoral a fost adeseori recrutat după considerațiuni politice dintre nepregătiți. Aceasta a contribuit la scăderea nivelului acestui învățământ. Așa încât ne întoarcem la situațiunea veche pe care am pomenit-o...“

Se vorbește de o modificare radicală a acestui învățământ mediu comercial. Pentru a se putea vedea cari sunt preocupările și vederile corpului profesoral respectiv de azi dau mai jos moțiunea votată la ultimul lor congres general:

„Profesorii din învățământul comercial din întreaga țară,

intruniți în primul congres după 70 ani de existență a acestui învățământ în zilele de 9 și 10 Decembrie 1924... au hotărât: Modificarea actualei programe analitice prin introducerea materiilor: limba română, educație morală, educație fizică și cercețășia, istoria și istoria civilizației umane, elemente de logică și psihologie aplicată la comerț, studiul întreprinderilor, muzica, igiena și stenodactilografia și la fete și lucrul, gospodăria și puericultura¹⁾.

La pct. 5: „Inființarea bacalaureatului comercial pentru o mai bună selecționare a absolvenților, cari se îndreaptă spre învățământul superior.“

Până astăzi dela război toți absolvenții școalelor comerciale neavând nici închinare și nici pregătire suficientă pentru a intra în viața practică se înscriau mai departe la cele două Academii Comerciale, cari au fost uneori literalmente luate cu asalt. A fost nevoie să se institue un tiraj cu un an preparator, fără nici un rezultat și în fine ultima măsură limitarea locurilor în acest an preparator și pe deasupra examen de admitere.

Pentru ce această repulsiune pentru negoț și industrie ne-o spune Prof. Munteanu în continuarea articolului citat mai sus:

„Față de negoț și meserii cea mai mare parte din lumea noastră continuă și astăzi vechile prejudiții. Negustorii sunt considerați mai prejos decât magistrații, inginerii, ofițerii, avocații, medicii. Deacea tinerii cei mai distinși sunt îndreptați către licee și apoi către universități și alte școale superioare, deși posibilitate de câștig și de plasare în direcția aceasta sunt tot mai îngustate. Negustorii însuși se consideră inferiori. Deacea aproape toți în loc de a-și trimete băeții la școala comercială pentru ca mai târziu să continue afacerile cu succes, îi trimit la liceu și apoi la facultatea de drept ca să-i facă funcționari sau avocați politicieni. Și astfel elementele naționale, alese, cu vază, se desrădăcinează din calea firească, productivă și îngroașe proletariatul intelectual, devin niște inutili sociali, adeseori periculoși pentru ordinea existentă. Și apoi ne plângem că străinii ne iau locurile din întreprinderile economice.“

„Nu susținem că străinii din aceste întreprinderi ar fi fără

¹⁾ Revista de Comerț și Contabilitate. Ian. 1935, pg. 37.

prihană. Dar vina principală e a noastră, pentru că ne mărginim la superficial, la vorbe goale, la reglementări pe hârtie¹⁾.

Inscriși și ajunși pe băncile școalei la Academii Comerciale nu-și lasă bagajul vechi de idei. Dealtfel nici numele școlii „Academie de Inalte Studii Industriale și Comerciale” nu sună prea negustorești. Știi că este aidoma cu o altă firmă la Paris și ca în ultimul timp a fost depășit de alte titlaturi asemenea. Academia de Inalte Studii Cooperatiste și mai în urmă de Academia de Inalte Studii Agricole, deși ar fi fost mai just profunde studii și profundă agricultură.

Dar nici profesorii de aici nu sunt cu toții convinși, că trebuie să pregătească viitori negustori și oameni practici

Când împrejurări familiare n'au adus în fruntea unei afaceri comerciale proprietatea familiei mele am găsit colegi cari s'au arătat surprinși că înțeleg să o conduc. În scurt însuși din sferele de conducere ale școlii mi s'a dat să înțeleg că ar fi necompatibil între situațiunea de profesor și aceea de negustor efectiv, nu numai de birou. În alte țări spre exemplu Germania dinainte de război, Academii comerciale rugau pe aceia cari s'au distins în negoț și afaceri să vină nu numai să facă prelegeri sau să țină cursuri, dar îi întăria profesori definitivi chiar dacă nu aveau studiile recerute.

În Italia și azi profesorii din învățământul aplicat sunt obligați să facă stagii fiecare în specialitatea lor să se poată pune astfel în curent cu tendințele noi, și să țină permanent contactul cu viața practică.

Idealul cu înscrierea la drept urmărește pe studente până după terminarea școlii, în fine cu sprijinul unor profesori influenți prin o dispoziție legală din 1932 li s'a satisfăcut vechea dorință.

„În Aprilie 1932 când cu ocazia votării legii învățământului universitar, datorită acțiunii organizațiilor de mai sus (Asociația absolvenților școalelor superioare de comerț, Asociația studenților Academiei de Inalte Studii Comerciale și Industriale și ALACI (asociația licențiaților, și cu sprijinul d-lor profesori parlamentari ai Academiiilor de comerț s'a adaugat la art. 68 alie-natul al V-lea:“

1) Op. cit., pg. 588.

„Se acordă absolvenților cu diplomă ai școalelor superioare de comerț, dreptul de a se înscrie la Facultățile de drept, în condițiunea de a trece un examen de diferență la materiile ce vor fi fixate de Ministerul Instrucțiunii Publice“¹⁾).

Sânguința ce depun la studii este mai puțin decât am aștepta, azi Academia din București în 20 ani a avut circa 25.000 studenți din cari numai circa 1900 au și terminat cu succes studiile și la cea de aici procentul absolvenților nu atinge 10% adică unul din zece.

Ce fac restul de 90%. Neisprăviți, ratați, clienții tuturor formațiunile politice de tineret, cari pun țara la cale peste tot, când ei nu au fost în stare să-și termine studiile nici măcar în dublul anilor școlari au ajuns la exmatriculare.

Ce trebuie făcut cu aceasta situațiune, căci în definitiv aceasta este problema .

Școalele de învățământ practic să scoată oameni pregătiți și formați și sufletește pentru ele. Școalele comerciale de orice grad trebuie să formeze elementele cari azi ne lipsesc în negoț, industrie, finanță, etc. La aceasta trebuie să conlucreze părinții, elevii și profesorii. Părinții sunt datori să urmărească activitatea copiilor lor și să nu-i ție pe cheltuială la oraș sub pretext că face școală când ei poate nici nu dă pe acolo. Nu termină regulat examenele anuale, luați și îndrumați aiurea unde sunt în stare să presteze muncă productivă. Dacă procentul de absolvenți e sub 10% la ambele Academii, vina o au în mare parte acei ce susțin pe elevii la școală fie părinți sau bursieri ai multiplelor instituțiuni publice, ca județ, orașe, Camera de agricultură, comerț, etc., cari nu dau aceste burse pe meritele elevului, ci de multe ori prin intervențiuni laturalnice sau politice.

Rolul școalelor este însă a crea aceia atmosferă de carte, de diligență și interes, și în fine de înclinațiune și simpatie pentru ramul economic care trebuie să-l servească²⁾).

Paralel însă cu munca din clasă, bibliotecă,, seminar, laborator și muzeu și ca o complectare absolut necesară a lor este practică în negoț și industrie, pregătirea teoretică și practică

1) Revista ALACI. Dec. 1934, pg. 26—27.

2) Apelul făcut de DI Răducanu în conferința radiodifuzată la 9 Nov. 1935 „Școala și Viața Economică“.

sunt cele două părți ale unei bune pregătiri profesionale în orice domenii ar fi.

Imi aduc aminte de conferința ce ne-a făcut-o ca studenți Cezare Vivante cel mai mare jurist în materie comercială din lume. Fusese adus la București într'un proces comercial de câteva sute de milioane lei, onorariul lui pe cele câteva zile petrecute aici se cifra la zeci de milioane lei. Un bătrânel simpatic vorbind când italienește când franțuzește fără să pot observa trecerea în esență ne-a spus următoarele: Dacă a putut ajunge primul jurist comercial pe glob, aceasta nu se datorește atât studiilor comerciale și juridice oricât de temeinice ar fi ele, ci cunoștințelor ce și-a câștigat într'o lungă ucenicie în negoțul practic, în toate domeniile. Așa a ajuns ca orice afacere oricât de complicată ar fi ea, nu are secret pentru el.

Intr'o convorbire avută cu șeful firmei Misselbacher, cea mai veche firmă comercială la noi — a trecut de 110 ani — mi-a spus că această firmă primește practicanți indiferent dacă au numai clasele primare, școala comercială sau au terminat studii academice. Toată diferența este că cei cu școala primară fac patru ani ucenicie, ceilalți numai doi, încolo isprăvesc acelaș lucru și iau masa la un loc fără nici un fel de deosebire. Dacă este capabil merge repede prin treptele medievale ale uceniei, dacă nu se elimină dela sine ca necapabil, indiferent de studiile ce are. Cine calcă a negustor ajunge negustor, cine nu să-și caute altă meserie.

Acest lucru trebuie îndeosebi reținut, ca fără a fi ucenic nu poți ajunge maestru și că pentru a fi maestru e nevoie o viață întreagă să știi a fi ucenic, cum zice un mare scriitor german.

* . *

Dacă admitem că aceste condițiuni sunt în cel mai scurt timp împlinite, școlile comerciale și elevii lor sunt hotărâți să formeze și să se formeze negustori și oameni de afaceri și încă nu este totul împlinit.

Viața noastră economică este în mare parte în mâni streine, nu numai din vina lor. Pătrunderea elementului românesc chiar

perfect format nu e văzut cum e și logic în ochi buni. Toate locurile disponibile sunt rezervate alor lor, sacrul egoism al fiecărui. Legile de protecție și în special ultima lege de protecție a muncii naționale, nu dau rezultate. Au mijloace străinii să o amâne și le rigoase să le anuleze Regulamentul acestei lege care trebuie să apară mediul după votarea ei a întârziat foarte multă vreme. Parte din dispozițiunile ei sunt și greu executabile. Dacă se respectă actuala formă juridică a proprietății și nu avem nici un interes și nici o dorință să o vedem schimbată nu se poate să impretezi asupra dreptului de a depune liber fiecare cu averea lui, și orice dispoziție contrară poate fi atacată de neconstituțională. Nu trebuie pierdut din vedere protecția ce marile state cari au la noi supuși o exercită și presiunea politică ce pot face oricând și-ar vedea supușii vexați de măsuri prea drastice. Fără să mai amintim de sângele rău și impresia rea ce apasă asupra noastră și a creditului nostru, ne stremelate măsuri rău aplicate la noi și greșit interpretate acolo.

Dela asemenea măsuri obiective fie și legale nu putem aștepta prea mult și se pot foarte bine solda cu deficit. Avem în schimb o puternică modalitate la dispoziție, o modalitate care e cunoscută și întrebuițată de toți și peste tot chiar și aici la noi acasă și chiar contra noastră „Buy British“, „Achetez français“, „Kauf deutsch“ sunt doar lozinci cari de mult s'au realizat peste tot. Numai noi nu ne gândim să imităm.

Din clientela țării inclusiv Statul 80% este românească, iar din viața comercială-industrială abia 20% se găsește efectiv în mâini românești. „Majestatea sa clientul“ în fața căruia se pleacă și cei mai recalcitranți și puternici. Ori el se găsește a fi român în țara lui numai nu știe să procedeze la fel. Aici trebuie prea maximum de efort pentru lămurirea și educarea lui, să poată sta alături cu orice alt client național în țara lui.

Nu este nevoie să lipești vulturul albastru pe ușa prăvăliei sau ca în Germania să pui planton în fața fiecărei prăvălii treine pentru a nu intra nimeni în ea. Din contră înțelegem ca acest sistem să-l practice și străinii ei între ei. Fiecare nație să-și protejeze pe ai săi cum a făcut-o de altfel și până acum numai că și noi să protejăm pe ai noștri.

Am convingerea că intoleranța absolută ca și xenofobia sunt o greșală și o lipsă de tact. Pentru oricine vrea să mediteze asupra acestor chestiuni îi se poate pune în față două țări, prima sever xenofobă, a doua larg liberală. Deși ar fi și alte cauze ale decadenței Spaniei din imperiul puternic cu „armada invincibilă“ la situația modestă de azi, totuși această alunecare coincide cu alunecarea streinilor și poate fi ușor pusă în legătură. Scriitorii mari ca Werner Sombart în scrierile lui oferă materii de studiat și meditat.

În schimb America de Nord, dela o mică colonie engleză după război a ajuns prima putere pe glob, deschizând larg porțile cari veneau acolo. Pe când și acolo s'au luat măsuri de restrângere a imigrațiilor ajungând în preajma faimosului crah dela bursa din New-York să fie aproape complect suprimat prosperitatea a căzut ceace nu face decât să confirme cele mai de sus.

În tot cazul se degajează o constatare, acele țări cari atrag forțe de muncă și pricepere, sunt țări de viitor, din contră regiunile cari se depopulează, decad în toate domeniile. Este cazul Irlandei care a pierdut jumătate din populație în acest fel.

Posibilitatea pentru tineretul școlar de azi de a face carieră este în funcție de rezultatele ce le va da propaganda de naționalizare a clientelei românești.

Dacă fiecare client român și-ar face o datorie și o obicinuință de a nu pune piciorul decât în prăvăliă românească și a nu cumpăra decât produse industriale din mâni românești, își poate închipui oricine goana streinilor de a luna personal sau un asociat român, ca sub firma lui să poată exista. E pentru afacerea lui o chestie de viață sau moarte. Epoca aparențelor și a camuflurilor trecute, elementele românești versate cu afaceri pot face afaceri proprii și așa treptat se poate ajunge la corectarea disproporției revoltătoare de mai sus. Nu vom cădea încă în greșeala unguirilor cari s'au mulțumit numai cu maghiarizarea firmelor și a numelor. Cine vine azi la Cluj dela gară la centru vede aproape numai nume neoase ungurești, nu știe că între ele adevărați unguri nu sunt nici 1%.

Sunteți o mie de studenți români pe băncile școlii noastre, veniți din toate părțile țării și din toate straturile ei. Dacă vă

faceți propagandiști acestei idei nu numai cu vorba, ci și cu fapta, atât aici în oraș cât și în vacanță în satul sau orașul de origine, asigurați atât progresiunea noastră economică, dar vă asigurați în același timp și cariera personală cât și a acelora ce vă urmează.

Afirmarea noastră în viața economică proprie depinde de aceasta.

Deci după cuvintele Scripturei „Mergeți și propovăduiți“.

Iosif Gârbacea.

Erata

Pag. rând.	în loc de	a se cita	Pag. rând.	în loc de	a se cita
19	24	rasant	36	2	1924
21	12	trecut	36	13	înclinare
21	27	defectară	36	16	tiraj
22	12	de	36	22	prejudeții
24	15	bihanului	37	6	negustorești
24	29	după teoretic	37	13	n'au
24	35	laiuri	37	27	studente
24	36	ore	37	28	legale
25	21	hotarele	40	1	în
26	31	latenul	40	5	le rigoase
26	6	cu	40	6	mediul
26	20	asista	40	10	impretezi
27	12	cu	40	16	ne stremelate
27	14	am	40	18	obiective
27	14	autorial	40	23	Kauf
28	6	cu	40	29	prea
28	28	a lucrat cu	40	33	treine
		îmblăc	41	1	convirgerea
		îmblăciul	41	8	lui
28	31	crescătorul	41	12	după porțile
29	11	barem	41	12	Pe
29	12	foarte	41	26	luna
30	19	pământul	41	28	camuflorilor
34	17	ținuta	41	30	incă
34	25	serie			

INDUSTRIA AGRICOLĂ VLAD

Sus la 1000 m., adăpostită în crestele Carpaților, în apropiere de vechea frontieră a României de altădată și ferită din calea năvălitorilor, au făcut vatra, — din care a luat ființă Poiana Sibiului, — strămoșii lui Ion Vlad.

Rasă de oameni de bronz, cu ochi pătrunzători și oțeliți în veșnică luptă cu natura sălbatecă, muncind greu pentru a duce o viață liberă și românească, a dat indivizi, care numai rar au cunoscut înfrângerea. Refractari oricărei încercări de înstrăinare și păstrând cu sfințenie obiceiuri și datini strămoșești, și-au dat tributul lor de sânge în marile evenimente ale istoriei Ardealului dela 1784, 1848 și 1918.

În mediul sălbatec al pădurilor seculare, păscând numeroase turme de oi și cutreerând munții înconjurători ai Ardealului și până departe în Beschizi, coborând azi în Moravia, mâine trecând Dunărea, punând stăpânire pe întinsele stepe ale Ucrainei, lăsându-se apoi în jos spre Crimeea, pentru a urca apoi spre pășunile de munte ale Caucazului, duceau viața grea și plină de pericole ale oierilor mărgineni.

În contact direct și permanent cu zeci de popoare, cunoscând limbi și obiceiuri străine, sufletul lor a rămas curat și neatinș, au rămas portul și obiceiurile strămoșești. Izvor nesecat de împropătare a sentimentelor românești și depozitar al celor mai scumpe doine și datini, strălucește azi în vârf de munte falnica comună Poiana Sibiului.

Aci își are obârșia familia Vlad. Originea ei se pierde în negura trecutului. Cert este, că Petru Vlad, bunicul lui Ion Vlad, nu părăsise încă îndeletnicirea moștenită de oier. Pela 1870 fiul

său Ion face însă pe lângă ocupațiunea sa principală a oieritului și comerț în mod incidental. Fiul său mai mare, Ion, părăsește definitiv oieritul. Acum vreo 50 de ani a plecat în lume pentru a croi drumul greu al comerțului românesc în părțile din Nordul Ardealului. Și înfipt stindardul acestui comerț chiar acolo unde comerțul românesc încă nu încercase. În Clujul înstrăinat. În bună tovărășie cu alt Poenar, amândoi modești dar dârzi, fii de oieri, au venit la Cluj pentru a face comerț. Băiat de vreo 16 ani, pe tinere dar solide picioare, s'a înfipt în Piața Mihai Viteazul, Ion Vlad, și azi, după 50 de ani de muncă asiduă, vedem firma societății anonime Vlad et Co. strălucind pe frontispiciul a lor 3 prăvălii în Cluj și alte 2 în București, vestind biruința geniului comercial al Românilor ce se numesc „Mărgineni“.

Inceputul l-a făcut Ion Vlad lângă o mică masă în Piața Mihai Viteazul din Cluj, unde vindea brânză de „burduf“. După ani de zile, când din banul greu câștigat și păstrat cu sacrificii și renunțări, a răzbit să numere un mic capital, spiritul de întreprinzător l-a îndemnat să caute noi posibilități. Trăsătura cardinală, ce caracterizează pe adevăratul negustor, se evidențiază la Ion Vlad ca la puțini alții: „Mereu înainte, mereu ceva nou!“

Prin anul 1910, când guvernul dela Budapesta, a început opera de incurajare a industriei laptelui prin înființarea de cooperative, cărora le pune la dispoziție mașini în mod gratuit și capital cu dobânzi minime, Ion Vlad, singur și fără ajutor, a înființat o lăptărie pentru fabricarea untului. Și iată minune! Untul fabricat de omul fără cunoștințe teoretice, dar înzestrat cu multă putere de observație, este cerut de piața Clujului cu tot mai multe insistențe, iar în anul 1913 primul transport de unt românesc își face apariția pe îndepărtata piață a Berlinului. Și este bine primit. Aceasta este prima mare victorie în viața de comerciant industriaș a lui Ion Vlad. Secretul acestei afirmări? Cred că trebuie căutat în structura sa sufletească și mai ales în raționamentul lui Vlad. Voința de fier de a impune publicului consumtaor un articol, tendința de a preface gustul, de a câștiga mereu noi amatori pentru articolul său. Până ce înainte vreme untul presat de masă era un articol aproape necunoscut la masa burghezimei din capitala Ardealului, Vlad a știut să lucreze în așa fel, încât dela înființarea lăptăriilor Vlad,

acest articol a devenit un aliment indispensabil în cel mai unil menaj. Asupra acestui fenomen voi strălui dealtcum mai pe larg când va fi vorba de produsele de carne.

Mintea ageră și ochiul pătrunzător al negustorului, cuprind imediat importanța capitală, ce are să joace unul în comerțul viitorului. Sporirea producției și intensificarea cererei se angajează într'o întrecere cu proporții crescânde pe arena „Cererei și Ofertei“.

Dar iată, că în plină ascensiune, vulturul în mândru-i sbor este pe neașteptate doborât. Când satul, cufundat în întuneric își doarme somnul omului trudit și liniște adâncă a cuprins văile și luncile, de jos, dela poalele Carpaților, sosește cu calul în spumă un vestitor cu porunca împărătească de mobilizare. Și în miez de noapte clopotele bisericii și goarnele aprozilor, alungă odihna și spaima, pune stăpânire pe suflete. Război!

Vine războiul.

Prezența patronului este reclamată din zece părți. În gara cutare i s'a descărcat un vagon cu marfă, pentru a încărca trupe dincolo s'a rechiziționat alt vagon cu marfă cu tot. Rechiziții și neajunsuri în toate părțile. Dar lovitura cea crâncenă era rezervată pentru mai târziu. La un an după declararea războiului, unicul sprijin al omului angajat în vaste și complicate afaceri comerciale, fiul său cel mai mare este mobilizat și el.

El însuși, stăpânul refugiat în România liberă, are parte de întreg calvarul celor din Moldova anului 1917, când în fine o parte dintre ardelenii refugiați, se decid a merge mai departe. Ion Vlad pleacă și el și făcând ocolul pământului, prin Rusia, Japonia și America, se reîntoarce la 1919 în țară nouă. România Mare!

Afacerile lui întrerupte. Prăvălia înjghebată cu atâta trudă în Cluj, în decadență lucrând fără rentabilitate. Incurcături și pricini în toate părțile.

Și atunci, omul încărunțit și obosit la trup, dar cu sufletul tânăr, începe dela început.

Cu sprijinul Băncii Albina, promotorea atâtor industrii și întreprinderi comerciale românești, își reface capitalul necesar și se pune pe lucru. Pune ordine în afaceri, reia legăturile între-

rupte, face aprovizionări de mărfuri: brânză, unt, alcool, vin, etc.

Afacerile cresc. Vechii clienți, încrezători în cinstea firmei și cunoscători ai calității mărfii, revin. Alții noi se atașează lor. Numărul clienților crește și se lărgește. Sprijinit de bunul său tovarăș — fiul propriu, — reîntors din tranșeele adâncite în pământul Rusiei — organizează un întreg sistem de lăptării, continuând și desăvârșind opera începută la 1910. Untul Vlad ajunge repede noțiune.

Și acuma începe un nou capitol în istoria firmei Vlad. Până când înainte de vreme privirea era îndreptată aproape exclusiv spre afaceri comerciale, acuma începe a predomina elementul industrial. Mai întâi, industrializarea laptelui, mai apoi, începând cu anul 1928 și industria cărnii, care în cursul anilor cucerește poziție după poziție, ajungând cifra afacerilor provenite din industria cărnei egală cu cea provenită din industria laptelui. Abia anul 1934 asigură din nou laptelui predominanța, datorită cantității imense de lapte utilizat pentru fabricarea brânzei șvețer (Ementhal). Dar această predominanță nu este de lungă durată, deoarece cu începerea anului 1935 secția cărnii pune un nou articol de mare consum în circulație: conserve de carne. Și acuma armonia și echilibrul s'a restabilit între cele două secții: Laptele și Carnea.

Vorbind despre mărirea producției untului, am amintit în treacăt, că publicul consumator trebuie obișnuit cu produsele noi și că dacă acestea întrunesc calități învederate, atunci nu va fi nevoie să depunem prea multă muncă pentru a face ca articolul nostru să devină articol de mare consum. Acest adevăr s'a confirmat în ce privește produsele Vlad în întregime. Se știe că înainte de anul 1928 existau în Cluj 2 fabrici de produse de carne, una din ele însă lăsase fabricarea de sălămuri și diferite mezeluri pe planul al doilea, indeletnicirea principală fiind comerțul cu carne de măcelărie. Rămâne deci o singură fabrică, care deservea întreg Clujul cu mezeluri, deoarece măcelarii, cari fabricau mezeluri, făceau aceasta numai incidental. Și cu toate că o singură fabrică de mezeluri deținea aproape monopolul mezelurilor, nu a luat desvoltarea, la care ne-am fi aștepta cu drept cuvânt. Cauza credem că rezidă în calitatea inferioară a produselor.

În toamna anului 1928 Vlad începe fabricarea mezelurilor. Prima sa grijă a fost să aibă meșter specialist de prim rang, a doua să treacă la fabricație numai materii prime de cea mai superioară calitate.

Odată împlinite aceste condițiuni esențiale, produsele nu puteau fi decât de prima calitate. Rezultatele au fost direct surprinzătoare. Datele ce urmează, verifică adevărul că marfa ireproșabilă este căutată.

Cantitatea laptelui prelucrat pe ani :

1896—1910	Kg. 203.973	1928	Kg. 1,975.000
1910—1922	" 190.116	1929	" 2,106.000
1963	" 543.200	1930	" 2,224,300
1924	" 882.000	1931	" 2,151.700
1925	" 1,480.000	1932	" 2,170.300
1926	" 1,651.000	1935	" 3,181.547
1927	" 1,811.000		

Cantitatea de produse fabricate pe ani :

ANII	UNT	BRANZĂTURI	MEZELURI
1896—1910	Kg. 8.200	Kg. 17.311	
1910—1922	" 5.120	" 13.213	
1923	" 21.720	" 54.320	
1924	" 35.280	" 88.200	
1925	" 59.200	" 159.000	
1926	" 66.000	" 166.000	
1927	" 72.100	" 183.000	
1928	" 79.000	" 188.300	Kg. 122.000
1929	" 84.000	" 201.000	" 201.000
1930	" 88.972	" 232.000	" 360.000
1931	" 81.050	" 211.300	" 452.000
1932	" 86.920	" 227.000	" 546.000

Dar nici industria laptelui n'a rămas în urmă.

Diagrama ce urmează este în această privință foarte instructivă.

În anul 1910 s'au fabricat din lapte 4 articole pe când azi 22, iar din carne 68 și 8 feluri de conserve.

Astăzi întreprinderile societății Vlad et Comp. ocupă primul loc pe țară în ce privește cantitatea laptelui prelucrat și calitatea produselor de lapte, iar în ce privește industria cărnii este printre primele, cu vândute tendințe de a se plasa chiar în frunte.

Dacă această viguroasă întreprindere nu a putut lua o dezvoltare și mai mare și mai ales dacă creșterea a mers într'un timp nu prea repede, acest fapt este a se atribui exclusiv lipsei de capital.

Oricum ar fi, un fapt rămâne bine stabilit: Întreprinderile Vlad sunt exemplul clasic cum un român care pune la contribuție muncă și cinste, poate înfăptui lucruri cari sunt spre cinstea neamului din care face parte.

Dr. Adrian Iacob.

BĂNCILE ROMÂNEȘTI ÎN TRECURT

Românii din Ardeal au trăit în aproape tot decursul istoriei lor dela ocuparea Transilvaniei de unguri, într'o situație inferioară celorlalte naționalități cu cari conviețuiau. Mai târziu dispoziții legale au consfințit o situație inegală și nedreaptă. Din cauza aceasta dezvoltarea economică a românilor a fost încetă și nu se poate vorbi aproape deloc de o bună stare materială a lor.

În timp ce celelalte națiuni întemeiau orașe și aveau o burghezie bine situată cu o activitate economică din cele mai înfloritoare, românii suportau jugul iobăgiei și duceau o viață economică restrânsă. Acest fapt a contribuit, însă, să se păstreze curat caracterul românesc al poporului, care s'ar fi pierdut probabil în contact cu orașul și străinii. Numai foștii militari și românii situați în regiunile cari erau proprietatea Coroanei (fundus Regiae) erau liberi și au putut înființa o economie a lor.

„Românii din Ardeal considerați numai ca muncitori de pământ se pot despărți în cinci clase, adică: țărani nobili, țărani foști iobagi întru înțelesu strâns, țărani zileri, curialiști și lipituri socotiți toți la un loc, țărani foști militari, apoi țărani din fondul regesc;

a) nobili țărani, posesori de câte o moșioară. Vei afla mai 2/3 părți oameni muncitori cari s'au silit a-și păstra moșioara... restul se află într'o ticăloșie complectă, ajunși de a fi obiecte de batjocură: „nemeși de o casă și cerșitori desease”;

b) clasa iobagilor. Aceasta fusese muncitoare și mai înainte, este și astăzi. Ea își cultivă pământul ca și mai înainte pentrucă mai bine nu i-a învățat nimeni. Trăesc cu frica să nu ajungă iar iobagi, și le e frică să lucre la nobili.

c) zileri. Sunt într'o situație mizerabilă din cauza nesiguranței zilei de mâine.

d) foști militari. Este o clasă dintre cele mai muncitoare. Au moșii pe la marginea țării dar mai des trec în principate primăvara și strâng acolo câțiva galbeni cu cari își măresc gospodăria.

e) țărani din pământul regesc. Este o clasă cu pământ relativ puțin deoarece nu puteau cumpăra dela sași din cauza legii vecinătății (Naherrecht) după care orice cumpărare se poate desfășura dacă vecinii sau rudeniile vânzătorului vroiau să cumpere ei cu acelaș preț locul sau curtea târguită de români¹⁾.

Ocupația țăranului nu se deosebește în regiuni bogate sau privilegiate de acelora din regiunile unde erau iobagi. Ei erau mai întâi agricultori ocupându-se și cu creșterea vitelor și numai în anumite regiuni s'a dezvoltat un comerț rudimentar legat de ocupația lor principală. Au existat astfel negustori de vite sau derivate ca lâna, brânza, etc. și mici negustori de lemne, șindrilă sau scânduri în regiunile muntoase. Țăranul era însă în mare parte tot agricultor și gospodăria lui era o economie completă pe o scară mică dar satisfăcând aproape toate necesitățile sale de trai. Trebuințele lui de obiecte pe cari să fie obligat să le cumpere erau minime. Din cauza aceasta banii nu jucau un rol în viața lor de toate zilele, doar în preajma orașelor sau la cei cari se ocupau cu un mic comerț mai întâlneau banul.

Aceștia mici negustori au devenit primii bancheri ai satelor românești. Ei dispuneau de un anumit capital pe care prin forța lucrurilor n'aveau nevoie să-l cheltuiască pentru trebuințele gospodăriei lor ci îl aveau la dispoziție fie pentru a face investiții, fie pentru a-l împrumuta. Banul când există se găsește întotdeauna oameni dornici de el, cu sau fără motiv. Clienții acestor mici bancheri erau consătenii lor, cari doreau să-și cumpere un pământ, să-și zidească sau să-și repare casa, ori făceau față unei simple cheltuieli de consumație. Cel care lua împrumut de obicei nu putea plăti dobânzile în numerar și le plătea în natură. Țăranii din satele mai bogate, cari dădeau bani cu împrumut în satele

¹⁾ Din epistola deschisă a lui G. Bariț către I. Gal în Gazeta Transilvaniei no. 94 pg. 373 din 1862.

începuse, plecau toamna cu căruța ca să strângă dobânda sumelor împrumutate.

Capitalul nu le mai venea înapoi nici când, creditorul însă ridica regulat ani de-a rândul dobânda în natură. Această dobândă reprezintă în fiecare an 30—40% din valoarea împrumutului.

Acest caracter a celor dintâi operații de credit între țărani români din Ardeal, s'a moștenit, în parte, și mai târziu când ei aveau o organizație de credit bine încheată. Țăranii n'au putut nicicând replăti la termen capitalul, dar au plătit întotdeauna și regulat dobânzile. Ei au avut nevoie de credit pe termen mijlociu și lung nu numai din cauza modului cu care întrebuințau banii în investiții greu realizabile dar mai ales pentru că le era imposibil de a-i plăti deodată. Ca să plătească tot ar fi fost nevoiți să vândă din pușinul lor avut.

Organizația creditului de mai târziu trebuia să țină seama de acest fapt elementar și numai în măsura în care a ținut socoteala de el a lucrat bine.

Exemplul românesc pe care l-am schițat e mai evidențiat la sași. Cel dintâi bancher sas în adevăratul sens al cuvântului e un negustor din Sibiu, Samuel Dobosi, care a trăit la 1721—1759. Avea relații întinse în Occident mai ales în Germania și în Orient în România și la Constantinopol. Grație legăturilor lui a devenit cu timpul un intermediar pentru plățile pe cari le aveau de făcut negustorii în streinățate. Se pare că cu timpul a renunțat complect la activitatea negustorească mulțumindu-se a fi numai bancher, care pe lângă funcția de intermediar de plăți făcea și operații de bancher propriu zis, acordând împrumuturi negustorilor și meseriașilor.

Situația de drept a sașilor în Ardeal le-a permis o dezvoltare normală a creditului. Dela așezarea lor pe aceste locuri ei au privilegii importante dela regii Ungariei. În aceste condiții dezvoltarea lor a fost nestingherită și asemănătoare popoarelor din apus. Au înființat orașe în cari dispuneau de toate libertățile cetățenești din acea vreme având organizații de meseriași și negustori în formă de bresle și ținându-se cât mai departe de celelalte naționalități. Burghezia orașelor săsești a fost o realitate care a contribuit la prosperarea continuă a acestei națiuni. Nu e

de mirare, deci, dacă sașii fac în aceste condiții începutul organizării creditului în Ungaria.

Primul institut de credit apare în anul 1835 grație străduințelor lui Peter Traugott Lange la Brașiv. După o sfortare îndelungată cea dintâiu încercare datând din 1827, Lange reușește să înființeze „Kronstädter Allgemeine Sparkassa“. Capitalul inițial al băncii a fost 4.072,70 fl. depus de 90 membrii în cote egale. Ungurii înființează întâiul lor institut de credit abia la 1840 la Budapesta, „Pesti első hazai takarékpénztár“.

Institutul sășesc are un scop altruist ca majoritatea băncilor săsești și se înființează în forma unei case de economie pentru populația săsească, negustori, și meseriași. Lipsa unui scop pur comercial reiese din statutele societății cari prevăd că jumătate din beneficii să fie vărsat pentru opere de folos public, iar restul pentru fondul de rezervă. Singura remunerație dată capitalului era o dobândă pentru cotele depuse și care era egală cu cea plătită pentru depunerile spre fructificare.

A doua bancă săsească se înființează la Sibiu în anul 1841. Această bancă „Hermanstädter Allgemeine Sparkassa“ ajunge curând cea mai importantă instituție de credit a sașilor și prin prezența ei la Sibiu influențează într'o mare măsură ideea înființării unui institut de credit românesc.

Iobăgia care durează până la 1848 împiedecă orice dezvoltare economică a țărănimei românești. Ridicarea iobăgiei poate fi comparată cu reforma agrară în România. Ea a determinat aproape aceleași mișcări, și a avut urmări asemănătoare. Situația țăranului s'a schimbat dintr'o dată. Din iobag devine un mic agricultor pe cont propriu cu o bucată de pământ care așteaptă numai să fie lucrată. Lipsa de instrumente cu care să-și lucreze pământul l'a împins în brațele cămătarului. Inființarea unui institut de credit românesc devenea din ce în ce mai necesară.

Cel dintâiu institut de credit românesc întârzie totuși peste 20 ani după desființarea iobăgiei.

În rezumat situația era următoarea:

Majoritatea țăranilor români se afla într'o aparentă liber-

tate. Aveau un pământ al lor pe care l'ar fi putut lucra dar nu aveau mijloace. Singur creditul eftin și comod putea rezolva în bine această dilemă.

2. Naționalitățile cu cari conviețuiau românii aveau deja un început de organizare a creditului. Sașii aveau bănci, la fel și ungurii. Exemple deci nu lipseau.

3. Către anul 1870 exista un curent liberal în lumea juriștilor. Se codificau în acel timp cele mai importante legiuri ale țării într'un spirit larg. Acest punct de vedere a avut darul de a ușura obținerea autorizației de funcționare a unei societăți care ar avea de scop promovarea creditului.

4. Românii aveau deja o elită intelectuală destul de numeroasă, care să fie în stare a înființa și susține o instituție de credit.

Cel dintâi institut de credit românesc propriu zis s'a înființat la 1872. În acest an Ungaria nu avea o lege comercială a ei. În urma instaurării dualismului s'au introdus în Ungaria legile austriace, până când își va face legile ei proprii. Înființarea „Albinei“ la 1872 se face conform dispoziției codului civil austriac introdus în Ardeal prin Patentul Imperial din 1 Sept. 1853. Pe baza acestui cod se cerea la înființarea unei societăți de credit o aprobare specială printr'un „rescript imperial“ dat în urma unui referat al ministrului de industrie și comerț. Cererea de autorizație de funcționare trebuia înaintată împreună cu statutele băncii ministerului care avea dreptul să ceară modificări în statute sau chiar s'o respingă.

Am arătat spiritul liber care domnea în preajma anului 1870 în Ungaria. În 1867 se introdusese regimul constituțional iar în 1872 Ștefan Apáthy, profesor la Universitatea din Budapesta a fost însărcinat cu pregătirea unui anteproiect de lege comercială. Acest proiect devine legea XXXVII din 15 Mai 1875, care a fost una dintre cele mai liberale din Europa în acea vreme. Ea reglementează și înființarea societăților comerciale.

Pentru Băncile române a fost importante două forme prevăzute în lege:

- a) Societățile pe acțiuni, reglementate în art. 147 și 209 și
- b) Asociațiunile, reglementate de art. 223—257 și cari erau

„în înțelesul acestei legi acele societăți a căror număr de membri este hotărât și cari au de scop promovarea creditului, a câștigului sau a economiei membrilor ei prin purtarea comună de afaceri sau pe baze de reciprocitate” (art. 223).

Despre societățile pe acțiuni, nu avem multe de spus. Reglementarea lor e simplă și formalitățile sunt aproape aceleași ca și azi, cerându-se pentru înființarea lor înscrierea în registrul societăților comerciale la tribunal.

Asociațiunile erau reglementate sumar. În principiu această formă e întrebuițată de societățile cooperative. Dispozițiunile erau incomplete din punctul de vedere a principiilor cooperatiste, lipsind precizări relativ la:

control, drept de vot, fondul de rezervă, la firmă, la numărul minim de membrii.

Ca urmare la aceste lipsuri se putea înființa societăți în formă cooperatistă, dar în fond să lucreze ca o societate comercială, căci nu se reglementa nicăeri împărțirea beneficiilor, formarea rezervelor, și a dreptului de vot. Faptul de a avea un capital mic permitea o împărțire de beneficii uneori exagerată.

O nouă reglementare a societăților cooperative are loc în anul 1898 prin legea XXIII care privea numai pe acele cooperative făcând parte din centrala cooperativelor din Budapesta. Afilierea cooperativelor la această centrală era facultativă. Aceste legi creiază următoarele categorii de bănci (cu excepția „Albinei”).

1. Societate anonimă pe acțiuni.

2. Societăți cooperative înființate fie pe baza legii din 1875 sau 1898. Deși nu se poate face o distincțiune exactă se pot deosebi două categorii:

a) Reuniuni de credit, de obicei înființate pe baza legii din 1875 și având caracter independent, funcționând după principiile Schultze—Delitsch;

b) Insoțiri de credit, înființate mai ales în urma legii din 1893, făcând parte din diverse organizații centrale și adoptând sistemul Reiffeissen. Repetăm că nu se poate face oosebire absolută între cele două categorii după cum e destul de hazardat a separa cooperativele de băncile societăți pe acțiuni. Pentru aceste motive le vom trata împreună în cadrul acestei lucrări.

Infiiințarea băncii „Albina“.

Am arătat condițiile cari au stat la baza infiiințării celui dintâiu institut de credit românesc. Înainte de infiiințarea „Albinei“ s'a făcut o încercare de a se fonda o bancă în Rășinari (Sibiu). La 1867 Visarion Roman, învățător în acea comună, pune bazele unei „Societăți de împrumut și de păstrare“ cu capital din cote de 50 fl. Nu ajunge la o dezvoltare prea mare și lichidează în 1881. Visarion Roman care părăsește curând „Societatea“, e numit inspector a societății de asigurare Transilvania din Sibiu la 1869. Situația aceasta i-a înlesnit cunoașterea regiunilor locuite de români în Ardeal. Mediul în care a trăit l'a făcut să se gândească în mod serios la reușita infiiințării unui puternic institut de credit românesc. El spunea în lgătură cu aceste planuri „Se pot infiiința și la români asemenea institute îndată ce vor fi oameni cari vor ști cum să se ocupe de lucru“. Incepând cu pregătirea teoretică a chestiunii V. Roman pornește singur la muncă. Primul pas în vederea infiiințării celui dintâiu institut de credit românesc îl face compilând statutele băncilor săsești și ungurești și alcătuiind un proiect de statute care stă la baza întregii sale acțiuni.

După realizarea acestui proiect ideia lui V. Roman începe să capete un contur precis. Deși a făcut el începutul, nu putea continua singur. Cunoștințele sale de oameni și mai ales curajul său l'a adus în contact cu cei mai reprezentativi români ardeleni din acea vreme. Fiind bănățean de origină, el caută sprijin pentru ideia lui în acea regiune¹⁾.

La începutul anului 1870 îl găsim în Lugoj, de unde printr'o scrisoare îi face cunoscut consilierului Iacob Bologa ideile lui dar și spiritul și influența sub care s'au infiiințat cele dintâii bănci românești.

„În fața trebuințelor noastre numeroase și ardente, și a lertargiei de care poporul nostru tot mai e cuprins, institutul infiiințând are să fie compus în ăstmod, ca pre lângă ajungerea scopu-

¹⁾ Gazeta Ilustrată din Iunie 1933 pg. 118 spune: La 1870 marele bărbat de stat Ion Brătianu l'a chemat în Țara Românească unde a colaborat la infiiințarea primelor instituțiuni economice în România. Dintre acestea putem aminti puternica instituțiune de asigurări „Dacia“.

lui său particular, să deştepte şi nutrească spiritul de asociere în poporul nostru, fără de care el nu poate să aibă viitor”.

Reiese din acest fragment ideea de căpetenie a lui V. Roman, aceia de a realiza un institut de credit pentru toţi românii cu un ideal social de ridicare a nivelului economic al poporului. Luând forma de o societate, cooperativă el apela la o asociere a tuturor românilor capabili de un sacrificiu material cari să colaboreze la înfiinţarea băncii. Totdeodată se adresează celor mai cunoscuţi români din acea vreme dorind ca numele lor să dea institutului un caracter impersonal şi în acelaş timp să câştige încrederea tuturor prin persoanele conducătoare. Trimite lui Bologa următoarea listă a persoanelor cari după părerea lui trebuiau chemate să facă parte din comitetul de fondatori: (Din anuarul Albinei, pag. 13).

Iacob Bologa, consilier de curte în pensiuine;

Timoteiu Cipariu, prea cunoscut literat;

Paul Dunca consilier gubernial în pensiuine;

Alexandru şi Antonie Mocioni, membrii a unei cunoscute familii de români macedoneni stabiliţi la Budapesta;

David Baron Urs de Margine, colonel în pensiuine.

În curând acest comitet ia fiinţă şi aprobă fără modificări importante statutele făcute de Roman. Ele urmează să fie înaintate cu o cerere către ministerul ungar de comerţ prin a cărui referat de înfiinţare banca lua fiinţă.

Primul pas era făcut.

Urmează ca tot V. Roman să ceară sprijinul fraţilor Mocioni din Budapesta cari se bucurau de o bună stare socială şi materială. Sunt încredinţaţi cu formalităţile pentru obţinerea autorizaţiei şi la 3 Novembrie 1870 cererea şi statutele sunt înaintate.

În urma hotărâriilor comitetului fondator V. Roman pleacă la Viena spre a studia „organismul institutelor de credit şi spre a face cunoştinţă cu lumea financiară de acolo, cum şi spre a prepara legăturile în cari va trebui să se pună Albina.

La 30 Sept. 1870 el pleacă la Budapesta spre a discuta amănuntele înfiinţării băncii. Înainte de a pleca scrie o scrisoare redactorului Gazetei Transilvaniei, în care îi desvăluie intenţiile lui

de a înființa o bancă românească și greutățile pe cari-le întâmpină.

„Făcându deci cugetându zi și noapte, amu folositu călătoria mele, de a cerceta prin Aradu, Timișoara, Pest'a etc. toate institutele de felulu acest'a și amu procura toate statutele lor. M'amu mai pusu apoi în legătură și cu unii bărbați germani de specialitate pentru a conversa și a afla cele ce-mi făceau lipsă. După ce amu studiatu așa lucrulu binișoru, m'amu apucatu la conceperea proiectulu de statute, . . . din cauz'a întreprinderi mai susu amintite fui silitu a demisiona din postulu de inspectoru la banca „Transilvania“ pentrucă se potu înveța privatim comptabilitatea și altele ce suntu neaperatu de lipsă la organizarea institutulu, dacă voimu se nu ne mai folosimu de străini și se nutrimu șierpi în sinulu nostru. Firesce eu rischezu multu prin acest'a, atunci cându institulu nu s'ar aproba, inse fără sacrificii nu se face nimic'a, apoi cu fărtații sași totu n'o mai puteamu duce multu. Dumnezeu ne apere de sinceritatea loru“¹⁾.

Ajutat de comitet și punând parale dela el, rămâne la Viena 5 luni făcând studii practice de bancă la mai multe bănci „Oesterreichische Hypothekarkredit und Vorschussbank“, „Erste Oesterreichische Sparkassa“, etc. precum și la bursă. La începutul lunii Aprilie 1871 se reîntoarce din Viena prin Budapesta să se informeze de stadiul în care se afla cererea. Aici află despre greutățile întâmpinate din pantea ministerulu de comerț care cerea modificări în statutele băncii (art. 78—109). Modificările pretinse 17 la număr, privia capitalul societății și păreau a fi o împiedecare indirecte a funcționării băncii prin greutățile cerute cu privire la subscrierea capitalulu și dispoziția prin care să fie subscris capitalul în întregime (3000 acțiuni) înainte ca banca să poată începe vreo activitate, iar nu prin subscrierea la număr o parte din acțiuni cum prevedea statutele în forma lor inițială.

După lungi discuții cu referentul ministerulu de comerț Alex. Mocioni reușește să obțină autorizația la 14 Iunie 1871.

La 20 Iunie 1871 e trimisă la Sibiu unde primită la 26 Iunie de comitetul fondator.

¹⁾ Scrisul lui V. Român din Gazeta Transilvaniei anul 1871, pg. 50.

Înainte de 1871 în presa românească, luând „Gazeta Transilvaniei“ din Braşov şi „Albina“ din Budapesta ca cele mai reprezentative s'a vorbit foarte puţin despre organizaţia creditului la românii din Ardeal¹⁾.

După acest an toată presa românească se ocupă de „Albina“ şi apoi de celelalte institute de credit. Deşi Roman a trimis încă din 20 Sept. 1870 o scrisoare redactorului Gazetei Transilvaniei exprimând planul său îl roagă totuşi să nu publice nimic, căci:

„Sunt, durere, nu numai streini, ci chiar şi români, cari când ar şti chiar în momentul acesta de amintita întreprindere s'ar grăbi cu mijloace infernale la care sunt deprinşi, de a o nimici încă în embrion“²⁾.

La 23 Decembrie 1871 Roman adresează o a doua scrisoare Gazetei Transilvaniei, relativ la mersul înfiinţării băncii, scrisori cari mai târziu au fost publicate. După obţinerea autorizaţiei începe adevărata publicitate în favorul „Albinei“. Reproducem în întregime articolul publicat în Gaz. Trans. Nr. 48 din 1 Iulie 1871.

„Veniţi intristaţilor! se ne mai bucurămu, veniţi desperaţilor cauzei desertori, se compunemu noue şi imbucurătorie speranţie despre atâta bine în viitoriu pentru poporul român, pe câtu de forteşi de vanjoasă ne va fi lupta noastră, pe câtu de mai statornică şi neadormită va fi unirea noastră după mijloacele cele mai generalu şi practice ale îmbunării stărei poporului nostru, şi, iarăşi şi cu câtu ne vomu şinea mai multu ca de punctulu cardinalale ale mănecării noastre la toate întreprinderile naţionale de singur'a fericitoria maxima. Ajutăţi române! că-ci numai aşia şi va ajuta şi D-zieu! Şi unişivă în cugetu, unişivă în simşiri, că-ci toate le câştigămu câte ne competu. O vorbă ca o sută. Una naţiune întreagă şi solidară nu se poate ignora.

„Are să se pucure poporul român din Austro-Ungaria că a capetatu, ca fruptu alu acestor maxime acum un „Institutu de creditu şi de economii „Albin'a“. Statutele după stărnirea neobosită a fraţilor noştrii de cruce Alexandru şi Antoniu Mocioni s'au aprobatu în adeveru la propunerea min. de agricultură, indus-

1) În 1862 G. Bariţ publica în Gazeta Transilvaniei o serie de articole relative la starea economică a ţăranului român.

2) Gazeta Transilvaniei nr. 49 din 5/7 anul 1871.

trie și comerțiu, din partea Maj. Sale prin in. rescriptu din 14 Iunie 1871. Datulu ordinațiunei ministeriale, cu care se tramise aprobarea la magistratulu din Sibiiu, ca se incunoșciințeze pe respectivii întreprințietori e 20 Iunia 1871 No. 6727, grație maximei stăruiitorilor și inaltei aprobări dela locurile mai inalte.

„Acum români fără osebire de seracu și avutu nu vor mai fi dați pe ușia dela folósele institutului loru de creditu și economie, după cum o păția, ci după cum facu și alții totu în favoarea naționaliloru sei cu toate inștitutele, încă și cu cele publice, nutrite de noi nemernicii pentru ca apoi se secere numai ei foloasele, dintr'insele, așa ne vomu și noi nóue, credu, că cu mai mare entusiasmu și incredere decâtu ori și cându“.

„Vomu publica totu, totu ce privesce acest institutu, spre alu familiariza până în miezulu animei poporului românu, care are nu numai datoria ci și folosu propriu a se utiliza din resputeri de densulu“.

„Asociațiunea, academia de drepturi și institutulu „Albin'a“ se ne fie idolele incederii și ale sacrificiiloru noastre, că ce aceste ne voru pune în petióre în tóta' privinți'a și spirituale și materiale și atunci și Dziu ne va ajuta! Patriotismulu nostru nu se mai poate ignora, der' acum nici conscienți'a nóstra nu se mai póte năduși: cumcă cu lingur'a străinului nu sorbiamu nici vom poté sorbi vreodată decâtu amfiom de letargiarea și fosforu de amorțirea activității nostre, ca să nu vedem a lucra și pe sém'a nóstra. Nu credem, că va fi românu cu ceva stare de garanția, care se nu se intré' că a lua parte la acestu institutu, din care potu isvori nu numai folóse la participanți, ci și alte bunătăți totu pentru poporulu românu din prasperarea lui. Așa se fie.

Primiți DDLorú inișiatoru grați'a contimporaniloru Dvóstre cea mai profundu simțită, pe care cuteziu a vi o oferi spre dulcea memoria a posterității în numele scumpei noastre națiuni române, alu cărei organu amu dreptu a me obtinde ca ori și care, ni a căruí animă ocupă primulu locu binele și prosperitatea ei. Dziu cu noi și cu inștitutele aceste ale nostre!!“.

Din Budapesta ziarul „Albina“ publică și el un articol pe prima pagină salutând primirea autorizațiunei de funcționare. De

aici înainte ziarele publică apelul lui V. Roman și a comitetului fondator precum și articole propriu pentru subscriere de acțiuni. Chiar Telegraful Român, care pentru motive cari nu le discutăm aici nu a avut o atitudine binevoitoare față de înființarea „Albinei” publică prospectul de emisiune. Ziarele urmăresc apoi mersul subscripțiilor¹⁾.

La închiderea subscrierilor ziarul publică telegrama anunțând vestea cea bună. Gazeta Transilvaniei o însoțește cu următorul comentariu:

„Dumnezeu ne-a ajutat prin străduința bărbaților devotați prosperarea națională de avem și noi un institut național de credit și economia poporului românesc numai ca și acesta se poate feriți, nu prin vorbe goale fără fapte, dar nedreptate contra faptelor mântuitoru de cele mai mari. Mărire Ție Doamne și grația bărbaților națiunii²⁾).

* * *

Imediat după primirea autorizației se ține o ședință a comitetului fondator la 27 Iunie 1871 când se stabilește un regulament provizoriu pentru lucrările comitetului. Acum se alege președinte Alexandru Micioni, iar director al băncii N. Roman. Scopul principal al acestui comitet era de a strânge subscrieri pentru acțiunile băncii. Înainte de lucrarea subscrierilor N. Roman însoțit de I. Bologa pleacă la Budapesta și Viena ca să asigure subscrierea capitalului punându-se în legătură cu unele case mari³⁾.

La înapoierea lor începe imediat propaganda pentru subscrierea acțiunilor prin presă scrieri private adresate particularilor, cari puteau fi interesați, prin prospectul de emisiune și prin anumite persoane alese să strângă subscrieri. Grupul de colectori a fost alcătuit dintre românii bine cunoscuți cu o situație socială frumoasă. Acești profesori, preoți, învățători, etc. au răspuns ca adevărați români la apelul pentru colaborare unei opere de solidaritate națională și munca lor nu a fost ușoară. Au reușit

1) Gazeta Transilvaniei. Nr. 50—93 din 1871.

2) Gazeta Transilvaniei. Nr. 93 din 1871.

3) Vezi Monografia pg. 22.

să obțină concursul tuturor românilor, iar frunțașii fiecărei regiuni devin subcolectorii pentru acțiunile băncii. Forma în care s'a realizat subscrierea e cu totul caracteristică pentru „Albina” și o vom comenta mai târziu.

Prospectul de emisiune intitulat „Programul institutului de credit și economii” „Albina” explică pe larg cece se intenționa a se face dându-se detalii. La baza programului se află ideea de asociațiune pe care încearcă să o desvolte la poporul nostru. Aici se recunoaște ușor pana lui N. Roman a cărui prim gând a fost realizarea unei unități a românilor ardeleni pe calea mai puțin vulnerabilă din partea asupritorilor — aceia a solidarității în jurul unei asociații cu caracter economic. Printr'o lungă expunere caută să justifice în acest sens înființarea institutului „Albina”.

„Terenul economiei naționale nu mai poate fi așadar îndelung ignorat, fără a păcătui contra celei ăntere și mai sânte datorință a conservării proprii¹⁾).

Prospectul citează mai departe art. 1 din statute care arată scopul institutului ce se înființează. „A procura poporului țăran mijloacele bănești necesare pentru purtarea și desvoltarea economiei sale, a deștepta într'ânsul spiritul de economie, a ridica creditele real în țară și ăstmod prin operațiile sale a promova interesele economiei sale”.

Prospectul schițează situația economică și împrejurările cari au determinat înființarea „Albinei”, se citează camăta și necesitatea unui „credit agricol”. Urmează modul cum înțelege Albina să lucreze și termină cu o dizertație către „zelul probat și la bunul simț al inteligenței poporului nostru pentru a-și da concursul său la realizarea acestei opere”.

Prospectul e datat: Pesta, Sibiu, Blaj, în luna Iulie 1871. Din acest fapt deducem unanimitatea colaborării frunțașilor români din Ardeal pentru realizarea institutului de credit și economii Albina și care a luat parte la lupta grea pentru conservarea unității naționale a poporului nostru.

Alături de acest program se trimete și un apel direct către persoane individuale pentru a se promova subscrierea de acții. „Albina” trebuie să fie un institut de credit puțin deosebit.

1) Monografia Albinei.

ca formă de societate pe acțiuni care urmau să fie reglementate numai la 1875. Capitalul social de subscris era de 300,000 florini, conform aprobării guvernului care ceruse în mod expres această sumă. Erau 3000 de acțiuni à 100 fl. fiecare. La subscriere era obligatorie depunerea unei sume de 10% pentru fiecare acțiune, restul vărsându-se în rate stabilite de comitet la a doua rată încassându-se și 1 fl. pentru acoperirea speșelor. Prospectele au fost emise în Iulie, iar închiderea subscrierilor fixată pentru 15 Oct. Din cauza întâzierii rapoartelor colectorilor ea este amânată până la 30 Nov.

Totalul acțiunilor subscrise a fost de 3242.

Din acestea 242 au fost reduse în mod proporțional dela cei cari subscrieseră cele mai multe acțiuni rămânând astfel capitalul de 300,000 fl. Cu închiderea subscrierilor s'a încheiat o perioadă în dezvoltarea creditului la românii ardeleni.

* * *

Inceputul a fost făcut prin străduința unui singur om, care a dus o luptă grea să pună în mișcare tot ce era mai reprezentativ între români și apoi pe toți românii.

Albina a fost înființată prin efortul unit al tuturor românilor ardeleni cari își dădeau seama de importanța ridicării stării lor economice. Se evidențiază numărul mare a subscriitorilor de acțiuni, anume 1039 subscriitori, număr ce nu se poate găsi decât la societățile cooperative. Constatarea aceasta arată și alte aspecte ale condițiilor în care a luat ființa „Albina“.

Visarion Roman era un convins cooperatist, atât cât putea fi cineva în acea vreme. Cunoscând realizările sașilor pe țăranul creditului pentru țărani vroia ca ideia lui de a înființa Albina să nu rămână mai prejos decât a lor. Luând exemplul dela cooperativele săsești sistem Schultze-Delitsch și a băncilor săsești din Brașov și Sibiu ajunge să-i dea băncii un caracter cooperatist. Proiectul de statut arată această tendință și mai clar.

Capitalul era în adevăr mare, lucru neobișnuit la societăți cooperative. Trebuie precizat însă că cei cari au înființat prima bancă românească își dedeau seama de greutatea începutului pe cari nu le putem trece fără un puternic capital. Nu se puteau

aștepta la început și realitatea le-a dat dreptate, la un mare flux de depuneri mai ales că ele nu aveau de unde să vină. Proiectul inițial care nu preciză capitalul este o altă caracteristică a societăților cooperative. Dar după relatarea de mai sus am văzut opunerea ministerului ungar de comerț care pretindea fixarea unei cifre precise pentru capital.

După statute și explicațiile date în prospectul de emisiune banca „Albina“ ar fi trebuit să aibă înfățișarea următoare: o societate pe acțiuni cu scopul de a procura locuitorilor țării, mai ales poporului țăran agricol, capitalul și creditul necesar și a deștepta spiritul de economie (art. 1). Capitalul e format din acțiuni nominale în valoare de 300,000 florini.

Art. 16 enumără operațiunile pe cari le poate face institutul:

- a) Înființarea reuniunilor de credit pentru participație;
- b) Darea de împrumuturi simple și de împrumuturi hipotecare;
- c) Răscumpărarea de datorii hipotecare;
- d) Emiterea înscriselor de hipotecă (art. XIII);
- e) Punerea de depozite banali spre fructificare (cap. XIV);
- f) Escomptarea propriilor înscrise de hipotecă și darea de anticipație pentru ele.

Capitalul societății se întrebuințează cu preferință în negoațele cuprinse la a, b, c și f.

g) Primește bani pe lângă emiterea bonurilor de cassă cu interese;

- h) Dă anticipațiuni pentru obiecte de valoare;
- i) Escomptează polițe sigure;
- j) Face negoate de comisioane;
- l) Cumpără și vinde imobile;
- m) Emite obligațiuni pe lângă depunerea în cassă de bani gata ori de atari obiecte de valoare ce sunt bazate pe siguranță deplină.

Operațiile așa cum sunt prevăzute în statute sunt variate și arătate în ordinea importanței care li s'a acordat în momentul când a fost înființată banca. Pe primul plan sunt depunerile spre fructificare și paralele împrumuturile hipotecare cari au corelații emisiunea scrisurilor funciare. Alături de acestea stă înființarea reuniunilor de credit. Cererea adresată ministerului ungar

pentru obținerea autorizației de funcționare arată clar sensul în care vedeau întemeietorii dezvoltarea institutului:

„a înființa o bancă hipotecară, cu considerarea referințelor țării, întocmindu-se după modelul institutelor deja aprobate, nu numai să ofere economisatorului de florini puțini ca și capitalistului înlocare asigurată, ci să promită și economului sărguitor dela țară și din cetate mijlocire binecuvântată¹⁾).

Mijlocul ca să-și ajungă scopul e de a înființa în acele locuri unde există condițiile cerute, reuniuni de credit, cu garanție solidară a participanților după cercuri arendate cari vor fi susținute prin sprijinirea sa morală și materială. Scopul folositor al institutului se va putea ajunge pe deplin numai atunci, dacă pe baza capitalelor asigurate prin ipotecă, i se va concede a emite înscrise de ipotecă (Pfandbriefe)²⁾.

Restul operațiilor scont, lombard, operații mobiliare, etc. vin în continuare ca operații mai puțin importante. Dintre acestea reuniunile de credit merită o lămurire suplimentară în ce privește modul cum s'a conceput organizarea lor. Statutele Albinei dela 1872 se ocupă pe larg despre ele art. 86—139 (54 articole din totalul de 186), formând o „Parte specială” a statutelor. Articolul 186 arată motivul înființării reuniunilor de credit.

„Spre a face ca poporul țăran să se poată cât mai mult folosi de bunătățile institutului și spre a mijloci pentru scopul acesta o legătură necurmată între institut și acel popor, institutul înființează în cercul activității sale reuniuni de credit pentru participanți“.

O reuniune nu poate avea mai puțin ca 20 membrii întinderea ei e limitată de hotărârea comitetului Albinei. Membrii poate fi tot insul care posedă în Transilvania ori Ungaria o realitate ori o economie rurală și domiciliază în ținutul unde se află economia sau realitatea lui. Membrii reuniunilor nu sunt acționari ai Albinei ci participanți. Obligațiile lor erau:

- 1) de a depune o taxă de înscriere de 2 florini;
- 2) de a contribui la crearea unui fond de garanție cu o cotă de 10 florini plătitibil în rate.

1) Monografia Albinei

2) Op. cit. pg. 94.

<u>Anul</u>	<u>Total</u>	<u>Depuneri</u>
1873—74	15.640.—	10.889.—
1895	518.398.—	407.728.—
1915	1.608.941.—	1.222.620.—
1919	5.955.220.—	5.458.061.—

2. Reuniunea din Feldru jud. Bistrița Năsăud, se înființează la câțeva vreme după Aurora (1879). Activitatea ei e modestă deoarece lucrează cu un capital de 1.417 fl. format din câte 50 fl. și nu dispune de alte mijloace.

Aceste trei bănci, sunt institutelor cari timp de 15 ani dela prima încercare, servesc poporul român cu creditul pe care-l puteau oferi.

Filiala Albinei în Brașov. Anul 1882 aduce cea dintâi schimbare în activitatea institutelor de credit. Prin înființarea ei Albina arată că a trecut de perioada de consolidare în acea de expansiune și încercare a puterilor în slujba idealului său. Brașovul avea nevoie de o bancă. Aci unde se înființase cu 40 ani mai înainte cea dintâi bancă săsească, românii nu aveau nimic, cu atât mai mult cu cât acest oraș închidea în el o puternică activitate comercială românească, iar regiunea din jur, curat românească, era locuită de oameni negustoroși și cu bună stare materială. Filiala se organizează în forma cea mai potrivită pentru a servi clientela specifică a Brașovului și a regiunii sale. Operațiunile ei sunt în legătură cu activitatea comercială a orașului și jurului său. Odată cu înființarea sucursalei Albina a început opera sa de consolidare a întregului sistem de credit românesc. În acest scop pe lângă filialele ei proprii, ea sprijină direct înființarea a noi bănci.

Cea dintâi bancă înființată cu sprijinul Albinei e banca *Furnica* din Făgăraș, înființată în anul 1883. Această dată înseamnă începutul înființării de bănci într'un ritm mai rapid.

Cassa de păstrare din Săliște înființată în anul 1884 se apropie ca formă și se aseamănă chiar și în alte privințe cu Aurora. În acelaș timp însă forma ei e inspirată de băncile săsești. Banca înființată într'o comună mică, reușește totuși să ia o dezvoltare excepțională, ceace ne face să ne oprim puțin asupra ei.

Fondatorul ei a fost un judecător Ioan Maxim, care a înțeles

importanța unui astfel de institut în Săliște. Regiunea fiind bogată se găseau ușor mijloacele de lucru (capital și depuneri). Cât despre împrumuturi ele urmau să fie acordate satelor din regiunile învecinate mai sărace. Statutele societății prevăd distribuirea a 45% din venitul anual net pentru opere de interes obștesc, Activitatea băncii pe acest teren a fost prodigioasă¹⁾ și este unul din cele mai frumoase exemple de activitate culturală și filantropică a băncilor noastre.

Anul 1885, Ardeleana societate pe acțiuni în Orăștie. Se înființează în anul 1885 într'o regiune bogată având un capital de 75.000 fl. în acțiuni de 50 fl., și a fost printre cele dintâi bănci românești în Ardeal.

<u>Anul</u>	<u>Capit. cu rezerve</u>	<u>Depuneri</u>	<u>Împrumuturi</u>	<u>Total</u>
1888 fl.	90.707.04	237.750.—	380.731.33	414.403.—
1900 cor.	795.986.77	2.062.212.31	2.611.174.76	3.376.959.17
1914 „	1.646.054.—	3.223.189.—	5.514.802.—	7.502.464.—

Hunedoara, însoțire de anticipațiune și credit în Deva înființată prin contribuiri de depuneri lunare.

Reuniunea de împrumut și păstrare din Borgo-Prund jud. Năsăud, înființată cu un capital de cote de 25 fl.

Timșaria institut de credit și economii societate pe acțiuni în Timișoara înființată cu un capital de 50.000 fl. cu acții à 50 fl. Ajunge curând la o dezvoltare frumoasă grație mediului prielnic al Banatului.

Concordia reuniune

Anul 1886.

Economul societate pe acții Cluj cu un capital de 50.000 fl. Devine principala bancă românească a acestei regiuni. A dezvoltat o frumoasă activitate filantropică și a încercat să înființeze câteva cooperative sistem Raiffeisen în regiunea Clujului (la Gilău în 1903).

Patria, la Blaj ca societate pe acțiuni cu un capital de 50.000

¹⁾ A dat comunei Săliște un împrumut fără dobândă de 25.000 fl. pe care banca îl amortiza. Crează un fond pentru un spital public în Săliște, reconstruiește școala primară, înființează o grădină de altoi, etc.

„Creditul ipotecar cerând capitale mult mai mari decum erau ale noastre în periodul trecut, s'au deschis în mică măsură abia către începutul anului curent“.

a) Depuneri spre fructificare:	
S'au depus	fl. 143.157.05
Sau ridicat	„ 72.989.94
Starea la 31 Dec. 1873	<u>fl. 70.167.12</u>
b) Escomptul	
S'au acordat în decursul exercițiului:	
1340 Imprumuturi în val. de	fl. 890.396.63
1001 Imprum. s'au rescumpărat	„ 724.612.85
	<u>fl. 165.783.78</u>

Situația aceasta arată deci o mișcare importantă.

Lombardul e modest fiind numai de fl. 8290.—.

Contul de profit și pierderi arată un beneficiu brut de fl. 52,289.09 din care după scăderea cheltuelilor de 28,511.10 rămâne un profit curat de fl. 23,747.99 care sumă se împarte conform statutelor pentru dividende, fond de rezervă, tantieme, pentru scopuri de folos comun, etc. Dividenda reprezintă după cel dintâiu exercițiu 6½%. Fondul de rezervă la începutul anului 1874 era de fl. 5718.35.

* * *

În anii de mai târziu institutul are o dezvoltare normală cu excepția unei singure ramuri de activitate: reuniunile de credit. Importanța lor începe a scădea din a doua jumătate a anului 1873, dar nu se luase nici o măsură de limitare a acestei activități. Deși raportul anului 1873 nu conchidea în nici un fel desființarea acestor reuniuni deja la începutul anului 1874 la 4 Aprilie se hotărăște desființarea celor 5 reuniuni din Banat, rămânând numai cele dela Sibiu, care și ea se desființează la 20 Martie 1875. Raportul direcțiunea către adunarea generală din 1875 motivează desființarea acestor reuniuni prin faptul că erau numai o cheltuială pentru institut neproducând nici un beneficiu, nici măcar membrilor cari nu înțelegeau rostul lor. Pare suspectă graba cu care au fost desființate mai ales după toate sacrificiile ce s'au făcut și după buna părere pe care a exprimat-o despre ele V. Roman

cât și raportul pe 1872—73. Explicația e tot cea dată de raport, adică lipsa de înțelegere a țăranilor pentru reuniuni cari veneau să le ofere fără nici un sacrificiu din partea lor credite eftine și comode.

În acest sens își modifică statutele în adunarea generală din 28 Mai 1878 mai ales în urma legii comerciale din 1875, care introducea societatea pe acțiuni într'o formă diferită de aceea care-o avea institutul până acum.

„Albina care fusese până aci o „societate de acționari“ devine o societate pe acțiuni sub forma „Albina“ institut de credit și economii. Cuvântul institut nu mai cuprinde în el forma juridică a băncii ci o parte din firma ei. Cu ocazia acestei schimbări deși reuniunile de credit nu mai existau se mențin în statute câteva articole relative la ele (art. 114—128).

Iniințarea celorlalte bănci.

Cea dintâi bancă românească, după cum am amintit, nu a fost Albina. V. Roman a fondat la Rășinar o casă de păstrare la 1867 cu numele: „Societate de păstrare și împrumut“. Forma ei se apropie de aceea a cooperativelor săsești, Schultze-Delitsch, cari erau la modă în acel timp în Ardeal. Probabil din cauză că V. Roman e ocupat și cu iniințarea Albinei, casa de păstrare nu ajunge să ea o dezvoltare mare. Funcționează până la 1881 când lichidează fără pierderi.

1. *Aurora* din Năsăud este a doua bancă viabilă iniințată după Banca Albina, în anul 1873. Ea diferă ca formă de prima și anume este „reuniune adecă societate apropiată de cele cooperative. La baza acestei reuniuni a fost societatea de consum iniințată la 1868 de profesorii români dela liceul din localitate și transformată mai târziu în casă de păstrare și împrumut. Deși reuniune, deci societate cooperativă împarte dividende apreciabile membrilor ei. De remarcat din primul an, importanța mare pe care o au depunerile spre fructificare față de totalul mijloacelor de lucru. Din acest punct de vedere *Aurora* are unul dintre cele mai mari procente de depuneri față de totalul mijloacelor financiare la băncile românești.

Reiese din această situație¹⁾ că Albina și-a limitat în parte operațiile din cauza greutăților începutului dar lucrând în cadrul statutelor inițiale. Se dă o atenție specială reuniunilor de credit cari se înfățișează în aproape toate centrele românești. În situația de mai sus ele sunt reprezentate cu suma cea mai mare: 150,041.50 fl. reprezintă sumele împrumutate prin reuniuni, iar 48,206.12 fl. reprezintă sumele împrumutate direct clienților băncii.

La sfârșitul anului al doilea „Bilanțul“ e următorul:

Activ		Passiv	
1. Cassa	fl. 8.307.—	1. Capital	fl. 300.000.—
2. Capitalul nevărsat	„ 69.230.—	2. Depuneri spre fructif.	„ 70.167.—
3. Portofoliu: Cambii de bani	„ 165.784.—	3. Creditori	„ 10.842.—
Cambii și oblig. dela reun. de credit	„ 164.633.—	4. Fond de garanție reun. de credit	„ 43.590.—
4. Împrumuturi pe hârtii de valoare	„ 8.290.—	5. Interesele fond. de garanție	„ 1.931.—
5. Hârtie de valoare proprie	„ 18.453.—	6. Fond de rezervă	„ 4.419.—
6. Monete	„ 2.365.—	7. Profit curat	„ 23.477.—
7. Spese de fondare	„ 9.440.—		
8. Tipărituri și cărți (registre)	„ 615.—		
9. Mobilierul după amortizare	„ 2.388.—		
10. Interese tranzitori	„ 3.098.—		
11. Debitori	„ 2.093.—		
	<u>454.696.—</u>		<u>454.696.—</u>

Bilanțul acesta e oglinda efortului românesc și arată în acelaș timp o clarificare în activitatea băncii Albina. Raportul direcțiunei către întâia adunare generală din 25 Martie 1874 are accente admirabile pentru a arăta realizările băncii și totdeodată a acelor cari au lucrat pentru aceasta.

„Am pus, Domnilor, începutul începutului; ne măgulim a fi fondat la românii din Austro-Ungaria prima instituțiune de cre-

¹⁾ La sfârșitul anului 1872 nu s'a încheiat bilanț.

dit, dând prin aceasta semnalul îmbucurător al poporului nostru serios de emancipare economică“.

„Ast mod, Dlor, cu 31 Recembrie 1873 încheăm prelungă o epocă de operațiune de 21 luni, unu periodu de activitate de patru ani între greutăți de câtu case mai mare nu pot obveni la fondări de institute și cari numai prin o voință de fier perseveranția rară și activitatea din cele mai încordate se pot învinge“.

Reuniunile de credit credit asupra cărora se pune dela început toată speranța fondatorilor băncii se înființează în: Sibiu, Lugoj, Oravița, Chisătău, Sf. Nicolau Mare, Iușani, Orșova și Timișoara. La acestea se adaugă reuniunile înființate de V. Roman în județul Sibiu, Săcădate, Fofeldea, Marpod, Săsăuși, Nucet, Țichindeal, Miercurea, Cut și Scorei.

Deoarece aceste reuniuni nu pot funcționa normal se hotărăște fuzionarea lor parțială — cele din jud. Sibiu separat și separat cele din Banat, rămânând numai șease: Sibiu, Lugoj, Timișoara, Oravița, Sf. Nicolau Mare și Orșova.

Aceste cooperative aveau 1951 membrii la sfârșitul anului 1873 cărora li se acordă împrumuturi în valoare de fl. 164,633.71, având un fond de garanție de fl. 43,590. Valoarea împrumuturilor nu depășește de 5 ori valoarea garanției, raport stabilit de statute.

În textul raportului se observă efortul de a da o dezvoltare cât mai mare cooperativelor și spune:

„Vă veți convinge Dlor acționari, că administrațiunea Dv. și-ai pus toată silința posibilă spre a corespunde intențiunei statutelor, de a împământeni la noi instituțiunea reunilor de credit, care în statele mai înaintate cu deosebire în Germania și în timpul mai nou chiar în țările noastre produce rezultate neprețuite“.

Iar în alt loc:

„Ne place a constata că în anii de lipsă, ca în trecut, reuniunile au fost și sunt pentru poporul nostru țărănesc din ținuturile amintite o adevărată binecuvântare“.

Raportul arată mai departe că în celelalte ramuri în cari s'a activat nu s'a putut lucra decât numai unele din operațiile art. 16 și anume acele cari fac posibil mai deasa circulațiune a capitalului. Acestea sunt: Depozitele spre fructificare, Escomptul, Împrumuturi de lombard, Afaceri de comisioane și încasări.

Pentru cotele depuse se plătește o dobândă de 4% participanților nu anuală, ci numai la 5 ani odată.

Reuniunea e condusă de un comitet format dintr'un președinte, 4 membrii și 2 supleanți aleși pe 4 ani.

Membrii garantează solidar și reciproc pentru toate obligațiile institutului până la 5 ori valoarea cotelor subscrise (art. 94).

Operațiile reuniunilor sunt:

a) Acordarea de împrumuturi simple participanților până la o sumă maximă și pe un termen fixat de direcțiunea institutului Albina;

b) Primește în contul institutului Albina depuneri spre fructificare;

c) Comitetul reuniunii e îndatorat a și da părerea la acordarea de împrumuturi simple și ipotecare din partea institutului Albina.

Toate cheltuelile în legătură cu organizarea și conducerea reuniunilor de credit pentru participanți le poartă institutul Albina (§ 107).

Statutele dau apoi amănunte simple în cece privește modul de acordare al împrumuturilor simple și ipotecare din partea reuniunilor. Se dau și lămuriri de ordin tehnic cu privire la aprecierea solidarității debitorului. Se observă grija cu care se caută fixarea cât mai precisă a modului cum vor lucra aceste reuniuni ajungând până a le da lămuriri cari mai curând ar face parte din niște instrucții.

Reuniunile așa cum sunt reglementate de cele dintâiu statute ale Albinei, formau cele mai bune mijloace de acțiune ale băncii. Ele formau armatura exterioară și aveau caracterul adevărat național prin răspunderea largă ce li se acorda. Ele ar fi trebuit să împânzească tot ținutul locuit de români. Se urmărea deci crearea dela început a unei rețele cât mai complete de bănci lucrând sub autoritatea unui institut central puternic (300,000 florini = 20,000,000 lei) și servind toate regiunile locuite de români.

• • •

Adunarea generală de constituire a băncii are loc la 14 Martie 1872. Aici se pun bazele propriu zise institutului. Se alege

consiliul de administrație, având de președinte pe Alexandru Mocioni, apoi I. Bologa, Timotei Cipariu, Paul Dunca, Ioan Harșia, Elie Măcelar, Dr. Aurel Maniu, Antonie Mocioni, Ioan Popescu, David Baron Urs de Margine și D. I. Vancea, înlocuit mai apoi cu Vinčențiu Babeș.

Funcționari sunt numai Visarion Roman director și Ștefan Lissai contabil.

Birourile băncii se deschid publicului la data de 10 Aprilie. O hotărâre a consiliului mărginește pentru început activitatea institutului la următoarele operațiuni:

1. Inițierea reuniunilor de credit.
2. Primirea depozitelor spre fructificare.
3. Darea de anticipațiuni pentru obiecte de valoare.
4. Escomptarea de polițe sigure.
5. La facerea negoțului de comisioane.

6. Operații de vânzare și cumpărare a hârtiilor de stat în contul altor persoane fără a deschide un credit acestora.

Pentru organizarea institutului și punerea la punct a o mulțime de chestiuni de detalii se angajează un specialist.

Activitatea institutului începe imediat și la sfârșitul anului avea următoarea situație a operațiilor efectuate:

Activ		Passiv	
1. Capital nevărsat	fl. 154.371,61	1. Capital	fl. 300.000,—
2. Efecte	" 10.332,72	2. Depuneri	" 26.173,87
3. Cambii	" 48.206,12	3. Fond de garanție	
4. Imprumut Reun.		Reun. de credit	" 30.102,50
credit	" 150.941,50	4. Fond de rezervă	" 4.264,20
5. Spesele înființării	" 11.145,90	5. 4% interese dela	
6. Tipărituri	" 600,—	Fond. de garanție	
7. Valute	" 86,80	al Reun. de credit	" 444,72
8. Debitori	" 701,50	6. Creditori	" 12.999,25
9. Casa la		7. Interese transitorii	
Centrală fl. 2.405,14		1873	" 1.224,03
Casa la		8. Profit	" 8.601,40
Reuniuni " 3.380,19	} 5.782,28		
10. Efecte lobardate	" 2.537,54		
Avans pe efecte	" 383.809,97		
			<u>383.809,97</u>

<u>Anul</u>	<u>Soc. pe acți.</u>	<u>Soc. coop.</u>	<u>Total</u>
Report:	24	14	38
1898	5	3	8
1899	2	1	3
1900	6	4	10
Total:	<u>37</u>	<u>22</u>	<u>59</u>

S'au înființat în decursul acestei perioade 59 bănci noi cari se adaugă la cele 37 existente la 1892. Din totalul de 96, 31 erau asociate ca formă cooperatistă.

Băncile înființate în acest timp sunt în general mici și în centre cu o populație mai redusă. Ele completează rețeaua încheiată la 1892 măbind zona de influență a creditului românesc.

Sfârșitul acestor perioade e caracteristic prin două fapte:

a) Înființarea celor dintâi cooperative propriu zise sistem Raiffeisen spre deosebire de cele înființate până aici cari aveau numai forma dar nu și fond de cooperative. Acțiunea începută de Reuniunea Română de Agricultură din Sibiu e cea dintâi realizare pe tărâmul cooperăției în Ardeal cu toate că rezultatele ei au fost totdeauna foarte modeste.

b) Se începe organizarea comună a băncilor române din Ardeal într'o asociație „profesională”. Conferința băncilor române reunită pentru întâia oară la 1898 de către Parteniu Cosma, directorul Albinei pune problema unei conduite comune pentru băncile românești, cari începând să se înmulțească avea nevoie de un sistem în care să se angajeze.

Capitalul e de 9.631.566 coroane adecă 312 milioane lei, o urcare deci de 8.000.000 coroane față de situația dela 1892.

Rezervele reprezintă $\frac{1}{3}$ parte din capital 3.254.501 cor. raportul fiind în urcare față de 1892 când rezervele erau $\frac{1}{3}$ parte din capital.

Depunerile spre fructificare ajung la 34.953.431 coroane față de 18.000.000 cor la 1892 mai mult de jumătate din totalul mijloacelor de lucru al băncilor.

Reescontul arată o creștere mică față de creșterea generală observată. Dela 5.500.000 cor. ajunge abia 7.246.471 cor. Acest fapt arată că există o abundență de numerar, băncile satisfăcând cererile clienților cu depunerile spre fructificare pe cari le primeau.

Activ		Passiv	
1. Cassa	cor. 850.883.—	1. Capital	cor. 9.631.566.—
2. Cambii	" 30.790.920.—	2. Fondde rezervă	" 2.517.676.—
3. Cambii cu acop. hip.	" 5.653.747.—	3. Fond de rezervă special	" 736.825.—
4. Imprumut hipotecar	" 13.144.061.—	4. Fond pensiuine	" 667.752.—
5. Imprumut cu obligație	" 4.452.505.—	5. Depuneri spre fructif.	" 34.953.431.—
6. Cont curent	" 1.223.926.—	6. Scris. funciare	" 4.957.200.—
7. Avansuri pe efecte	" 443.298.—	7. Reescont	" 7.236.084.—
8. Efecte	" 3.042.411.—	8. Creditori	" 786.471.—
9. Imobile	" 2.029.693.—	9. Cont curent	" 50.829.—
10. Dev. debitori	" 1.774.876.—	10. Dividende nerid.	" 34.141.—
11. Mobilier	" 83.261.—	11. Interese tranzitori	" 553.924.—
12. Pierderi	" 5.282.—	12. Profit	" 1.360.964.—
Total:	<u>63.486.863.—</u>	Total:	<u>63.486.863.—</u>

Profitul net de cor 1.360.945 față de capital e procentual mai mic decât cel din 1892 fiind numai de 14% față de 18%. Băncile continuă totuși a distribui o dividendă mare (Albina 14%).

În activ postul principal este împrumuturile cambiale în sumă de cor. 30.792.920 aproape 50% din totalul activelor.

Împrumuturile hipotecare sunt arătate cu suma de cor. 13.144.061 adică 20% din total. Contul efecte arată o sumă urcată la fel ca și cel din imobile. Nu e nimic nou în operațiile pe cari le fac băncile românești. E numai o dezvoltare a celor deja existente. Se poate spune că se observă doar o separațiune mai distinctă între formele de împrumut acordate; cambiale, cu acoperire hipotecară, pe obligațiuni și împrumuturi hipotecare. Ele iau o dezvoltare din ce în ce mai mare, fapt îmbucurător pentru dezvoltarea felului de lucru al băncilor.

Urmează o perioadă lungă de lămuriri în activitatea băncilor. Numărul lor se mărește iar activitatea e mai cuprinzătoare și variată. Această perioadă este cea într'adevăr constructivă. S'a lucrat mult și cu folos pnetru că s'a ajuns deja la numărul minim de bănci necesare.

Detunata în Bucuru Sasa capital	
Berezovia în Jidovin—Timiș capital	fl. 25.000.—
Doina în Topfalva capital	" 30.000.—
Hondoleana în Hondol capital	" 7.755.—
Parsimonia în Bran capital	" 10.000.—
Casa de păstrare în Sasca Montană capit.	" 25.000.—
Sentinela în Satul nou capital	" 40.000.—
Vlădeasa în Huedin capital	" 35.000.—
Apoldul de jos în Apold capital	" 1.500.—

Anul 1896 :

Buna în Feleacul săsesc capital	fl. 1.002.—
Chisteiana în Chistieu—Timiș capital	" 2.849.—
Ligediana în Liged—Timiș capital	" 7.023.—
Schinteia în Taure Năsăud capital	" 5.000.—

Anul 1897 :

Bicaz în Bicaz Ciuc capital	
Cordiana în Fofeldea capital	fl. 30.000.—
Economia în Lugoj capital	" 21.002.—
Asociație de econ. și ajut. în Pecica Rom. capital	
Insoțire de credit în Aciliu capital	" 600.—
Insoțire de credit în Mohu capital	" 2.000.—
Jebeleana în Jebel—Timiș capital	
Mureșeanul în Radna capital	fl. 40.000.—
Nădlăcana în Nădlac capital	" 50.000.—
Nera în Bozovici capital	" 66.000.—
Plugarul în Sacadate capital	" 5.000.—
Selăgiana în Jibău capital	" 90.000.—
Steaua în Petrovasela	

Anul 1898 :

Bihoreana în Oradea Mare capital	cor. 600.000.—
Asoc. de Econ. și Ajutor în Ghio- roc capital	fl. 6.430.—
Casa de păstrare în Miercurea capital	" 32.000.—

Grănișterul în Dobra capital	cor.	60.000.—
Insoțire de credit în Pianul de sus capital	fl.	640.—
Insoțire de credit în Rachita capital	"	350.—
Zarandeană în Băița	cor.	32.000.—
Zlagneana în Zlatna capital	fl.	25.000.—

Anul 1899 :

Berzovia în Jidovin capital	cor.	70.000.—
Mercur în Năsăud capital	"	100.000.—
Răureana în Mănăștur capital	"	100.000.—
Insoțire de credit în Veșteiu capital	fl.	560.—

Anul 1900 :

Buciumana în Bucim		
Dunăreana în Timiș-Kubin		
Coroana în Timișoara		
Institutul de credit și economii în Gavojdie capital	cor.	50.000.—
Gerboviceana în Gerboveț		
Insoțire de credit în Bungard capital	"	700.—
Insoțire de credit în Ghimbav capital	"	1.200.—
Poporul în Lugoj capital	"	220.000.—
Porumbăceana în Porumbac capital	"	120.000.—
Unirea în Vad		

* * *

Detalii și caracteristicile epocii.

În decursul acestei perioade s'au înființat :

<u>Anul</u>	<u>Soc. pe acți.</u>	<u>Soc. coop.</u>	<u>Total</u>
1893	4	2	6
1894	2	—	2
1895	10	3	13
1896	1	3	4
1897	7	6	13
Transport:	24	14	38

zintă fl. 1.073.628, față de totalul de fl. 16.159.644. Din această sumă cea mai mare parte e formată din depuneri cari reprezintă fl. 9.354.867. Albina dispune în afară de acestea și de sume provenite din emisiunea de scrisuri funciare în valoare de fl. 1.162.800. După importanță reescontul urmează imediat cu suma de fl. 2.276.634.

În activ, împrumuturile date reprezintă fl. 14.256.806. Împrumuturile cari s'au distribuit au fost de 3 feluri: cambiale, ipotecare și pe obligațiuni. Cele dintâi reprezintă 64%, ipotecare 22% și obligațiuni (personale) 14%.

Profitul curat este de fl. 275,332, la un capital de 1.510.068 fl. adică un beneficiu mediu le 18.2%. Acest beneficiu a fost distribuit sub diferite forme, la fondul de rezervă (aproximativ fl. 90.000), scopuri de binefacere și dividendă acționarilor. Dividenda a variat între 5—15% (maximum la Banca Albina 15%.)

În douăzeci de ani s'a pus bazele sistemului bancar românesc din Ardeal cari au apărut aproape dintr'o dată prin înființarea Albinei. În 20 ani aceste bănci au reușit a avea un capital propriu de fl. 1.510.068 (96.640.000 lei actuali) ceace e un semn serios despre progresul economic realizat de țărâniea ardeleană. Băncile nu au fost instituite înființate de bancheri în singurul lor folos ci prin efortul comun al tuturor locuitorilor unui sat, al unui județ, sau al unei întregi regiuni.

Cele 3000 acțiuni ale Albinei au fost subscrise de 1089 acționari din toate părțile cum arată tabloul de mai jos:

<u>Regiunea geografică</u>	<u>Acționari</u>	<u>Acțiuni subscrise</u>
Banat	531	1.274
Sudul Ardealului	311	720
Nordul Ardealului	145	280
Regiunea Sibiului	76	314
Ungaria și Austria	33	390
Alte țări	2	5

E de remarcat în acest tablou contribuția importantă pe care a dat-o Banatul la înființarea celui dintâi institut de credit; și e interesant că bănașenii deși au subscris aproape jumătate din

acțiunile Albinei, nu au înființat ei însuși un puternic institut de credit în regiunea lor. Despre celelalte bănci se poate spune același lucru, motivul care a determinat înființarea lor a fost dorința conducătorilor vieții românești din satele și orașele noastre de a ajuta la ridicarea stării economice a țărânilor noastre.

Exemplul dat de cele dintâi bănci a determinat înființarea celorlalte până s'a ajuns la complectarea rețelei de bănci din 1892. La această dată existau bănci în aproape toate centrele românești. Albina a ajutat toate băncile cari se înființau determinând uneori chiar fondarea lor subscriind acțiuni și acordând credite de reescont și cont curent.

Forma luată de băncile românești în această perioadă a fost în majoritate societate pe acțiuni. Unele au întrebuițat forme de cooperative, dar singurul lor caracter cooperativ a fost acela de a nu avea un capital fix ci era format din mici rate depuse de către membrii. Era o formă care convenea unor regiuni mai sărace, sau satisfăceau unele condițiuni locale.

De fapt nu a existat nici o deosebire între ele. Abia în anul 1893 Reuniunea Română de agricultură din jud. Sibiu înființează cea dintâi cooperativă în Roșia-Săsească.

Epoca dela 1893—1900.

S'au înființat în această epocă următoarele bănci:

Anul 1893 :

Brădețul în Orlat capital	fl.	2.500.—
Concordia în Vadiu—Timiș capital	cor.	31.000.—
Lipoveana în Lipova capital	fl.	50.000.—
Olteana în Viștea—Făgăraș capital	"	10.000.—
Casa de păstrare Roșia în Roșia— Sibiu capital	cor.	400.—
Unirea în Vad—Făgăraș capital	fl.	892.51

Anul 1894 :

Lucafărul în Vârșeț capital	fl.	100.000.—
Soimușana în Soimuș—Bistrița capital	cor.	25.000.—

Anul 1895 :

Bocșana în Bocșa Montană capital	fl.	50.000.—
Corvineana în Hunedoara capital	fl.	35.000.—

fl. Dela început reușește a avea importante depuneri spre fructificare. E într-o oarecare măsură banca Mitropoliei greco-cat din Blaj.

Perșeu în Seini jud. Satumare, o asociație de credit întemeiat cu preferință „pentru acoperirea celor mai mici trebuințe economice“.

Anul 1887.

Arieșeana în Turda, capital de	50.000 fl.
Aruraria în Abrud, casă de economii soc. pe acții capital	30.000 „
Mureșana în Reghinul săsesc capital	60.000 „
Sebeșana în Sebeș Alba	15.530 „
Silvana în Șimleul Silvaniei capital	75.000 „
Victoria în Arad capital	100.000 „

E a doua bancă românească din Ardeal după Banca Albina. Banca aceasta a avut următoarea dezvoltare:

<u>Anul</u>	<u>Capital de rezerve</u>	<u>Depuneri</u>	<u>Imprumut</u>	<u>Total</u>
1888	fl. 100.000.— 341.—	116.344.—	218.340.—	230.101.—
1900	cor. 600.000.— 288.549.—	3.080.366.—	4.035.385.—	4.492.475.—
1914	2.500.000.— 1.906.831.—	14.000.593.—	21.310.305.—	26.519.664.—

Anul 1888.

Bistrițeana în Bistrița capital	fl. 40.000.
Hațiegana în Hațieg capital	„ 13.600.
Lugojeana în Lugoj capital	„ 28.500.
Meseriașul Român în Brașov capital	„ 29.150.
Prevederea în Codlea lichidează în acest an.	
Bergsaua în Bergsau capital	„ 11.319.
Munteana în Ofenbaia (Turda) capital	„ 20.000.

Anul 1890.

Comoara în Comoraște capital fl. 5.000; În anul 1003 o găsim la Vârșeț unde în urma unor fraude comisă de un funcționar e declarată în stare de faliment. Unul dintre foarte puținele cazuri întâmplate la băncile românești.

Someșana în Dej capital	fl. 50.000.
-------------------------	-------------

Anul 1891.

Chişodana în Chişoda jud. Timiş cap. fl.	2.282.
Crişana în Brad capital	„ 14.463.
Făgetana în Faget Caraş capital	„ 30.000.
Mielul în Poiana Sibiu capital	„ 25.000
Ulpiana în Gradişte capital	„ 9.222.
Râureana.	

Anul 1892.

Fortuna în Rodna-veche capital	fl. 20.000.
Iulia în Alba-Iulia capital	„ 25.000.
Oraviţana în Oraviţa capital	„ 100.000.
Sătmăreana în Seini capital	„ 100.000.

* * *

La 1892 se împlinesc 20 ani dela înfiinţarea celei dintâi bănci româneşti. Cu 10 ani înainte erau numai 3 bănci şi filiala Albinei din Braşov. Până la 1892 s'au înfiinţat:

<u>Anul</u>	<u>Nr.</u>	<u>Anul</u>	<u>Nr.</u>
1867	1	1886	3
1872	1	1887	7
1873	1	1888	5
1879	1	1889	2
1883	1	1890	2
1884	1	1891	6
1885	6	1892	4

În total deci 42 bănci. Din acestea s'au desfiinţat 3: Reuniunea din Răşinari, Prevederea din Codlea şi Persien din Chisbaia. S'au transformat în alte societăţi: Piersien din Seini şi Râureana.

Până la 1892 se înfiinţează bănci în aproape toate centrele româneşti mai ales bănci mari cari alături de Albina au dirijat şi ajutat băncile mici. La 1892 sunt 36 de bănci cari funcţionează normal. Situaţia lor după cum reiese din datele publicate este următoarea:

Din totalul mijloacelor de lucru capitalul şi rezervele repre-

Criza care a survenit către sfârșitul perioadei 1901—1914 determinată din cauze în afară preocupărilor băncilor a însemnat sfârșitul unei epoci glorioase, în viața băncilor românești în Ardeal.

* * *

Bănci înființate dela 1901—1914:

Anul 1901 :

Balomireana în Balomir	
Bănățeană în Bucovăț capital	cor. 40.000.—
Chioreană în Șomcuta mare	
Dacia în Orăștie capital	„ 100.000.—
Banca Poporală în Dej capital	„ 60.000.—
Insoțire de credit în Lornau capital	„ 1.640.—
Săcana în Săcel	
Șiboteana în Șibot	
Venețiana în Veneția capital	cor. 20.000.—

Anul 1902 :

Agricola în Hunedoara capital	cor. 100.000.—
Cugireana în Cugir	
Economia în Cohalm	
Insoțire de credit în Armeni	
Insoțire de credit în Nucel capital	cor. 780.—
Sebeșana	

Anul 1903 :

Agricolă în Lugoj capital	cor. 100.000.—
Armonia în Ciucul Mare	
Avrigeana în Avrig capital	cor. 20.000.—
Comuna în Cavarani capital	„ 20.000.—
Creditul în Zărnești capital	„ 80.000.—
Coroana în Bistrița capital	„ 100.000.—
Isvorul în Sânjorz	
Rășnoveana în Rășnov capital	cor. 40.000.—
Reuniunea de credit în Gilău	
Sercaiana în Sercaia	

Țibleșana în Reteag	
Turnu-Roșu în Boița capital	cor. 20.000.—
Voileana în Voila	

Anul 1904 :

Geogeană în Geoagiu capital	cor. 80.000.—
Insoțire de credit în Lisa	
Insoțire de credit în Telechercea	
Insoțire de credit în Vistea de sus	
Jiana în Petroșani	
Păstorul în Timișoara capital	cor. 160.000.—
Cracovana în Ciacova capital	„ 90.000.—
Ternoveana în Tirnova capital	„ 25.000.—

Anul 1905 :

Agricola în Ecica. capital	cor. 70.000.—
Bănățeană în Caransebeș	
Câmpiana în Mociu	
Cărțișoreană în Cărțișoara capital	cor. 20.000.—
Codreana în Băsești capital	„ 200.000.—
Insoțirea de credit în Pranul de jos	„ 1.650.—
Munteana în Cormacova capital	„ 80.000.—
Săceleana în Cernat	
Șoimul în Văscău capital	cor. 86.080.—
Tărnăveana în Sighișoara capital	„ 200.000.—

Anul 1906 :

Arina în Sanislău capital	cor. 100.000.—
Astră în Sasca montană capital	„ 80.000.—
Aurora în Baia mare capital	„ 150.000.—
Butinceana în Buteni	
Ceiceana în Ceica	
Dreptatea în Feneșul săsesc	
Frățietatea în Sadu capital	cor. 25.000.—
Gloria în Pui capital	„ 60.000.—
Hodoșana în Hodoș	
Industria în Deva capital	„ 100.000.—
Noiana în Noul român capital	„ 42.000.—

Panciovana în Panciova capital	cor.	80.000.—
Șincana în Șinca veche capital	"	70.000.—
Teiușeana în Teiuș		

Anul 1907 :

Banca Poporală în Arpașul de jos cap.	cor.	20.000.—
Brașoveana în Brașov capital	"	26.000.—
Banca Poporală în Caransebeș capital	"	140.000.—
Banca Poporală în Zagru capital	"	50.000.—
Cruțarea în Gadolin		
Frăția în Agnita capital	"	60.000.—
Iladiana în Iladia capital	"	25.000.—
Insoțirea din Agârbici în Agârbici		
Insoțirea de credit în Gușterița		
Insoțire de credit în Egerbeghin cap.	cor.	1.294.—
Insoțire de credit în Paloș capital	"	1.340.—
Isvorul în Sebeșul de jos capital	"	16.000.—
Institutul de credit și economii în Gajdoș capital	"	50.000.—
Lăpușana în Lăpușul unguresc cap.	"	70.000.—
Mărgineana în Poiana capital	"	80.000.—
Peșcana în Peșca capital	"	50.000.—
Piatra în Teiuș capital	"	150.000.—
Progresul în Ilia mureșană capital	"	120.000.—
Pui în Pui		
Secășana în Ludoșul mare capital	"	60.000.—
Speranța în Horman capital	"	15.000.—
Strugurele în Pranul sup. capital	"	30.000.—
Vatra în Cluj capital	"	200.000.—
Vulturul în Diciosânmartin capital	"	100.000.—

Anul 1908 :

Codrul în Buteni capital	cor.	100.000.—
Casa de păstrare în Dezna capital	"	40.000.—
Drăganul în Beiuș capital	"	200.000.—
Grănițerul în Hârșeni capital	"	22.500.—
Insoțirea de credit în Câmpuri		
Insoțirea de credit în Comana de sus		
Insoțirea de credit în Rucăr		

Minerva în Beclean capital	cor.	100.000.—
Negoiul în Porumbăcul de sus cap.	„	20.000.—
Oriental în Dobra capital	„	53.000.—
Poporul în Săliște capital	„	160.000.—
Reuniunea de păstrare și credit în Sălciana		
Ucea mare în Ucea mare capital	cor.	20.000.—
Viitorul în Ocna Sibiului capital	„	50.000.—

Anul 1909 :

Agricola în Sebeșul săsesc capital	cor.	150.000.—
Ajutorul în Șura mare capital	„	50.000.—
Dumbrava în Ucea de jos capital	„	3.000.—
Insoțirea de credit în Altita capital	„	1.000.—
„ „ „ în Cornățel capital	„	1.840.—
„ „ „ în Sambata de sus capital	„	3.180.—
Insoțirea de credit în Tălmăcel cap.	„	3.346.—
Lumina în Sibiu capital	„	600.000.—
Matca în Tebea capital	„	84.000.—
Mehadia în Mehadia		
Perșani în Perșani		
Șoimul în Uioara capital	cor.	200.000.—
Vulturul în Tașnad capital	„	100.000.—

Anul 1910 :

Cetatea în Cohalm capital	cor.	100.000.—
Ancora în Gataia capital	„	50.000.—
Banatul în Lugoj capital	„	170.000.—
Banca Poporală în Bichiș capital	„	50.000.—
Concordia în Gherla capital	„	200.000.—
Decebal în Deva capital	„	60.000.—
Insoțirea de credit în Almaș capital	„	2.849.—
„ „ „ „ Arpașul de sus	„	1.700.—
„ „ „ „ Colim cap.	„	1.900.—
„ „ „ „ Chrishau cap.	„	480.—
„ „ „ „ Feldioara		
„ „ „ „ Recea		
„ „ „ „ Recin cap.	„	700.—

Insoțirea de credit în Rusciori cap.	cor.	310.—
„ „ „ „ Sasciori cap.	„	1.460.—
„ „ „ „ Șinca veche		
Luncana în Marghita cap.	cor.	150.000.—
Maramureșana în Sighetul Marmației cap.	„	220.000.—
Minerva în Poiana Mărului cap.	„	3.200.—
Vărădeana în Vărădia cap.	„	50.000.—
Zorile în Mărgău cap.	„	30.000.—

Anul 1911 :

Agripiana în Agrip cap.	cor.	2.095.—
Almășeana în Chechiș		
Andreiana în Rășinari cap.	„	30.000.—
Brâncoveana în Zărnești cap.	„	80.000.—
Cerbul în Reghinul săsesc cap.	„	100.000.—
Codru în Lupșa mare cap.	„	30.000.—
Insoțirea de credit în Boz cap.	„	920.—
„ „ „ „ Cărpiniș cap.	„	900.—
„ „ „ „ Drăguș		
„ „ „ „ Dridef cap.	„	2.160.—
„ „ „ „ Hașfalău		
„ „ „ „ Hurez		
„ „ „ „ Luța cap.	„	1.000.—
„ „ „ „ Râușor cap.	„	1.200.—
„ „ „ „ Sibăgel		
„ „ „ „ Sig cap.	„	3.400.—
„ „ „ „ Somlyogyörtelek,	„	2.750.—
„ „ „ „ Șura mare cap.	„	640.—
„ „ „ „ Topârcea cap.	„	1.600.—
Isvorul în Ighiu cap.	„	100.000.—
Mănșana în Mănșel cap.	„	640.—
Micușeana în Micuș		
Opinca în Ciachi Garbău cap.	„	17.918.—
Pomul în Cojocna cap.	„	1.140.—
Răureana în Ghirghiu cap.	„	80.000.—
Reuniunea de păstrare și anticipație în Saschiz		
Casa de păstrare în Șinca nouă cap.	„	30.000.—

Surul în Racovița cap.	cor.	10.000.—
Văleana în Mohaciul de Arieș cap.	„	1365.—

Anul 1912 :

Câmpeana în Cianul mare		
Goronul în Aiud cap.	„	150.000.—
Insoțirea de credit în Cărstău		
„ „ „ „ Crasnahideg cap.	„	1.736.—
„ „ „ „ Domboș cap.	„	1.640.—
„ „ „ „ Vurpăr cap.	„	520.—
Linia în Ceanul deșert		
Luceafărul în Poplaca cap.	„	20.000.—
Sporul în Bazna cap.	„	1.920.—

Anul 1913 :

Casa de păstrare în Săcădate cap.	cor.	20.000.—
Muscelul în Tohanul vechiu cap.	„	2.640.—
Nădejdea în Blăjel cap.	„	640.—
Tovărășia în Suciag cap.	„	420.—
Piatra în Sibiu cap.	„	51.000.—

*
*
*

S'au înființat în epoca dela 1901—1914.

<i>Anul</i>	<i>Societăți anonime</i>	<i>Insoțiri</i>	<i>Total</i>
1901	5	4	9
1902	3	3	6
1903	11	2	13
1904	6	2	8
1905	8	1	9
1906	13	1	14
1907	18	6	24
1908	10	4	14
1910	9	12	21
1909	7	7	14
1911	8	21	29
1912	2	7	9
1913	2	3	5
1914	—	—	—
	<hr/> 102	<hr/> 73	<hr/> 175

În epoca dela 1901—1915 s'au înființat deci 175 bănci românești, fie ca societăți anonime, fie ca societăți cooperative. Acestea din urmă sunt într-un număr relativ urcat față de societățile anonime 74 față de 102. Dar mai ales dela 1909 încoace numărul cooperativelor crește continuu și întrece pe cel al societăților anonime ajungând la 21 cooperative în 1911, an în care s'au înființat numai 8 bănci noi.

Comparația numerică nu e o comparație absolută. Dacă am considera comparativ cu capitalul vom vedea cum capitalul unei singure bănci întrece pe cel al tuturor cooperativelor înființate în acelaș an. Pe noi însă ne interesează problema întregă și nu vom prefera pentru vre-un motiv sau altul pe vre-una din cele două grupe. Cooperative sau societăți anonime băncile din Ardeal au avut acelaș rol național economic.

Se pare însă și trebuie remarcat un lucru: în ultimii ani înainte de război se înmulțesc foarte mult cooperativele. Acest fapt se datorește nu atât unui spirit cooperatist dezvoltat ci:

a) Propagandei făcute de unele organizații economice, culturale etc. pentru înființarea acestor cooperative.

b) Faptului că s'a complectat rețeaua de bănci mari în comune mai populate. În comunele în cari s'au înființat noile bănci nu erau loc pentru societăți anonime cu capital mare. Astfel se înființau cooperative cu capital mic variabil, cari trăiau la umbra unei bănci mai mari sau societăți cari le protejeau.

Aspectul cel mai vizibil, deci, al acestei epoci e înființarea cooperativelor în număr mare. Sunt însă și alte elemente chiar mai importante care o caracterizează.

1. Apariția unor bănci cu caracter de concurență pentru băncile deja existente. În unele localități unde era o bancă românească se înființează o a doua chiar a treia bancă românească. Cazurile n'au fost dese însă arată lipsa de solidaritate a elementului nepregătit. Acest fapt nu e totuși așa de negru cum îl prezintă citatul ce urmează.

I. Lapedatu în Revista Economică anul IX pagina 185 spune într'un articol intitulat „Păcatele noastre“:

„Cu și fără conștiința trebuințelor noastre economice cei mai mulți dintre noi lucrăm de capul nostru; așa că am ajuns acolo încât până chiar în sate și sătulețe de 2—300 de fumuri, nu gă-

sim trebuințe mai urgente decât fondarea de bănci ca societăți pe acții. Ba mai mult chiar în localități unde există bancă românească, fondăm a 2-a și a 3-a, fie pentru că unii nu puteau intra în direcțiunea celei existente, fie că cei ce au ajuns odată într'un directoriu, cred că nesmintit trebuie să rămână toată viața acolo... Ba chiar fondările noi se fac pe ascuns, nu mai sunt publicate și salutate de toată presa națională ca o necesitate economică".

Au fost regiuni în cari se înființa bănci pentru a putea strânge abundența de numerar de pe piață și a o plasa în alte regiuni așa că vedem unde o bancă plasând disponibilul în alte regiuni de unde adesea venea și ideia înființării băncii. Totuși într'o comună mică cum e Agârbiciul se înființează două cooperative, ambele cu un capital relativ mic 970—940 cor.) sau Cohlalm unde găsim 3 bănci. Uneori în sate se alătură de banca locală și filiala unei bănci mari din apropiere. În unele localități erau până la 5 bănci românești și filiale ca d. e. la Lugoj, Blaj, Năsăud.

În acest timp se înființează alte bănci cu un caracter special cari pe lângă rolul lor bancar caută să aibă încă unul cultural sau religios. În special cercurile bisericesti caută să înființeze astfel de bănci. În anul 1908 Mitropolia din Sibiu ia inițiativa înființării unei bănci culturale „Lumina“. Cu această ocazie oficiosul „Telegraful Român“ duce o polemică cu Revista Economică pe această chestiune. Mitropolia susținea că va înființa o bancă „culturală“ cu scop pur altruist, dar în acelaș timp promitea preoților și parohiilor cari vor subscrie acțiuni „5%, iar după un timp va aduce și mai mult“¹⁾.

Mitropolia din Blaj vrea să înființeze și ea o bancă culturală și de binefacere și ia inițiativa înființării băncii „Plugarul“ cu un program vast:

- a) Să promoveze toate interesele economice ale poporului nostru;
- b) Să înființeze magazine de bucate, lemne și rechizite economice;
- c) Să înființeze școli de agricultură și industrie.
- d) Să înființeze bănci populare, tovărășii sătești, lăptării, untării etci

¹⁾ La chestiunea băncii culturale de I. Lapedatu.

Plugarul se înființează ca însoțire economică comercială în Blaj în anul 1910 cu un capital de 44.385 cor. în parte fiind 10 cor. Principalul post în passiv (1913) e un împrumut de 201.000 cor. luat probabil dela „Patria“.

Problema băncilor culturale și amestecului bisericii în bănci a dat naștere unor lungi discuții, asupra băncilor confesionale. Prin rolul lor preoții erau cei dintâi chemați să stea în fruntea băncilor în localitățile mici dar se pare că această situație nu a fost cea mai bună soluție.

La Unguri au fost aceleași discuții. Iată ce spune dl. Bánffy: „Curatorul bisericii reformate din Transilvania după ce sinodul respinsese propunerea ca preoții să nu se mai ocupe de bănci“:

„Trebue să declar cu rușine că suntem pe calea unei decadențe care duce spre destrăbălare. M'am convins din experiența proprie, că preoții în loc să stea acasă, și să-și vadă de studiul lor, abia așteaptă să alerge la institutele de bani și la alte ocupații laterale, iar majoritatea sinodului respinge propunerea care voește să pună capăt acestor abuzuri“.

Criticile aduse de români, băncilor române nu se opresc aici. Ele duse totdeauna de oameni din afară au atacat aproape toate ramurile de operațiuni ale băncilor. Prea des se lucra cu rea voință. Unii au acuzat băncile de toate mizeriile în cari se afla poporul nostru și aștepta dela bănci să facă totul. Băncile au făcut totdeauna mai mult decât au spus. Au fost suficient asuprite de unguri, ca să dea ele înșile arme în mâna ungarilor, și să le persecute pentru opera lor națională. In Gazeta Transilvaniei au apărut o serie de articole. Apoi în Tribuna din Arad, dr. Ciupe a scris deseori acuze grele împotriva băncilor române. Toate aceste critice au însă o semnificație specială: Băncile române erau un bun național și fiecare român se simțea obligat atunci când putea să vegheze ca ele să lucreze în condiții cât mai perfecte.

Alături de aceste discuții mai mult sau mai puțin utile, băncile românești au avut parte și de altă presă care s'au ocupat de lucruri mai apropiate de trebuințele lor.

Astfel începând cu anii 1898—1900 se începe o epocă de consolidare și în presa românească apar articole relative la „reforma băncilor române“.

Inceputul îl face o serie de articole ale lui Diaconovici în Revista Economică din anul 1901. În acestea se analizează bilanțul băncilor, ajungând la concluzia că e necesară o reformă în special cu privire la lichiditatea lor. În legătură cu această discuție se pune și bazele asociației directorilor de bancă.

Discuția se reia în anul 1906 într'o serie de articole în Rev. Econ. relativ la „Reuniunea de control a băncilor noastre“.

Problemele principale au fost: Chestiunea mobilizării activelor, Întrebuințarea rațională a creditului de reescont, Depozitele spre fructificare, Portofoliul cambial¹⁾.

Aceste discuții duc la înființarea „Solidarității“. Ea unică și pune la punct o mulțime de chestiuni de detaliu.

În acelaș timp se încearcă o unificare a terminologiei de bancă și editarea unui dicționar economic, însă fără rezultat.

• • •

Banca de asigurare.

În Ardeal până la 1912 când s'a înființat întâia societate de asigurare românească a lipsit în aparență acest organism atât de necesar funcționării unui credit ipotecar serios. Acest gol era umplut de societățile săsești și în special „Transilvania“ din Sibiu, care avea un caracter mixt româno-săsesc. Ea a fost înființată la 1868 de către un grup de sași și români. S'a hotărât ca numărul în consiliul de administrație să fie egal. Era deci compus din 4 membri români și 4 sași. Președintele era sas în schimb directorul era român. (Dr. Aurel Brote 1870—1897).

Din cauza aceasta toate eforturile de a înființa o bancă de asigurare s'au lovit de opoziția celor cari spuneau „avem deja una“. Lucrul acesta s'a întâmplat la 1899 când la „Conferința directorilor de bancă“ s'a propus înființarea unei societăți de asigurare.

Numai la 1908 când colaborarea românilor cu sașii ia sfârșit din cauza abuzurilor acestora din urmă, numai atunci s'a pus serios chestiunea înființării unei societăți românești. Asociația băncilor românești „Solidaritatea“ ia ființă și însărcinează pe secretarul ei să întocmească un raport și hotărăște la 25 Iunie 1910 înființarea societății. Prospectul emis la 30 Oct. 1910 prevedea

¹⁾ Rev. Econ. An. VIII pg. 141 și 261 și urm.

înființarea societății „Fortuna” institut general de asigurări, societate pe acțiuni.

În prospectul care era semnat de membrii consiliului ai „Solidarității” se spunea:

„Lucrările noastre dorim a le întemeia în prima linie pe acele bănci din patrie cari vor participa ca acționari, știut fiind că la noi băncile sunt reprezentanții cei mai autorizați ai vieții economice a poporului nostru”.

Subscrierea care a fost acoperită aproape în întregime de bănci a întrecut capitalul propus obținând subscrieri în valoare de cor. 1.200.000. La 14 Mai 1911 se ține adunarea de constituire care fixează capitalul la cel subscriși și numele societății: „Banca generală de asigurare”.

Parteniu Cosma a fost ales președinte al Consiliului de Adm. iar I. Lapedatu director.

Societatea începe primul an de activitate la 1 Ian. 1912. După cel dintâi an capitalul asigurat era numai de 20.107.000 cor. deși se emisese 6.418 polițe. Aceasta pentru că clientela institutului erau țărani cu avere mărunță.

Iată un tablou de operațiunile institutului:

	<u>1912</u>	<u>1914</u>
1. Capitalul	1.200.000.—	1.200.000.—
2. Fond de pensiune	—	8.960.—
3. Rezervă la asigurări pe viață	14.825.—	110.864.—
4. Rezerva asigurărilor elementare	18.182.—	87.590.—
5. Primele asigurării pe viață	75.702.—	193.231.—
6. Primele de asigurări elementare	80.381.—	167.452.—
7. Pagubele la asigurări pe viață	—	18.370.—
8. Pagube la asig. elementare plătite	7.025.—	43.532.—
9. Efecte	405.000.—	413.000.—
10. Profitul	37.316.—	62.402.—
11. Dividenda	3%	4%

După război societatea începe activitatea schimbând statutele și în același timp (1919) își schimbă și numele în „Romania”. În 1921 societatea se reorganizează fuzionând cu societatea de asigurare „Első magyar általános biztosító társaság” (Prima Ungară) schimbându-și și numele în „Prima Ardeleană”.

Prin aceasta caracterul ei se schimbă, pierzând linia românească de conduită pe care a avut-o.

Nicolae Petra.

SĂCELENI CA NEGUSTORI ÎN BRĂILA ȘI GALAȚI

Mocanii săceleni au jucat un rol de frunte în comerțul românesc, deși până acum un veac indeletnicirea lor era aproape exclusiv economia de vite.

Încă din timpuri străvechi, românii din Săcele au străbătut cu numeroasele lor turme tot întinsul cuprins între Carpați, Dunăre, Marea Neagră și Nistru. Mulți au trecut și dincolo de Nistru, ajungând până în „Crâm” (Crimeea).

Vicisitudinile vieții de drumeț, asprimea anotimpurilor, continua hărțuială cu administrațiile și sistemele administrative ale diferitelor țări străbătute, precum și complicata lor gospodărie de păstori, producători și valorizatori de produse, au făcut din Mocani oameni ageri la minte, curajoși, întreprinzători, virtuoși, încrezători în forțele proprii, dominatori și independenți în gândirea și faptele lor. Nu-i mirare, deci, că o parte mare dintre ei s'au stabilit în diferite orașe ale Principatelor Unite, în special în Muntenia, unde au început să exercite comerțul.

Alipirea Dobrogei la România, după războiul independenței, precum și războiul vama între România și Austro-ungaria (1886), care a îngreunat trecerea turmelor de oi și valorizarea produselor în Transilvania, au avut darul să accentueze orientarea Românilor săceleni înspre comerț. Așa s'a făcut, că la începutul veacului al 20-lea, aproape în fiecare oraș, târg și târgușor din România, se afla un număr mare de comercianți de origine din Săcele. În unele orașe ei dădeau chiar tonul, cum a fost de ex. Brăila și Galați.

Să nu credem, că intrarea în comerț le-a fost atât de ușoară mocanilor. Ei au avut de luptat pas de pas cu ostilitatea negustorilor străini — greci, armeni și evrei — cari dețineau aproape un monopol al profesiunii. Pozițiile au fost însă cucerite treptat de Românii săceleni, prin tenacitatea lor cunoscută, reușind astfel să săvârșească o adevărată operă de naționalizare a comerțului României.

Era de ajuns, ca un mocan să-și consolideze situația într'un oraș, pentruca el să atragă pe alții — rude sau prieteni — și împreună cu aceștia, prin colaborare și sprijin reciproc, să ducă lupta de înlăturare a elementelor străine.

Se pune întrebarea: Care era metoda de alimentare cu elemente noi a cadrelor vechi de comercianți mocani? Foarte simplu. Ajungând la convingerea, că economia de vite nu mai rentează, familiile din Săcele își trimeteau pe cei mai inteligenți fii ai lor la prăvălii. Dela sfârștul veacului al 19-lea, începând, dupăc terminau cinci clase primare, copiii, însoțiți de mamele lor, porniau înspre diferite orașe ale României, unde erau plasați în diferite magazine ale comrcianților, origínari tot din Săcele.

E interesant, că mamele aveau grije să-i pregătească pentru noua misiune pe copii, cu un an-doi înainte de a termina școala primară. Le dedeau sfaturi practice, îi obicinuiau cu mânuirea și chivernisirea banilor, le făceau educația cinstei, le dezvoltau spiritul de economie și îi puneau, în orele libere, să facă exerciții de „socoteală“. Chiar în clipa despărțirii de copii, mamele, reținându-și lacrimile și mascându-și cu multă voință duiosia maternă, aveau grije să-și ia rămas bun dela aceștia tot prin sfaturi: „Să fii ascultător și harnic dragul mamei; să legi banul cu zece ațe și să nu te îndemne necuratul să pui mâna pe ceva din prăvălie. Să nu ne faci de rușine, căci n'ai ce mai căuta pe acasă. Ia pildă dela fratele tău sau dela Ion al vecinului. Și el a fost tot ca tine. Vezi ce negustor mare a ajuns, dacă a crezut în Dumnezeu și dacă a ascultat de sfaturile părinților“...

Fără lacrimi și accente de duiosie, tânărul săcelean se despărția de mama sa cu hotărârea, de a răsbi cu bărbăție toate greutățile și de a deveni și el proprietar de prăvălie, negustor cinstit, fala familiei și a neamului. Era pus la o serie întreagă de probe în ceea ce privește cinstea, hărnicia, istețimea, i-se fixa un

salariu și începea o nouă viață, trecând prin toată filiera atribuțiilor dela măturător, păzitor al mărfii dela ușa prăvăliei, ademenitor de clienți, vânzător teijghetar, conducător și părtaș. Când ajungea „la parte“ era om desăvârșit, avea vârsta de 21 ani și un capital suficient, economist în decurs de 8—9 ani, pentru a începe comerț pe „picioar liber“.

Iși lăsa capitalul în păstrarea patronului, ca să fructifice, iar el plecă acasă, să se supună legilor recrutării. Era primul concediu și prima revedere a satului și a familiei după atâția ani de muncă.

Odată terminat serviciul militar, se întorcea la patron, care îi elibera capitalul lăsat în păstrare și îl ajuta să pună bazele unei întreprinderi comerciale, fie în acelaș oraș, fie într'un târgușor apropiat. De multe ori patronul îi acorda și marfă pe credit, spre a-și putea asorta magazinul.

Un an-doi și tânărul negustor „prindea chiag“ pe piață. Atunci se căsătoria, fie cu una din fetele fostului patron, fie cu o tânără din Săcele, care, pe lângă tovarășe credincioasă de căsnicie, devenia în acelaș timp un sprijin al planurilor de viitor pe tărâmul comerțului.

În forma aceasta s'a pus temelie clasei de comercianți români, onești și destoinici, în viața economică a României. În forma aceasta s'a creat și la noi o tradiție comercială, bazată pe cinste, chiverniseală, muncă disciplinată și organizată. În acest mod s'au concentrat importante bogății în mâna Românilor și s'au pus bazele capitalului național.

E necesar cred, să remarc mai multe caractere ale mocanilor negustori. În primul rând, ei erau oamenii cuvântului și ai respectului angajamentelor. Iși plăteau datoriile la timp și rar s'a întâmplat, ca unul să ajungă în faliment. O asemenea situație era considerată desonorantă atât pentru comerciant, cât și pentru familia sa.

În al doilea rând, merită să amintim o altă caracteristică a negustorilor săceleni. Ei erau cruțători, dar nu avari. Erău cruțători în sensul bun al cuvântului, fiindcă nu-și risipeau banii în chefuri sau jocuri de cărți. Aveau însă grijă, să cheltuiască pentru însușirea de cunoștințe, urmând cursuri practice de comerț și cumpărându-și cărți literare, reviste și ziare.

Printr'o muncă asiduă, pornită din imboldul sufletesc de a ști cât mai multe, negustorii, originari din Săcele, au ajuns adevărați autodidați. Cu greu se poate face deosebire între majoritatea lor și intelectuali. De aceea se și bucură intelectualii de toată aprecierea și simpatia păturii comercianților. De aceea își caută reciproc și cu multă plăcere societatea!

Dar ceace constituie trăsătura caracteristică a comercianților săceleni, este conștiința și generozitatea cu care aceștia au păstrat o strânsă legătură cu năzuințele Ardealului românesc dinainte de Unire și cu toată acțiunea națională de desrobire. Am putea spune, că ei au fost unii dintre cei mai importanți pioneri ai eliberării și Unirii naționale. În acest scop și-a dat cu generozitate tributul lor de sânge în timpul războiului de întregire și contribuția lor bănească înaintea războiului, subscriind sume importante cu ocazia diferitelor împrumuturi naționale și finanțând diversele opere de ajutor, culturale, politice, etc. ale Românilor din Ardeal și din Vechiul Regat.

Date fiind faptele, trecute sumar în revistă, putem afirma pe bună dreptate, că negustorii săceleni merită să servească exemplul de urmat atât pentru clasa de comercianți ai zilelor de azi cât și pentru tineretul, dominat în mare parte de superficialitate.

Dr. Gheorghe Dragoș

PRIMELE ÎNTEPRINDERI ROMÂNEȘTI DE ASIGURARE ÎN TRANSILVANIA

Având a scrie despre fapte și evenimente petrecute în curs de o jumătate de secol, într'un articol cu cadrele atât de reduse, suntem nevoiți a ne restrânge la un rezumat minimal.

Vorbind despre cele dintâi întreprinderi românești de asigurare din Transilvania, evocăm înțelesul adânc al unor capitole importante din economia națională a neamului nostru românesc din Ardeal.

Cea dintâi întreprindere transilvăneană de asigurare n'a fost românească în întregime. Era o societate mixtă, o tovărășie românească-săsească, numită: *Banca generală de asecurațiune reciprocă „TRANSILVANIA“* înființată în anul 1868, cu sediul în Sibiu.

Aceasta este ascendentă directă a societății, care se numește astăzi „*Transsylvania*“ Bancă generală de asigurare S. P. A. Singura dificultate la stabilirea identității o formează pentru marele public numai faptul că anul de fondare se scrie astăzi cu o cifră diformată, cu un șase cetibil ca un zero în așa fel, că publicul neorientat citește în mod inexact 1808, în loc de cifra exactă 1868.

De fapt, bunica actualei societăți „*Transsylvania*“ nu este de 127 ani ci numai de 67.

Subscripțiunea la „*Fondul de întemeiere*“ al băncei generale de asecurațiune reciprocă „*Transilvania*“ este datat la 6 August 1868 și semnat de către *Administratura Supremă a Băncei*. . .“ S'a publicat la 13 August 1868.

Din epoca antebelică societatea *Transilvania contează* la o activitate de 50 ani, din care pe noi Români, ne interesează astăzi numai trei chestiuni și anume; cum s'a făcut tovărășia româno-săsească, al doilea cum s'a desfăcut și, în sfârșit, cum a lucrat *Transilvania* din punct de vedere românesc.

Dat fiind atitudinea în de obște cunoscută a Sașilor față de Români, este interesant a cunoaște situația împrejurărilor, cari au determinat aceste două neamuri să se întovărășească pe un teren de afaceri de ordin superior național-economic.

Se știe, că economia națională a reușit în toate timpurile și pretutindeni să tragă cele mai mari foloase din politică. Iar în această privință întreprinderile de asigurare sunt cele dintâi, cari se pricepe să exploateze o situație politică dată.

De fapt, tovărășia economică a Sașilor cu Români a fost precedată de o îndelungată alianță politică, inaugurată prin anii 1848—49, pe vremea revoluției Ungurilor contra Habsburgilor.

În această furtună revoluționară vedem, că de partea Habsburgilor luptă ca aliați contra Ungurilor: Mareșalul Baron Puchner, comandantul suprem al trupelor din Transilvania cu 177.000 soldați, alături de Avram Iancu, prefectul general al celor 195.000 legionari români. Sașii erau cel puțin conaționali Impăratului Ferdinand și erau de partea Habsburgilor cel puțin cu sentimentele.

La Comitetul Național Român din 1848—49, la casa Kinetti din Sibiu, Strada Reisper No. 226 bătea de multe ori drumul și Baronul v. Salmen, șeful suprem al sașilor.

Apoi mai vedem pe Sașii umăr la umăr cu Români și în Comitetul de apărare al țării, numit „*Landesverteidigungs-Ausschuss*“, înființat de Comandamentul militar suprem cu 2 Români, 2 Sași, un ofițer al Marelui Stat Major și un funcționar al Comisariatului provincial.

După înfrângerea revoluției ungurești a urmat apoi epoca regimului absolutist cu Bach, Wohlgemuth și Principele Carol de Schwarzenberg, pe vremea cărora, timp de 20 ani s'au aprofundat legăturile alianței politice ale Sașilor cu Români. Și unii și alții lucrau cot la cot în Cancelaria Aulică din Viena.

La anul 1867 s'a desființat cancelaria aulică, s'a făcut pactul dualistic al Habsburgilor cu Ungurii. La 1 Ianuarie 1868 s'a

desființat și autonomia Transilvaniei odată cu desființarea Curții Supreme de Justiție dela Cluj.

Tot atunci s'a desființat și autonomia Pământului Crăiesc, așa numitul „*Fundus Regius*“ adică teritoriul orașelor Orăștie, Cincul-Mare, Sibiu, Sebeșul-Săsesc, Cohalm, Mercurea Sibiului, Sighișoara și Șeica. La acest composesorat au fost împărțâși prin lege și 40.000 Români alătura de Sașii privilegiați.

Dar situația politică din anul 1868 este determinată de punerea în aplicare a dualismului, adică a pactului dintre Viena și Budapesta, aceasta din urmă obținând mână liberă, să taie și să spânzure în Ardeal.

În această situație, partea cea mai bună a Sașilor a înțeles, că față de politica de maghiarizare a guvernului unguresc răspunsul cel mai bun este numai lărgirea alianței politice cu Români și aprofundarea aceleia prin cointeresare economică.

Aceasta era situația politică pe vremea, când s'a înfăptuit tovarășia româno-săsească în forma Băncii generale de asigurări reciproce, cu un capital de 300.000 Florini Valuta austriacă, împărțit în 3.000 bucăți acții de câte 100 Fl. v. a., acțiuni nominative, considerate ca un împrumut rambursabil prin trageri la sorți anuale, beneficiind între timp de o dobândă de 6% anual plus 15% din venitul curat.

Între fondatori și resp. între primii conducători ai societății semnează și următorii români:

Vice-președintele: Ioan Hannia, protopop profesor și director semimarial, vice-președintele Asociațiunii pentru Literatură și Cultura Poporului Român,

Membrii: Ioan Brote, fostul Prefect al Legiunei Române din Sibiu,

Iosif Kovaciu, consiliarul de comptabilitate,
și *Iacobu Bologna*, Consiliariu de Curte î. r.

Nu se știe, dacă a rămas-vre-o urmă scrisă despre înțelesul verbal, care a avut loc între Români și Sași cu prilejul înființării *Transilvaniei*. Cert este, că spiritul economiei naționale de pe atunci se caracteriza prin formula omului de cuvânt: *Ein Mann, ein Wort*. Lumea de pe atunci susținea, cu toată dreptatea de altfel, că cine nu-și respectă cuvântul dat, nu este demn să semneze nici un contract, fiindcă cine-și calcă cuvântul rostit cu

gura sa, acela știe ce să facă și cum să procedeze la călcarea contractului iscălit cu mâna.

Totuși, din modul, cum a activat societatea Transilvania timp de 40 ani, se poate deduce, că înțelesul verbal era, că președintele să fie Sas, iar directorul general să fie Român, dat fiind, că majoritatea covârșitoare a afacerilor era portofoliul românesc.

Dar tovărășia aceasta când și cum s'a desfăcut?

S'a desfăcut ca orice căsnicie, în care fata se mărită cu intențiunea divorțului.

După 40 de ani de colaborare frățească, la 4 Septembrie 1908, consilierii sași au forțat pe colegii lor români să demisioneze în bloc din Consiliul de administrație și din comitetul de cenzori. Nu putem reproduce declarația semnată de către respectivii consilieri și cenzori cu datul de 5 Septembrie 1908, fiindcă depășește cadrele articolului de față. Reținem faptul, că Românii au protestat în ședință contra sistemului de a complecta toate posturile cu personal săsesc, cassier, juriconsult și mai pe urmă, culmea abuzului de putere, și directorul executiv tot sas, făcând din Institut un *cuib de căpățuială* pe seama Sașilor.

Declarația de repășire este semnată de către consilierii români:

Ioan de Preda, avocat, vicepreședinte,

D. Comșa, profesor,

P. Muntean, v-colonel c. r. în r.

N. Togan, protopop, precum și de către Dl.

Victor Fincu, controlor consistorial.

Lucrurile s'au petrecut deci întocmai după celebra formulă dela 1848—49 a Baronului Salmen, șeful suprem al Sașilor de pe atunci, care zicea:

„Ich liebe die Walachen, aber die Rumänen nicht!“.

Au fost debarcați Românii și au fost înlocuiți cu niște Valachi, întru cât direcțiunea rămasă, dându-și seama de gafa, ce a făcut-o prin bruscarea și debarcarea consilierilor români, spre a-și menține după puțință clientela românească neorientată asupra caracterului societății, s'a complectat cu 4 membri români fără nici un rol și însemnătate în viața noastră publică: *„Jos cu Românii, sus cu Valachii!“*

De atunci încoace, în Consiliul de administrațiune al Transilvaniei numele românești au figurat numai ca decor, de ochii lumii. După războiu au fost debarcați și Valachii.

În sfârșit ceva despre activitatea românească a Transilvaniei, care este în strânsă legătură cu pleiada distinșilor economiști ai neamului românesc de pe vremuri.

Ca cel dintâi se pomenește *Visarion Roman*, nemuritorul pioner al economiei naționale românești din Transilvania. El a fost angajat încă din primul an ca inspector al Societății, spre a face propagandă printre Români, atât pentru subscrierea de acții, cât și pentru achiziție. De fapt Visarion Roman, întemeietorul Albinei, a cutreerat ca inspector organizator al Transilvaniei, toate centrele românești din Ardeal și Banat.

În ordine cronologică amintim apoi pe cel mai distins dintre toți directorii Transilvaniei, pe *Dr. Aurel Brote*, economist și avocat din Rășinari, membru al Comitetului Asociațiunii pentru Literatura și Cultura Poporului Român. El a condus societatea dela anul 1872 până la 1897, aproape un sfert de secol cu pricepere tehnică desăvârșită, sporindu-i portofoliul de afaceri și reorganizând contractele de reasigurare.

La 16 Aprilie 1905 a fost ales în Comitetul de supraveghere și distinsul publicist și enciclopedist *Dr. Cornel Diaconovich*, fondatorul Revistei Economice dela Sibiu, organul Solidarității, redactorul „Enciclopediei Române“.

Datorită activității distinsului element românesc dela conducere și dela personal, Transilvania a obținut un portofoliu românesc în majoritate covârșitoare, față de portofoliul săsesc.

Din activitatea antebelică de 50 ani a Transilvaniei, pentru noi, sunt mai interesante bilanțurile anilor 1874 și 1908. Primul pentru că se referă la cel dintâi an de conducere efectivă românească a primului ei director genral român, *Dr. Aurel Brote*, iar ultimul, pentru că este anul, când au fost debarcați Români dela conducerea Societății.

Extragem din bilanțul pro 1874:

Sumele asigurate la Incendiu:

în anul 1874 . . . 19.408.805.— Fl. v. a.

„ „ 1873 . . . 8.339.090.— „ „ „

Creștere (spor) în anul 1874: 11.069.805.— Fl. v. a.

Primele la Incendiu în numerar :

în anul 1874 . . .	100.489,33 Fl. v. a.
„ „ 1873 . . .	42.404,65 „ „ „

Creștere (spor) în anul 1874: 58.084,68 Fl. v. a.

Despăgubiri plătite la Incendiu în 1874	45.717,33
minus partea reasigurătorilor	3.716,91
Daune plătite în cont propriu în 1874	41.970,42.

Progresul mai mult decât dublu al Societății dela un an la altul și încă tocmai în primul an de activitate al primului ei director român, este destul de semnificativ.

Acum câteva cifre din bilanțul pro 1908, anul debarcării Românilor dela conducerea societății.

Rezerva de prime reportată din anul 1907 (la Incendiu)	Kor. 76.494,30
plus rezerva daunelor reportată	„ 13.002,05

Totalul rezervei Incendiu 89.496,35

Iar rezervele corespunzătoare, remise prin bilanț pro 1909 sunt:

Rezervele de prime	Kor. 75.407,64
plus rezerva daunelor	„ 11.098,95

Total Kor. 86.506,59

Progresul societății este evident, în sens negativ.

Pentru mai marea glorie a principiului mutualității, mai amintim din bilanțul pro 1908 și cifrele excedentului de profit, care au fost:

<i>Profit</i> la secția I. (Incendiu) Kor 2.722,44, iar la	
„ II. (Viață) „ 1.847,15	
<i>Profit total: Kor 4.569,59</i>	

Ce importanță mai are principiul mutualității de a împărți 4.569 Coroane și 59 fileri la câteva sute de mii de asigurați?

Cronicarii fideli, trebuie să amintim însă, că asupra aceluiași bilanț s'a produs în presa de atunci o discuție între Transilvania și Revista Economică, pe tema cheltuielilor disproporționate.

În ordine cronologică, a doua întreprindere de asigurare a fost românească în toate privințele, după principiul: *nici un cuiu străin în casă.*

Prospectul de fondare s'a emis la 30 Octombrie 1910 în Si-

biu și a fost semnat de președintele și membrii Consiliului „Solidarității” — Asociația celor 121 Institute financiare românești din Ardeal. Fondatorii arătau, că intenționează să pună baza unei bănci de asigurare sub numirea „Fortuna” Institut general de asigurare, societate pe acții, numire pe care *adunarea generală de constituire din 14 Mai 1911* a modificat-o, acceptând numirea simplă de: *Banca Generală de Asigurare*.

Președintele Consiliului era directorul Băncii Albina și totodată președintele „Solidarității”, care în ambele sale calități luase partea leului la înființarea acestei prime societăți românești, pur sânge, de asigurare. Cronicarul loial, comentând încă dela 25 Decembrie 1910 activitatea de 25 ani ca director al *Albinei*, a aceluia care a fost titanul luptelor național-economice ale Românilor din Transilvania antebelică, a ținut să remarce în deosebi... „și devotamentul, cu care Parteniu Cosma a îmbrățișat toate lucrările și străduințele „Solidarității”, între cari amintim *Banca Generală de Asigurare, cea mai nouă zală a organizațiunii economice a poporului nostru*”.

O monografie amănunțită și completă asupra primului deceniu de activitate a Băncii Generale de Asigurare (1911—1921) a apărut în Sibiu la anul 1923 din peana măiastră a primului ei director, *Dl. Ioan I. Lapedatu*, actualul Director al Băncii Naționale a României.

În tabloul de pe pagina 17 a acestei monografii, vedem fotografia în grup a adunării de constituire a Băncii Generale de Asigurare, iar la pagina 33 se poate vedea fotografia primilor ei funcționari, primii patru stâlpi ai Societății între cari se mândrește în deosebi și scriitorul acestui articol.

Este nu numai dificil, ci chiar imposibil a face un rezumat al activității antebelice a acestui prim institut românesc de asigurare, în cadrele acestui articol.

Tot ce putem face, este să relevăm doar trei momente mai importante și anume:

- 1) Necesitatea înființării,
- 2) Greutățile începutului și
- 3) Mizeriile războiului.

Iată în câteva cuvinte descrierea acestor momente mai însemnate:

1) De o parte atitudinea abuzivă a compatrioților noștri dela *Transilvania*, de altă parte datele statistice sigure, cari precizau, că Românii din *Transilvania*, — fără școli și biserici și fără paușalele economice —, aveau circa 5—600 milioane Coroane capital asigurat la străini, apoi cele 50 centre românești cu peste 2.000 persoane solicitând onoarea de a figura între primii acționari, plus cele 121 bănci românești grupate în Asociațiunea „Solidaritatea“ din Sibiu, toate acestea au determinat nașterea primului așezământ românesc de asigurare în Ardeal dinainte de războiu.

2) *Greutățile începutului* sunt descrise pe larg în dările de seamă ale Consiliului de administrațiune. Menționatele greutăți au fost învinse însă prin devotamentul, credința, priceperea, silințele și perseverența primilor funcționari, lucrând cu toții după *deviza Societății: Labor omnia vincit*, în frunte cu primul ei director, Dl. Ioan I. Lapedatu, sprijinit, la personal, pe cei patru stâlpi ai Societății: Dr. I. Crețu, Ștefan Boer, Mihail Săeșan și scriitorul acestor rânduri, iar la exterior sprijinindu-se pe cele 121 institute financiare românești din *Transilvania*, în frunte cu Albina.

Intre factorii dela interior și cei exteriori ai Societății au existat legăturile cele mai strânse și cele mai cordiale de colaborare.

N'a rămas nici o bancă românească trecută cu vederea. Majoritatea lor erau reprezentante directe și imediate ale Societății, achiziționând afaceri de asigurare în cercurile clientelei lor de bancă și administrând primele de asigurare ca depuneri în cont curent de a contribui în acest fel nemijlocit la sporirea capitalurilor de circulațiune pe piața financiară românească din *Transilvania*.

3) *Mizeriile războiului* au intervenit chiar în toiul greutăților începutului, numai la 2 ani și 7 luni dela începerea activității Societății cum se zicea cu tâlc adânc:

„Numai puțin a fost rău, acum . . . iar nu-i bine!“

Din 26 funcționari ai Societății au fost mobilizați 17, dintre cari 4 morți, 2 prizonieri, 3 răniți și restul „cu slujba la mpărțatul . . .“. În acelaș timp băncile românești erau lovite toate de aceeași soartă. Apoi în 1916/17 Societatea s'a refugiat la Arad, iar în Sibiu a funcționat un birou provizoriu sub conducerea

subsemnatului, care fiind invalid de războiu, izbutise să rămână în oraș.

Desvoltarea societății în primii zece ani se caracterizează prin următoarele cifre extrase din bilanțurile societății și resp. din tabloul statistic al Monografiei:

	<i>in 1912 primul an de gestiune :</i>	<i>in 1921 al 10-lea an de gestiune :</i>
Prime secția Incendiu etc.	80.986,26	1.508.223,83
Prime secția Viață	75.702,56	263.989,39
Rezerva asig. Viață	14.825,60	1.356.647,56
Rezerva asig. elementare	18.182,68	1.358.964,12
Plasament în Efecte	405.000.—	5.216.310.—

În afară de întreprinderile descrise mai sus, este de remarcat, că încă din anul 1901 încep să apară tot mai multe societăți de asigurare pe piața Transilvaniei organizându-și reprezentanțe generale, precum:

„*The Mutual*“ — *Life Insurance Company Of Newyork*, își organizează reprezentanța generală la 13 Aprilie 1901, reprezentant general fiind Dr. Cornel Diaconovich, cu 16 agenții românești în centrele mai importante;

„*The Standard*“ *Life Assurance Comp.* instalându-și reprezentanța generală în Sibiu, Str. Măcelarilor No. 15 în luna Mai 1902;

„*Donau*“ — românește „*Dunărea*“ din Viena, având reprezentanțe generale la Banca Albina Sibiu și Brașov, organizate la 3 Mai 1908.

În afară de aceste au mai apărut pe piață și alte numeroase reprezentanțe de societăți de asigurare străine.

Articolul de față ar fi necomplet, dacă nu am aminti și de o întreprindere românească de asigurare neizbutită: *Tovărășia Pentru Asigurarea Vitelor*, a cărei adunare generală de constituire s'a ținut în Orăștie, August 1907.

In concluziune: Leagănul și vatra părintească, centrul și focarul economiei naționale românești din Transilvania a fost, — și în ce privește afacerile de asigurare —, tot Sibiuul, ca și în celelalte privințe.

Vasile Vlăicu.

„SOLIDARITATEA“

Este un fapt recunoscut și de foștii asupritori ai poporului român din Ardeal, că acest popor nu ar fi putut rezista cu atâta energie politice a asupritoare a feudalismului maghiar, dacă nu i-ar fi stat la spate o organizație puternică națională de credit, care s'a creiat cu menirea de a libera poporul românesc din mâinile camatarilor străini și a-i deschide căile unei prosperități economice.

Primul institut românesc înființat cu scopul „să desvoalte spiritul de păstrare în poporul românesc și să-i pună la dispoziție creditul necesar economiei“ ,ajutându-l în nizuințele lui economice, a fost banca „Albina“ din Sibiu. Temeliile acestui institut de credit au fost puse de un învățător de țară: Visarion Roman, în Sibiu, în Martie 1872.

Al doilea institut românesc de credit — „Furnica“ din Făgăraș — se înființează cu concursul băncii „Albina“ de abia în 1883. În anul următor ia ființă Cassa de Păstrare din Săliște.

Efectele salutare care le au aceste institut de credit asupra desvoltării economice a țărănimii române din Ardeal, se resimt în timp scurt.

Isvorite din necesitățile acelor timpuri, numărul lor crește din an în an. Astfel în 1885 s'au înființat „Ardeleana“ din Orăștie și „Timișiana“ din Timișoara, sporind de aici încolo tot mai mult numărul nouilor institut românești. Din 1880 până la 1890 s'au înființat 20 de institut de credit, iar dela 1890 până la 1900 nu mai puțin, decât 59. Din 1900 până la 1911 avem de înregistrat cel mai mare număr de institut de credit noi înființate; aproape fiecare an s'au creat 5—20 astfel de institut, con-

tinuând apoi în limite mai reduse până la izbucnirea războiului mondial. În anul 1914 aveam în Ardeal 216 institute românești de credit.

Majoritatea acestor institute au fost create și conduse de oameni cu mult patriotism, dar cu puține experiențe pe teren economic. Resfirate în toate unghiurile locuite de români în fostul imperiu Austro-Ungar le lipsea o orientare generală și o îndrumare într'o direcție, care să le facă mai ușoară atingerea scopului înscris în programul lor de activitate. Cum dezvoltarea lor nu era bine văzută de guvernele maghiare, care undă puteau le pune diferite piedeci și fiind sprijinite mai mult pe propriile lor puteri, s'a resimțit numai decât lipsa unei organizații, care să le procure în toate împrejurările un ajutor material și moral desinteresat. Din aceste motive a început o acțiune de a înființa o asociație (o federală), care să cuprindă partea cea mai mare dintre aceste institute.

Acțiunea aceasta de federalizare a avut drept urmare convocarea de către directorul băncii „Albina” Partenie Cosma a unei conferințe a directorilor de bancă, care a avut loc la Sibiu în 1898. La conferința aceasta au luat parte 52 institute de credit și s'au discutat diferite chestiuni privind interesele comune ale institutelor. S'a ales un comitet, căruia s'a încredințat organizarea conferințelor viitoare. Cu această ocazie s'a hotărât înființarea unui organ de publicitate economic-financiar și editarea unui anuar al băncilor, obligându-se fiecare dintre institutele reprezentate să pună la dispoziția comitetului $\frac{1}{4}\%$ din venitul net anual pentru a înlesni realizarea acestora. Astfel a luat ființă „Revista Economică”, care apare din 1899 și care devine apoi organul oficial al „Solidarității”.

Au mai urmat astfel de conferințe în anii 1901 și 1903. Cea mai importantă a fost cea din 1907. La aceasta s'a pus bazele federalizării institutelor de credit, înființându-se la 16 Iulie 1907 „Solidaritatea” asociațiune de institute financiare ca însoțire în Sibiu — în formă de cooperativă cu responsabilitate limitată a membrilor. Capitalul societar s'a fixat la 42.000 Cor.

Conform statutelor „scopul însoțirii este promovarea prosperității solide a băncilor române”. Pentru atingerea acestuia.

„Solidaritatea“ a fixat un program de activitate, care se cristalizează în următoarele puncte din statute:

1) Va mijloci tot felul de afaceri bancare, în special va cumpăra și va vinde efecte publice și va procura pe seama institutelor membre credite de orice natură.

2) Va stabili norme generale, unitare de ordin administrativ (în privința înregistrărilor contabile, forma bilanțului etc.).

3) Va supune unui control periodic contabilitatea și administrația băncilor-membre, prin revizori experți numiți de asociație.

4) Va studia norme generale, făcând propuneri pentru consolidarea și prosperitatea institutelor federalizate.

5) Va studia înființarea de întreprinderi economice și financiare, care s'ar putea crea cu ajutorul material și moral al institutelor membre.

6) Va edita un organ de publicitate, eventual și alte publicațiuni, menite a populariza cunoștințele social-economice și financiare.

Membrii sunt obligați a se supune cel puțin la doi ani odată unei verificări temeinice, ce se va face de experții asociației.

Membru al asociației poate fi orice institut de credit înființat în sensul codului de comerț, înscris în registrul firmelor și obligat la publicarea bilanțului.

Numărul membrilor, care făceau parte din „Solidaritatea“ a fost încă la înființarea ei 84; la 31 Decembrie 1914 el se urcă la 118 institute de credit cu 269 părți fundamentale, făcând parte cele mai de seamă institute de credit din Ardeal. Astăzi „Solidaritatea“ contează 154 membrii.

În 1910 își publică primul bilanț (pe 1908) cu următoarea situație:

Activ		Passiv	
Cont-curent	Cor. 63.250.—	Capital soc.	Cor. 44.200.—
		Fond de pensie	„ 16.256.44
		Dobânzi transit	„ 1.157.62
		Beneficii	„ 1.635.94
	Cor. 63.250.—		Cor. 63.250.—

După ce am relatat împrejurările, în care s'a înființat „Solidaritatea“, să examinăm mai de aproape activitatea, care a dezvoltat-o dela înființare până în timpul mai recent. În existența „Solidarității“ trebuie să distingem două perioade, anume: una care cuprinde realizările făcute în timpul dela înființare și până la izbucnirea războiului mondial, și a doua perioadă, care începe cu întregirea neamului, deschizând această epocă perspective noi băncilor românești în Ardeal.

Dacă supunem unei cercetări critice activitatea „Solidarității“, trebuie să recunoaștem că ea s'a dovedit a fi mai eficace în prima perioadă.

În această perioadă, grație „Solidarității“ s'au introdus unele metode și sisteme în conducerea băncilor românești, care le-au asigurat o prosperitate invidiată de mulți. În perioada aceasta a avut activitatea „Solidarității“ înrăurire mai mare asupra dezvoltării creditului românesc.

Să vedem acum cari au fost realizările mai de seamă ale „Solidarității“ în epoca amintită, luând de bază a cercetărilor noastre punctele principale din statute.

Odată în ce privește mijlocirea de credite pe seama institutelor membre, activitatea „Solidarității“ a atins rezultate demne de toată recunoștința. Ea a fost organul de legătură între multe bănci, care duceau o existență izolată, sprijinite mai mult pe puterile lor proprii. Prin „Solidaritatea“, acestea au fost scoase din starea lor de izolare, organizându-le într'un sistem, care a dat o forță apreciabilă creditului românesc din Ardeal. Ele au fost legate strâns una de alta, creindu-se o organizație de ajutor mutual. Această solidaritate între institutele federalizate este de altfel lesne de înțeles, dacă luăm în considerare politica guvernului maghiar, care tindea mai mult la o slăbire, decât la o menajare a băncilor românești.

Băncile românești chiar și cele mici, au obținut credite de reescont nu numai dela băncile membre, ci și dela cele mai de seamă bănci din Viena și Boemia (din actuala Cehoslovacie). Un rol considerabil în crearea acestor legături l'a avut și „Solidaritatea“, care nu numai prin serviciile ei de mijlocitoare, ci poate mai mult prin controlul și influența ce a exercitat asupra membrilor, a înlesnit mult procurarea creditelor.

Credincioasă dispozițiilor din statute, „Solidaritatea“ a fost părintele bun al multora dintre băncile membre, stându-le la dispoziție cu sfaturi și indicațiuni utile. Dintre sugestiile date de „Solidaritatea“ institutelor membre amintim numai următoarele:

A fixat norme și condițiuni generale pentru primirea și întreținerea depunerilor; pentru acordarea de credite ipotecare pe o durată mai lungă; a fixat un sistem uniform de evaluare și cota până la care se pot acorda aceste credite în raport cu garanțiile oferite. Apoi a stabilit norme și condițiuni în ce privește acordarea de credite personale. A reglementat distribuirea veniturilor lor, fixând limita până la care se pot acorda dividende și a îndrumat băncile membre să creeze fonduri de binefacere. Cea mai salutară intervenție a fost făcută în privința creării de fonduri de pensii pe seama funcționarilor.

Consultând bilanțurile membrilor „Solidarității“ de abia întâlnim vre-o bancă mai de seamă, care să nu aibe un fond de pensie. Unele au chiar fonduri de pensie apreciabile, care întrec și capitalul societar. Astfel „Doina“ din Câmpeni, conform bilanțului din 1914 față de un capital societar de Cor. 60.000.—, fondul de pensie se urcă la Cor. 61.000.—. La altele, fondul de pensie întrece fondurile de rezervă. Astfel „Făgețana“ din Făget, conform bilanțului pe 1914 avea un fond de pensii de Cor. 98.058.—, până când fondul de rezervă în sumă de 96.029.—. Spre a învedera importanța care le-a dat-o înainte de războiu băncile românești din Ardeal chestiunii fondului de pensie, vom spiciu numai vreo câteva cazuri. „Economul“ din Cluj avea un fond de pensie — după bilanțul din 1914, — de Cor. 76.000.— (capitalul soc. era de Cor. 400.000.—); „Furnica“ din Făgăraș avea fond de pensie de Cor. 91.265.— (capital Cor. 500.000); „Lăpușana“ din Târgul Lăpușului fond de pensie Cor. 14.000.— (capital Cor. 100.000.—); „Patria“ din Blaj fond de pensie Cor. 117.666.— (capital Cor. 909.120.—); „Riureana“ din Copalnic Mănăștur fond de pensie Cor. 36.393.— (cap. Cor. 100.000.—); „Sătmăreana“ din Seini fond de pensie Cor. 69.600.— (capital Cor. 200.000.—). Intenționat am ales dintre băncile mici și mijlocii; nu mai vorbim de cele mari.

Or aceasta este opera de îndrumare a „Solidarității“ și do-

vada cea mai strălucită a înrăuririi, ce a avut ea asupra conducătorilor băncilor noastre.

Dar, băncile noastre nu numai că au primit îndrumări și sugestii folositoare în activitatea lor, dar și din punct de vedere administrativ au fost organizate după anumite norme, introducându-se prin intervenția „Solidarității” un sistem uniform de contabilitate și un bilanț tip.

Că ce a însemnat toate acestea pentru multe dintre băncile mici din târgușoarele Ardealului e lesne de înțeles dacă avem în vedere că multe dintre aceste bănci erau conduse de preoți și învățători fără pregătiri speciale.

Cea mai importantă realizare a „Solidarității” a fost incontestabil înființarea unui organ de control, care funcționa de totului independent de organele de control ale institutelor.

Organul acesta de control era alcătuit din „revizorii experți” numiți de „Solidaritatea” din sânul celor mai de seamă funcționari de bancă. Menirea lor era să facă periodic o verificare temeinică la institutele membre. Pe cum am amintit mai sus, institutele-membre erau obligate a se supune cel puțin la doi ani odată unei verificări. Verificările acestea s’au făcut de către „Solidaritatea” prin organele ei de control amintite mai sus. În 1914 „Solidaritatea” a avut 17 „revizori experți”, cari făceau verificările acestea și semnau bilanțurile institutelor, a căror gestiune era verificată de ei. „Solidaritatea” îndeplinea prin revizorii ei rolul ce-l au în străinătate societățile de fiducitate (Treuhandgesellschaft), create anume pentru acest scop. Deosebirea e, că băncile membre ale „Solidarității” erau obligate a se supune acestui control, exercitat de asociație prin organele ei. Utilitatea practică a acestui sistem este de o mare importanță.

Bilanțurile verificate de experții „Solidarității” prezentau o garanție morală, asupra căreia e de prisos a insista. Situațiile patrimoniale prevăzute cu semnătura „revizorilor experți” ai „Solidarității”, se știa că prezentau cifre reale, care inspirau toată încrederea. Acestei încrederi se datoresc legăturile întinse de reescont, ce le aveau — pe cum am amintit mai sus — chiar și cele mai mici bănci, cu marea finanță din Viena și Boemia. Băncile mari primeau bucuros în reescont portofoliul băncilor mici românești, știind că acestea sunt administrate după norme să-

nătoase, inspirate de „Solidaritatea“ și stau sub controlul direct al acesteia. Marea finanță străină nu făcea nici o deosebire între portofoliul băncilor mici românești și între acela a celor mai de seamă bănci din Ardeal.

Foloasele ce le trăgeau băncile românești din legăturile acestea cu marele bănci străine, cari le procurau în mod direct capitaluri ieftine, sunt destul de evidente.

De regretat este că după războiu s'a desființat organul de control al „Solidarității“.

Din cele ce preced reesă cu prisosință că activitatea „Solidarității“ înainte de războiu era foarte rodnică. Războiul a sistat orice activitate bancară și astfel și „Solidaritatea“ a fost condamnată la o lăncezire.

După terminarea războiului, activitatea „Solidarității“ este încă mult timp redusă, ceiace nu se poate imputa ca o vină a ei*).

Cu înfăptuirea unității neamului românesc, băncilor românești din Ardeal li s'au deschis perspective noi și o mulțime de posibilități de activare, care până acuma erau necunoscute de ele. Atâta timp, până când au avut cu toiașă o soartă vitregă de îndurat — sub regimul politicii maghiare —, era și simțul de solidaritate mai dezvoltat între băncile noastre. Odată scăpate de jugul politiceii cutropitoare a guvernelor maghiare, ele află căile prielnice unei dezvoltări, fără a mai ține de necesar să se pună sub tutela veche a „Solidarității“. Posibilitățile mari de câștig, ce le prezentau timpurile de tranziție și de inflație, le făceau a considera de totului superflue serviciile, ce le-ar fi putut aduce „Solidaritatea“. Măcar unele eșecuri, ce aveau de îndurat mai cu seamă acele bănci, cari aveau de câștiguri ocazionale s'au aventurat în afaceri, cari treceau mult peste cadrele operațiunilor obicinuite de bancă, precum și peste puterile lor, prezintă o dovadă destul de elocventă, cât de utilă ar fi fost o îndrumare rațională, ce ar fi putut da „Solidaritatea“. În afacerile de mărfuri în participările industriale, întreprinse fără nicio pregătire, un avertisment al „Solidarității“ ar fi fost foarte util pentru multe dintre băncile noastre.

*) După războiu și-a schimbat denumirea în: „Solidaritatea, asociația băncilor românești de credit din Ardeal, Bănat, Crișana și Maramureș“, rămânând forma juridică tot cea veche.

Băncile românești, au trebuit să cunoască o soartă destul de vitregă, ce li s'a creat prin legiuirile economice din ultimii ani; a trebuit să vină legea conversiunii ca să le grupeze din nou în jurul „Solidarității”.

Din 1931 încoace, de când s'a suspendat urmărirea debitorilor, succedând acestei legiuri diferitele legi de conversiune, prin care băncile noastre au fost grav atinse în însuși existența lor, s'a făcut un zid tot mai puternic în jurul „Solidarității”.

În aceste timpuri „Solidaritatea” a desvoltat o activitate febrilă, punându-se în serviciul intereselor a tuturor băncilor românești din Ardeal. Ea a convocat diferite adunări, cari au luat proporții a unor congrese economice a tuturor băncilor din Ardeal, în care s'a discutat soarta ce li se croia de diferitele legi de caracter economic. A intervenit încontinuu pe lângă guvernele țării și factorii responsabili pentru salvardarea intereselor acestor bănci, amenințate în existența lor de legea de conversiune și de legea bancară. Activitatea „Solidarității” din 1931 și până astăzi constituie un capital deosebit din viața acestei asociații.

Spațiul restrâns care ne stă la dispoziție nu ne îngăduie să ne extindem prea mult. Ne mulțumim a menționa numai activitatea care a desvoltat-o „Solidaritatea” în interesul băncilor din Ardeal în ultimii 4 ani prin adunările convocate, prin memoriile prezentate celor în drept, prin campania de lămurire a opiniei publice, întreprinsă prin presă și prin diferite publicațiuni, (editate sub egida „Solidarității”), dintre cari amintim numai lucrarea apărută în 1932: „Problema asanării datoriilor agricole”, cea din 1934: „Capitalul național în Ardeal și problema conversiunii”, apoi în 1935: „Legea bancară și soarta băncilor românești din Ardeal și Banat” și altele.

În afară de acestea, ea a ținut legături permanente cu băncile membre, dându-le sfaturi și instrucțiuni la multe chestiuni în legătură cu aplicarea legii de conversiune și la rezolvarea multor probleme izvorite din stările actuale, în care chestiuni multe dintre băncile membre erau de totului desorientate.

Din activitatea cea mai recentă relevăm iarăși convocarea pe 28 Noembrie a. c. la Cluj a unui congres economic al Ardealului pentru redresarea creditului românesc din Ardeal, după ce mul-

tiple intervenții pentru salvarea băncilor românești din Ardeal au fost până acum nefructuoase.

Din cele expuse până acum, rezultă că „Solidaritatea“ deși înființată în forma ei juridică de cooperativă, ea nu a urmărit scopuri mercantile — de câștig —, ci mai mult scopuri de utilitate de netăgăduit pentru instituttele membre. Că totuși nu a luat ființă ca societate civilă, se datorește și situației speciale, ce s'a creat de către vechea stăpânire maghiară, care a îngreunat mult înființarea asociațiilor create cu scopuri morale. .

Influența ei asupra băncilor românești din Ardeal — mai cu seamă înainte de războiu — a fost de o importanță covârșitoare. Ei se poate datora — în bună parte — organizarea creditului românesc din Ardeal, devenind băncile românești adevărate fortărețe de rezistență a elementului românesc, față de politica de desnaționalizare a guvernelor maghiare. În jurul ei erau adunate cele mai de seamă bănci românești; numai cele mai mici, cari desfășurau o activitate redusă de tot și de un interes pur local, din cauza cheltuielilor, nu făceau parte din această asociație.

Este de regretat că băncile noastre, s'au grăbit după războiu a se debarasa de influența ei. Mă gândesc ce foloase ar fi putut aduce „Solidaritatea“ în era inflației prin reglementarea dobânzii și prin eliminarea concurenței între bănci, fiind multe cari se supralicitau, care să acorde dobânzi mai mari după depuneri, ca apoi să stoarcă cât mai mult dela debitori. Ce servicii prețioase ar fi putut aduce această asociație în opera de naționalizare a vieții noastre economice?

Dupăce necazurile timpurilor actuale au strâns din nou rândurile băncilor noastre, înșirându-se din nou în jurul „Solidarității“, ne exprimăm nădejdea că ele vor rămâne credincioase și pe viitor acestei admirabile organizații. Sperăm că „Solidaritatea“ își va relua iarăși rolul, ce l-a avut în trecut.

Pentru viitor este de dorit, ca înainte de toate să se reînființeze organul vechiu de control al „Solidarității“, instituția „revizorilor experți“, care a fost atât de utilă în trecut. Apoi să se reglementeze — prin „Solidaritatea“ — și să se pună baze

nouă întregii activități bancare, devenind această asociație din nou organul de îndrumare al băncilor noastre.

Opera de redresare a creditului românesc din Ardeal este o sarcină grea; la ea trebuie să colaborăm cu toții. Activitatea „Solidarității” în consolidarea noastră economică este mai mult, ca bine venită.

Cluj, Octombrie 1935.

Traian Nichiciu,
Doctor în științele economice.

NEGUSTORI MĂRGINENI ÎN „ȚARĂ“

Este un lucru bine stabilit astăzi că mediul are un rol determinant în formarea însușirilor sufletești și fizice ale oamenilor. Numai așa se poate explica de ce înăuntrul aceleiași rase, aceluiași popor și adeseori chiar aceleiași familii, se găsesc membri cari prezintă sub acest raport deosebiri esențiale.

Inzestrat cu o posibilitate uimitoare de adaptare, dar în acelaș timp conservator prin instinct a tot ce a moștenit dela antecesorii săi, ca patrimoniu de deprinderi și însușirii, omul a acceptat felul de viață impus de natura solului, climă, și de împrejurările politice sau culturale ale timpurilor, și și-a creat un fel de a gândi și de a vedea lucrurile specific lui și regiunii pe care o locuiește. În urmă, prin moștenire și împrejurări favorabile, anumite trăsături s'au accentuat și s'a ajuns cu timpul — cu tot substratul comun de limbă, port și obiceiuri — la diferențieri esențiale, și la un anumit fel de a concepe viața, la o psihologie specifică de ex. oamenilor dela Nord sau Sud, dela munte sau dela șes. Cine nu știe că oamenii dela munte sunt mai vioi, mai sprinteni la mișcări și la vorbă și că cei dela câmpie, unde solul este mai fertil, comunicația mai ușoară, și pericolele mai puține, sunt în această privință mai greoi, mai domoli?

Această adaptare la configurația solului și la climă a dus în mod firesc la apropieri între popoare cu puține legături între ele, sau la diferențieri esențiale între membrii aceluiaș popor și tot ea a creat deosebirile fundamentale ce despart de ex. popoarele unui continent de cele ale altor continente.

La Români, populația dela munte are în linii generale trăsăturile caracteristice și altor popoare cari locuiesc în munți, to-

tuși situația politică și economică din trecut ca și caracterul specific al rasei îi dau și anumite note particulare. În cadrul acestei populații „Mărginenii“ ocupă un loc deosebit de important. Termenului „Mărginenii“ îi dăm aci un înțeles mai restrâns, atribuindu-l nu întregii populații din vechea margine, cum ar fi poate firesc, ci numai populației din munții Sibiului și dela poalele lor (Sălișteni, Rășinăreni, Poenari, Jinari etc.).

Dacă ar fi să încercăm o caracterizare cât de succintă a mărginenilor ar trebui fără îndoială să ținem seamă de următoarele împrejurări:

1) Drumurile la munte fiind puțin practicabile, îndeosebi în timpurile mai vechi, populația a fost ferită de influențe străine, ea s'a păstrat mai curată ca rasă, virtuți și obiceiuri tradiționalistă și conservatoare, ea și-a păstrat cu sfințenie credințele vechi, limba, portul și obiceiurile.

2) Situați în imediata apropiere a frontierei, mărginenii și-au menținut și o altă trăsătură caracteristică lor: dorința de libertate și de independență. Și într'adevăr când nedreptățile regimului politic, conflictele cu Ungurii și Sașii deveniau de nesuportat, mărginenii treceau cu ușurință munții ale căror poteci le erau cunoscute și-și câștigau existența în Țara Românească.

3) Oieritul, mult timp principala ocupație a mărginenilor, îi îndeamnă să plece cu oile în căutarea de pășune, fie în Țara Românească, fie în Dobrogea, fie în Moldova sau Rusia, unii ajungând până în Caucaz. Nevoia și puținele resurse pe cari le au la îndemână pentru traiul lor și al familiilor lor îi face inventivi, le mărește inițiativa și le potențează spiritul practic făcând din ei negustori pricepuți și harnici.

În afară de acestea vom mai aminti și câteva însușiri cari nu se datoresc atât mediului și împrejurărilor cât mai ales trăsăturilor caracteristice ale neamului românesc: optimismul robust care pe mărgineni nu-i părăsește nici în mijlocul celei mai mari dificultăți, spiritul de ospitalitate, iubirea de cultură și de școală, credința în Dumnezeu și în fine sentimentul de solidaritate cu ai săi, cu tovarășii de drum, cu cei lăsați acasă, cu neamul lui.

Înzestrați cu aceste însușiri și îndemnați de aspirările unguilor și ale Sașilor și de împrejurări politice și naturale favorabile (apropierea graniței, dincolo frați de acelaș neam) n'a fost

decât firesc ca mărginenii să treacă frontiera, încă din timpuri vechi, fie pentru a face comerț, fie pentru pășunatul oilor, fie în fine pentru a se stabili pentru totdeauna în Țara Românească. Din secolul XVI începând numeroase documente amintesc de oierii mărgineni cari-și vărau oile în Țara Românească plătind pentru aceasta dajdie visteriei Domnului. Astfel o scrisoare a lui *Constantin Vodă Racoviță din 1755* este adresată: „*la ai noștri binevoitori Dumnealui Judele din Săliște și la Dumnealui Trucu Câdea din Săliște, Avrămuș din Galeș, Ion Floaș, Câdea din Săliște, Toma Cristea și Petru Herța cu bună și fericită sănătate să se dea*“ anunțându-i că a luat măsuri să nu li-se ia pentru visterie decât câte 4 bani de vită și 2 bani de oaie, pentru iernatul lor, iar pitarul Radu Bengescu, care a luat mai mult să restituie imediat tot ce a luat pe nedrept.

Dar nu numai ca oieri au trecut mărginenii în Principate. Cu intensificarea relațiilor comerciale ei sunt amintiți tot mai des și găsim, în Țara Românească indeosebi, un teren prielnic pentru o activitate rentabilă. Ei fac negoț cu vite și grâne, cu brânzeturi, lână și pielărie și încetul cu încetul comerțul care în Muntenia era în acest timp în mâinile Grecilor, Armenilor și Evreilor, trece, în parte cel puțin, în aceea a Românilor ardeleni. Spirit întreprinzător, mărgineanul vede belșugul sau lipsa de anumite produse, diferența de prețuri, posibilitatea de transport și de câștig și cu gândul la ai săi, începe și duce la bun sfârșit un întreg șir de afaceri, se stabilește într'un oraș sau târg, fondează cu ce a strâns, o casă de comerț, muncește cu tenacitate și iese deasupra nevoilor. Nu uită nici de cei lăsați acasă, îi ajută, își chiamă ajutoare, jertfește pentru biserică și școală și iată-l încurând pioner al unor vremuri noi, cucerind pentru el și neamul lui un loc de cinste în viața economică a țării sale.

Spre deosebire de oieri, cari au trecut în Țara românească pe potecile munților, mărginenii cari fac negoț, trec prin pasul *Turnu Roșu* și urmează *valea Oltului*, stabilindu-se în orașe și târguri, deschizând prăvălii, înființând industrii și organizând adevărate centre de viață economică românească.

*) St. Mețeș, Păstorii Ardeleni în Principatele Române Anuarul de Ist. națională 1924—1925.

Este de ajuns să amintim câteva din aceste orașe și târguri, în cari comerțul și industria au fost smulse din mâini străine și îndrumate pe o cale mai firească prin priceperea și tenacitatea mărginenilor stabiliți aci cu 50—60 ani înainte de Unire. *R.-Vâlcea* este primul centru mai important în care mărginenii s'au stabilit în număr mai mare și în care ei au ajuns frunțași ai comerțului și industriei. Amintim familiile *Simian* din Săliște, fabricanți de tăbăcărie, exploatare de păduri, comercianți de cherestea, *Șteflea Nicolae*, *Hanciu Dumitru* și *Lupaș Nicolae* toți din Săliște, fabricanți de tăbăcărie cu ateliere de curelărie și sandale, comercianți de coloniale și manufactură Călimănești: Jantea „Hotel Jantea“.

Drăgășani, al doilea oraș cu numeroși mărgineni, între cari familiile *Bratu Alex. Bratu Ion* comercianți, și *Șerbănescu G.* din Rășinari, mare proprietar și podgorean.

Slatina cu mărginenii: *Roman Petre* din Săliște, magazin de pielărie, *Șerbu Nicolae* din Poiana, comerciant de coloniale și fabricant de lumânări.

Craiova, Tg. Jiu și Pitești cu numeroși comercianți mărgineni ca *Șerbu Ilie* și *Alimănuț Ion* din Săliște, mari comercianți și proprietari, *Coman* și *N. Comșa* și *Șteflea Ion* din Săliște, fabricanți de tăbăcărie, *Șufană* din Poiana, mare comerciant.

Corabia, Constanța, Mangalia, Caracal cu mărgineni comercianți, proprietari de restaurante și de hoteluri. (Familiile *Comșa, Săcuiu, Ungureanu*).

În Dobrogea, amintim în afară de numeroși oieri (mocani) stabiliți de multă vreme aci, cu gospodării și ferme înfloritoare. *Ferma Tipurișă* din comuna Vlad Țepeș și în fine în *București*, din mulțimea de mărgineni, familiile *Jurcoiu, Bratu Frunzete, Albu, Vidrighin, Oașa, Băroiu, Ciuceanu*, etc., proprietari de case, de hoteluri și restaurante, fabrici și mari comercianți cu depozite și magazine de vinuri, coloniale, pește, grâne, manufactură, produse animale, cherestea, fier, mașini etc.*).

Am mai putea aminti numeroși meseriași (cojocari, lemnari, fierari, curelari, pantofari, etc.), stabiliți de mulți ani în orașele

* Iuliu Moisil: Românii ardeleni din vechiul regat și activitatea lor până la războiul întregirii neamului. București 1929. Cultura națională.

înșirate mai sus sau și în altele, cari au azi ateliere înfloritoare și cari au creiat în cercul familiilor lor, a rudelor și a cunoșcuților lor — ca și comercianții, dealtfel — o tradiție de breaslă, de desăvârșită cinste și pricepere.

Infiltrația lentă a elementului ardelean în orașele Olteniei indeosebi, și în alte orașe, cari au căzut în drumul lui de expansiune, începută încă în prima jumătate a sec. XIX și accentuată și desăvârșită în a doua jumătate a acestui secol, asigură azi elementului românesc o vădită și foarte necesară preponderență în viața economică a acestor orașe.

Mărginenii trecuți în Vechiul Regat au fost partea cea mai combativă a neamului românesc. Și poate în nici un alt domeniu ca în cel economic nu avem mai multă nevoie de spirit combativ, de inițiativă, pricepere și onestitate.

Intr'un articol viitor vom vedea cum mărginenii găsesc după Unire un vast teren de activitate în țara întregită, și vom examina care este aportul lor la crearea unei clase burgheze românești ca și contribuția lor la viața politică și culturală a țării.

I. Hașeganu.

ROMÂNII DIN AMERICA

Necesitățile economice ale Românilor din Ardeal — înainte de război — erau, nu numai în contradicție cu principiile economice ale statului maghiar, dar — în special — erau puși Români în situația de a nu și-le putea satisface decât într-o măsură foarte mică.

Realitatea economică a statului maghiar — ca a tuturor statelor oligarhice — se identifica mereu cu realitatea națională, căutând să distrugă minoritățile — în special pe teren economic. De aici lupta ce au început-o Ungurii, în special de pe la 1860, contra Românilor.

Situația economică a Românilor din Ardeal era destul de rea. În multe regiuni trăiau fără să poată avea cele strict necesare pentru trai. Avem și azi regiuni economice, unde există o configurație economico-geografică specifică, dar, Ardealul, în general, poate hrăni o populație mult mai mare decât cea de azi.

Premisele naționale dinaintea de război ne duc la unele concluzii sociale și economice. Astfel, este destul să cercetăm situația proprietății agrare și vom vedea că numai în momentul când unele instituții economice, cum a fost Albina, au venit în ajutor țaranului român, numai atunci țaranul a putut să devină un mic proprietar, sau să mărească inventarul agricol. Nu vorbesc aci de toate regiunile Ardealului, ci amintesc situația din cele mai sărace.

În unele regiuni, unde situația țaranului era mai bună, acolo avem exemple de gospodărie.

Totuși, datorită unor împrejurări pe care le vom aminti mai jos, emigrarea Românilor în America, înainte de război, nu se făcea din regiunile cele mai sărace, ci tocmai din unele regiuni,

unde Românii aveau o situație economică destul de bună. Iată un fapt ce pare la prima vedere anacronic.

Realitatea acestui fenomen însă, prezintă un rezultat din cele mai interesante pentru noi.

Pe la sfârșitul sec. trecut America prezenta, pentru oricine vroia să facă avere, un loc sigur. Dar nu numai atât. Ea era prezentată ca o „fata morgana“ capabilă să facă minuni și de aici acel ăcsod spre America. Mai adăugați la aceasta și reclama ce o făceau societățile de transport transoceanic cari începuse să ia o dezvoltare mai mare tocmai în acest timp. Aceste societăți pe lângă transportul de călători obișnuiți, cari erau într'o măsură foarte mică în acel timp, se îndeletniceau cu transportul emigranților. Această operație ușoară le aducea un venit enorm.

Pentru a putea realiza acest venit ele aveau nevoie de reclamă. Principalul punct din reclama nu era acel pe care îl întrebuintează societățile de turism din zilele noastre: „Călătorii de plăcere“, ci „mergeți în America țara plină de bogăție“.

Sigur că aceste ademeniri erau confirmate de cei plecați mai înainte și astfel se antrenau cât mai mulți spre țara bogății: America.

Românii cari au plecat din Ardeal au reușit să facă fiecare ceva avere.

În Ardeal erau și alte cauze ce au determinat pe mulți români să plece în America.

Între cauzele cari au avut un caracter hotărâtor este și aceea că, nu mai puteau suporta asuprirea maghiară. Deci una din cauze era de ordin național și nu se găsea în toate statele din Europa. Era specifică statelor ce aveau minorități.

O cauză de ordin economic dar strâns legată de principii ce sta la baza statului maghiar era: că, oricine dintre Români încerca să facă comerț la orașe și în special la orașe cum era Clujul, Oradea, etc. întâmpina atâtea greutăți din partea oficialității maghiare, încât nu putea face nimic. Dar chiar dacă reușea să învingă aceste greutăți de ordin administrativ, după ce își deschidea o mică prăvălie, se lovea de concurența comerciantului evreu coalizat cu cel maghiar.

În situația aceasta acel surplus populație care în mod normal curge dela sat spre oraș, era împiedecat de aceste greutăți de a se putea stabili în orașele ardelenne ca Satu-Mare, Oradea, etc. Chiar dacă reușeau, situația lor era mereu periclitată. Ser-

vitori pe la diferite instituții nu erau primiți Români, iar ajutorul ce-l primeau dela diferiți români dela orașe, era foarte mic.

Dar, ni se va putea argumenta, că în industrie situația era alta. Nu! Și în industrie era aceeași persecuție contra elementului românesc ca și în alte domenii. Ecsodul rural ce crește sau descrește după cum se mișcă salariile, ținând seamă de renumita lege de aramă a lui Lassalle, primea un caracter de veracitate numai pentru maghiari și alte naționalități. În consecință procentul acel de Români care în mod normal trebuia să aflu plasament la oraș — într'o perioadă de dezvoltare industrială și comercială — se orienta spre alte țări, în special spre America.

Dar cum se explică faptul că au plecat Români în America, din unele regiuni, unde, ei aveau o stare socială și economică? Acestei întrebări îi putem da răspunsul următor: Pentru a pleca în America era nevoie nu numai de curaj și dorința de bogăție, adăugând și mizerabila situație ce o avea ca român în statul maghiar, dar era nevoie și de mijloace economice. Și aceste mijloace economice nu existau la fiecare Român care ar fi avut dorința de a pleca.

Aceste premise ale emigrării în America fiind stabilite, putem analiza mai departe acest fenomen.

Luăm cazul precis al unui locuitor din comuna Mireșul-Mare, jud. Satu-Mare.

Locuitorul Sălăgean Andrei, a plecat în America în anul 1910, nu atât împins de dorința de a face avere, cât mai ales de a scăpa de asuprirea Ungurilor. Este adevărat că avea o situație economică destul de bună, însă, datorită unei situații deosebite în județul Satu-Mare, unde asuprirea Ungurilor era mai grea ca în satele de câmpie, din cauză că Ungurii nu puteau lua măsuri de asuprire contra românilor din Țara Oașului, cari erau ca într'o cetate închisă în această frumoasă regiune. Ungurii se mulțumeau a-i persecuta pe cei din satele mai apropiate ale orașului Satu-Mare. Aici lupta lor era mai eficientă. Dar, odată amintit acest fapt nu trebuie să trecem cu vederea și un alt aspect al situației din jud. Satu-Mare. Fiind o regiune cu mari frământări politice și unde elementul românesc se afirma în orașe ca Baia-Mare, Șomcuta-Mare, etc., sigur că Ungurii n'au stat cu mâna în sân; au început o persecuție din cele mai drastice.

Sălăgeanu Andrei din Mireșul-Mare a plecat în Roebing, New-Jersey, unde, datorită faptului că Românii erau foarte apreciați ca muncitori de toate categoriile, repede a fost angajat într-o fabrică de oțel.

Această fabrică a luat mai târziu o dezvoltare mai mare și salariul românului a început să crească. Dar, nu e destul să ai un salariu pentru a te considera bogat, America oferea — în timpul acela — infinite posibilități de a-ți crea o situație mai bună.

A început goana după capital a acelor cari vroiau să facă diferite speculații. Acest capital a fost găsit în mâna muncitorului, care a fost bucuros că își plasează economiile sale. Și astfel mulți din muncitorii români, cum e cazul muncitorului Sălăgeanu, au avut depuneri destul de însemnate la diferite întreprinderi.

Trebue să remarcăm un lucru. Românii cari au plecat în America, se mulțumeau cu foarte puțin și erau foarte mult apreciați de industriașii de acolo, astfel s'a ajuns ca Românul să aibă o reputație destul de bună. Datorită acestei reputații, ei au început să câștige tot mai mult și să se asocieze, constituindu-se în societăți.

Dacă cercetezi compoziția unei societăți românești din America, după profesiune, se poate observa următoarele: majoritatea sunt muncitori în fabrică și foarte puțini sunt angajați în comerț și agricultură. Nu mai vorbesc de profesiunile libere unde aproape nu sunt.

Este foarte interesant de amintit, cum acești Români, departe de patria lor, s'au organizat în fel de fel de societăți, dispunând de capitaluri însemnate, clădind biserici și biblioteci și totuși visul lor este să se reîntoarcă în țară.

Chiar Sălăgeanu Andrei, și-a trimis băiatul în țară, după ce a terminat patru clase secundare în America. Pentru a se putea reîntoarce și el sunt foarte multe piedeci de ordin economic, despre care vom vorbi mai târziu.

Numărul total a Românilor din Statele Unite era în anul 1910, de 247.300. În America de Nord, azi avem circa o jumătate de milion. Realitatea aceasta românească, care este o forță

economică din cele mai apreciate, nu trebuie lăsată în voia soartei, cu atât mai mult cu cât posibilitățile economice ale țării sunt în mâini streine, de multe ori sub pretextul că nu avem specialiști. Este o situație anacronică deoarece în timp ce nu avem în țară specialiști români, avem peste o jumătate de milion de muncitori români în toate ramurile economice, în America.

Statul nostru, imediat după războiu n'a luat măsuri de repatriere a lor, cum au făcut Polonia, Cehoslovacia, etc.

O situație precisă a românilor din America se poate cu greu stabili. Totuși unele calcule ne arată care a fost emigrarea Românilor spre America după 1910.

Imediat după războiu (1921) s'a reglementat printr'o lege imigrarea în America și s'a stabilit un procent de 3 la numărul respectiv de populație aflată în America.

Cercetând Buletinul Demografic al României, referitor la mișcarea populației pe lunile Iulie—Decembrie 1934, observăm că dintr'un număr de 2966 de emigranți, 254 s'au îndreptat spre Statele Unite. Cetățeni români sunt în număr de 223, iar de naționalitate români sunt numai 33. Deci un procent foarte mare, dacă raportăm numărul Românilor la totalul cetățenilor.

Cercetând și imigrările, ni se prezintă următoarea situație: Din totalul de 1864 imigranți, au venit din Statele Unite un număr de 332 din care sunt români după naționalitate 158, deci un procent mult mai mare decât la emigrări.

Abstrăgând de faptul că un procent oarecare intră în categoria populației flotante, tot se observă o tendință de revenire a Românilor din America. Este adevărat că mai sus am arătat situația numai în legătură cu Statele Unite, nu și cu celelalte state ale Americii, fiind U. S. A. cel mai important stat în această chestiune.

Concluziile ce se desprind din cifrele de mai sus, sunt favorabile unei tendințe de readucere a elementului românesc din America.

Vom analiza într'un articol viitor cari ar fi posibilitățile și avantajile pentru statul român, dacă vom reuși să aducem majoritatea românilor din America.

Augustin Tătaru

CRONICA

CINCI ANI DELA MOARTEA RECTORULUI ANGELESCU.

S'au împlinit cinci ani dela dispariția eminentului economist, profesorul Angelescu. Nu am văzut nici un rând nicăeri comemorând pe acela care a sprijinit, a încurajat și format pe atâția.

Nimeni nu-și aduce aminte de el fie și cu „o vinovată întârziere“ cum scrie prof. Slăvescu.

Deși mi-a fost profesor, totuși nu m'am putut apropia de el decât numai mai târziu; nici nu era posibil ca din sute de studenți ce avea fiecare să poată fi în contact personal cu el, deși ca profesor era între cei mai conștiințioși și mai cu dragoste pentru noi.

Se votase legea — la care atâta stăruise — ca Academia să poată să deacearnă și titlul de doctor în științele economice.

Întâmplarea făcuse să fiu chiar eu care să mă prezint primul. L-am avut deci Președinte al Comisiunii. Cu câtă străduință a cercetat lucrarea și ce grije avea ca începutul să fie în adevăr bun; așa am avut ocazia să lucrăm mai mult împreună. L'am cunoscut mai deaproape, pe el și mai ales ideile și vederile lui.

Mai târziu pe când conduceam direcția comercială la întreprinderea de gaz metan a Statului din Cluj sunt chemat într'o zi telegrafic la Minister. Era atunci Secretar General al Ministerului de Industrie și Comerț. „Te-am chemat să te trimit la Paris. Ungurii la Comisiunea Reparațiunilor pretind multe miliarde coroane aur pentru subsolul de gaz metan din Transilvania. Sunt mulți cari fac intervențiuni și presiuni să facă preumblare pe socoteala Statului la Paris, m'am gândit la Dta pentrucă ești singurul care cunoști perfect chestiunea, am văzut din teza prezentată, și apoi cu cunoștințele de limba ungară ce ai poți să scoți din publicațiile lor oficiale rentabilitatea avută căci numai acele date pot fi luate de bază în evaluarea unui subsol“.

La Paris am câștigat cauza fără să ajung la pledoarie, ne-a servit o gafă enormă a Ungurilor. Nimic nu ne servește mai mult decât gafele dușmanilor noștri. Anume au prezentat comisiunii o evaluare — exagerată de altfel — a inginerului ungar Letsö, care fusese pe vremea lor director tehnic la întreprinderea de gaz metan și noi ca pe toți streinii aceștia i-am preluat și menținut și până azi în gradul retribuția și atribuțiile avute. Un-

garii credeau că este argumentul hotărîtor. Preşedintele Comisiunii de judecată, un englez, când a aflat procedeul incorect, foarte indignat a respins pur şi simplu teza ungară.

Ultima dată l-am văzut la un banchet dat nu cu mult înainte de a muri. Cum am aflat am căutat pe Dl. Rector Moroianu, nu se putea ca Academia Comercială din Cluj să nu fie reprezentată la această sărbătorire a sorei din Bucureşti prin rectorul şi unul din cei mai meritoşi profesori ai ei.

Cine ar fi crezut că era banchetul de adio.

Am mers deci ambii la „Cina”. La etaj în sala banchetului alături de el numai doi colegi profesori: D. R. Ioanişescu şi Brancovici.

El care strănsese ca din pământ cele 80 milioane lei, ca să zidească palatul actual, podoaba ţării şi cel mai frumos local şcolar în întreg Sudetul Europei. Cu câte greutatea nu luptase, cu oameni cu guverne, cari au mers până acolo, că i-au sechestrat banii strănşi şi depuşi la o bancă.

Incolo mai mulţi foşti studenţi şi amici personali.

Acest banchet ar fi vrut să marcheze intrarea lui în viaţa politică. Ne spunea că are convingerea că oricât s'ar strădui cineva pentru interesul general, singur, izolat, rezultatele sunt sub eforturi şi că e necesară încadrarea într'o organizaţie politică militantă, care dacă are interes de luptători pe frontul votului universal, cari să o aducă la putere, are nevoie şi de oameni cu cap cari să o poată menţine la putere.

Mi-aduc aminte de dragostea mare, ce i-o purta profesorul D. R. Ioanişescu, care îi spunea: „Dragă Angelescule, am să fac tot posibilul să te văd împăcat cu amicul I., am să consider cel mai mare succes în viaţa mea împăcarea aceasta”.

Intre cei prezenţi erau şi câţiva ingineri dela conducerea căilor noastre ferate, cari veneau şi pe la adunările Asociaţiei Economiştilor. Intre ei inginerul Codreanu, foarte glumeţ, povestea că tehnica e necesară nu numai în inginerie, dar că ea este trebuincioasă peste tot. „Fără o tehnică bună nu se poate face nici o ciorbă, nici chiar mămăligă”. Un răs general la întreaga asistenţă. Angelescu, a răs şi el din toată inima. Era prima dată în decurs de zece ani de când îl cunoşteam, când l-am văzut rîzând.

Acesta a fost Angelescu. Am vrea să sperăm, că revista fondată de el şi condusă în răstimp de 12 ani, adusă la nivelul de prima publicaţie economică în ţară, va lua iniţiativa străngerii şi publicării întregii lui opere şi strângerea sumelor necesare ridicării unei statui, lângă şcoala a cărui ziditor este, să nu ne mai găsim la zece ani dela moartea lui iarăşi cu tăcere şi cu o „vinovată întârziere”.

SĂRBĂTORIREA LUI TEODOR NICOLAU.

Camera de Comerţ din Bucureşti a avut laudabila idee să sărbătorească 50 ani de activitate în negoţ a lui Teodor Nicolau.

Carierea lui este astăzi un deosebit de util exemplu, mai ales pentru tineretul nostru, căruia când i se vorbeşte de negoţ şi viaţa practică răs-

punde că nu are bani — capital adică — și nici nu se găesc întreprinderi mari să-i pue deadreptul directori.

A început cariera ca practicant la o firmă streină „Hertzog“ unde a strâns capitalul de cunoștințe necesar care să fie apreciat de firma brăileană Bancotescu. Când aceasta în 1892 apare pe piața Bucureștiului, îl ea la ea la început ca salariat, iar mai târziu ca asociat, conform tradiției negustorești. Așa ia ființa firma actuală „Bancotescu și Nicolau“. Agentură și Comision. Meritul lui este cu atât mai mare cu cât în aceasta branșe de agentură și comision, așa de mănoasă și bănoasă și cu posibilități aproape nelimitate, cerând în același timp puține investițiuni în bani, ci numai muncă și cinste care să aducă încrederea, factor principal ori unde dar aici strict indispensabil, este aproape singura firmă românească. Incolo activează streinii cu zecile de mii.

„Aceleași principii de cinste, integritate, promptitudine și respectul cuvântului dat, au rămas la baza activității firmei, acelaș crez a determinat pe Teodor Nicolau să se lipsească de acele afaceri cari după concepția și tradiția firmei nu cadrau cu negustoria în înțelesul ei moral“. (Argus).

E frumos că se mai găesc și Camere de Comerț cari să se ocupe și de negoț. Cele mai multe conduse de ingineri, preoți, medici, ofițeri, avocați, mai ales avocați, optați în vreun obscur consiliu de administrație, pentru a satisface vreun obscur articol de lege, se luptă numai în jurul bugetului și irosirii lui, pentru negoț nu au, nici o înțelegere și mai puțin tragere de inimă. În asemenea condițiuni nu e decât logic că negustorii se îndepărtează de ele făcându-și organizații proprii. Nici nu ne mai putem mira în acest sistem ca atașatul nostru comercial și mai ales în cel mai mare centru apusean este un ... poet.

CONGRESUL GENERAL AL ÎNVĂȚĂTORILOR DELA TIMIȘOARA.

Am urmărit cu viu interes aspectul și debaterile acestei asociațiuni care numără 40.000 membri. Nu vreau să compar acest număr cu numărul satelor noastre, s'ar vedea că avem o proporție de învățători ca nicăeri în altă parte. M'am bucurat totuși că din limbajul ținut și din doleanțele exprimate începe să scadă din intensitate acea mentalitate de lucrător de fabrică totdeauna nemulțumit și cu gândul la grevă.

Dacă națiunea este datoare să asculte doleanțele acestei corporațiuni, eu cred că este în drept să-și face și ea la rândul ei obiecțiunile.

Sarcina mare — enorm de mare — de câteva miliarde de lei anual ce apasă bugetul Statului ce reprezintă plata lor, fără a considera de unde și cum își poate procura Statul acești bani și cu ce jertfe sângeroase trebuie cel puțin să fie compensate cu un spor de venit național, a cărui contribuție la veniturile publice să o acopere. Învățătorul nu e menit să execute numai programe analitice, să vindă anual mereu alte manuale didactice, adevărat impozit și să fie la curent cu politica zilei, neconținut cu jurnalul politic în buzunar. El e pus acolo în sat să lumineze și să îndrumeze gospodăria săteanului să aibă o mai bună rentabilitate după strădania și pământul părintesc. Ori în aceasta a doua parte suntem dela război în necon-

tenit regres. S'ar putea face o paralelă, pe măsură ce numărul învățătorilor a sporit, cantitatea și mai ales calitatea produselor noastre au scăzut. Aveam înaintea de război cel mai bun și ca atare scump porumb de pe glob, botezat la bursa mondială din Londra Gal-Fox (Galați—Focșani). Grâul nostru de Dunăre era iarăși cu greu întrecut de alt produs în lume. Astăzi recoltăm jumătate gunoaiie și nu le cumpără nimeni. De pomărit economia de vite, nici nu mai vorbim. Se va spune că aceste lucruri nici învățătorii nu le știu, nu le-a învățat la școală unde nici profesorii lor nu au știut mai mult. În schimb luptă cu mare succes contra analfabetismului. În curând nu va mai fi om la noi să nu știe carte.

Nu e nevoie să mergi la Cercul de recrutare pentru a vedea câți din tinerii recruți nu știu carte. Un profesor universitar și specialist în materie scrie, „Și notați că studențimea noastră se recrutează dintr'o populație în care 50% sunt analfabeți . . .”.

Nu trebuie să uităm că nu prea de mult acum vreo 70 ani și în țara care e în fruntea civilizației europene, Franța, nu în toate satele erau școli și învățători plătiți de Stat. Poincaré, marele om de Stat francez, în satul lui natal a fost învățat carte de un bătrân, contra plată și care își făcuse din acest lucru o meserie, era un liber profesionist. Așa se prezintă lucrul și în multe alte sate, unde în majoritatea cazurilor preotul învăța carte pe copii. Dar așa școală temeinică a făcut Poincaré, încât a fost cel mai eminent om de stat al țării lui din ultimii 50 ani. Dacă prin salariați totdeauna nemulțumiți cu soartea lor, cum sunt mai ales cei tineri, tot cu gândul la mutare sau la vreun loc politic, de subrezor, revizor sau chiar și mai sus, trepăduși ai tuturor cluburilor politice, satele noastre dau înapoi, e consult să adoptăm chiar și numai de probă și parțial sistemul francez care a dat lumii un Poincaré.

Ce mare ușurare pentru socotelile Statului și pentru contribuabil care abia mai suflă sub povara angaralelor publice.

ADUNAREA „ASTREI“ DELA SATU-MĂRE.

Asociațunea pentru cultura poporului român în Transilvania a ținut adunarea în cel mai întunecat colț al țării. Tocmai de aceia discuțiile și tendințele arătate par mai luminoase.

Această asociație al cărui rol și importanță înaintea războiului în organizarea existenței noastre naționale în toate domeniile de activitate nu mai e nevoie de accentuat, odată cu întregirea neamului a înțepenit. A rămas în jurul ei numai oameni cari să împartă moștenirea ei, să exploateze pentru ei, meritele ei și în ultima instanță să consume comod alocațiile și subvențiile bugetare pe care statul se credea dator în baza meritelor trecutului să le reverse din belșug asupra ei.

Cine vrea să se convingă de acestea să ia Bilanțului publicat din anii trecuți și să-l studieze și mai ales să studieze acele favoruri cari le-a făcut Statul dar cari nu sunt cuprinse în aceste socoteli. Ar găsi cât a costat pe Stat și cât a stricat rostului ei această mană.

La Satu-Mare pare că începe să se desmorțească și să activeze iarăși, reluând firul de acolo de unde a fost întrerupt adică dela 1910. Se poate

spune și cu precizie unde dovede că în ultimii 25 ani suntem în regres în toate domeniile, cultural, moral, național și mai ales economic.

În acest din urmă domeniu o comparație aici la noi între opera de atunci a lui Parteniu Cosma și situație de azi a acestei moșteniri ne dă măsură exactă a regresului nostru.

Atunci un număr de 200 bănci, curat românești, cu clienți și deponenți numai români, fără nici un ban împrumutat la altcineva, la situația de azi când putem număra pe degete băncile, cari și ele cu greu să mențin în picioare. Toată paguba provenind dela streini, dela bani împrumutați lor și prin invadarea sectorului economic de avocați și cu ei de politicianism.

Dacă adunarea se ridică și cere isgonirea politicianismului din domeniul de activitate națională, trebuie să ceară, ceea ce n'a făcut, curățirea sectorului economic, de invazia celor nepricepuți și nechemați. Fiecare om la locul lui și pentru fiecare loc un om. Nu legi, nici cerșetorie organizată cu propagandă, poate să ne aducă măcar la situația în acest domeniu dela 1910. Desigur la fel și în celelalte domenii.

Trebuesc căutați oameni și nu dintre aceia cari se înghesuiesc la vorbă și la congrese, ci din aceia cari în domeniul lor restrâns de activitate s'au dovedit capabili. Cum a fost găsit Parteniu Cosma la Brad, adus și pus în fruntea mișcării economice 30 ani, este cred dovada de cum trebuie procedat.

Indepărtarea bruscă și ingrată a lui și cu el și a principiilor lui a fost începutul sfârșitului.

În toate domeniile de activitate trebuesc înlăturați cei ce s'au dovedit incapabili și început cu oameni noi, operă nouă, mergând pe urmele marilor înaintași. Ca albinele lucrătoare poporul va urma.

Am dori deci ca acest congres să nu însemne numai dări de seamă prin ziare — plătite din fondurile proprii bine înțelese — și o nouă metodă, pentru vechi avocați fără clientelă și fără mijloace avuabile de trai, pentru vânarea unui loc de ministru, fie chiar și numai pe jumătate.

Asemenea antreprenori de patriotism și de opinie publică, cari ne-au compromis, mereu până acum, trebuesc neapărat îndepărtați, prezența lor numai, împiedecă orice elan, orice progres, în orice ram de activitate.

N O T E.

Ziarul francez Le Figaro din 20 Sept. 1935 publică la rubrica „Ambassades” următoarea notiță:

„A Genève autour de S. Exc. M. Nicolas Titulesco, ministre des affaires étrangères de Roumanie se trouvent actuellement:

M. Savel Radulesco, sous-secrétaire d'Etat au ministère des affaires étrangères de Roumanie; S. Exc. M. C. Visoianu, ministre de Roumanie à La Haye; S. Exc. M. Bossie, ministre de Roumanie à Helsingfors; M. M. Mircea Djuvara, V. Pella, Eugène Neculcea, Jean Pillat, membres de la délégation roumaine à l'Assemblée de la S. D. N.; M. J. Dragu, directeur de la presse”.

În acelaș număr de ziar cota Bursei din Paris arată că renta noastră 7% 1929 care cota normal 1400 și care căzuse până la circa 450, a căzut în aceeași zi dela 410 la 392, iar a doua zi la 385.

Acelaș ziar în 23 Sept.: „Nouveaux hôtes à Vichy: M. Laptew, ministre plénipotentiaire, chargé d'affaires de Roumanie à Londres“.

Ziarul „Argus“ din 25 Septembrie 1935 publică sub titlul: „Revizuirea averii fostului Guvernator a Băncii Naționale. Memoriul d-lui Grigore Dumitrescu“

la pct. 2, Că nu a avut niciodată asemenea datorii mari.

la pct. 3, Că imobilul în care stă, str. Dumbrava Roșie 6, plătit cu un milion și jumătate numerar, restul fiind o datorie ipotecară dela Dacia România, a fost cumpărat în schimbul propriului său imobil din str. Paris 37, pe care l-a vândut pe preț de 2,450.000 lei.

la pct. 6, Că moșia „imensă latifundiu“ din Dobrogea are o întindere de cca. 340 Ha. și a fost cumpărată dela turcii cari plecau, cu 1,286.000 lei.

Ziarul „Argus“ din 3 Oct. publică sub titlul „Organizațiile negustorești“: „Iată se anunță un congres al Sfaturilor Negustorești“.

Am vrea să vedem dacă la această întrunire, în care se va vorbi despre altceva decât despre constituție, dictatură și democrație, o să vie atâta lume ca la întrunirile politice. Dacă străzile vor fi înșesate de mii și zeci de mii de oameni, cu stindarde și pancarte. Dacă vor veni măcar toți negustorii pe care-i doare contingentarea și devizele și transferul și teroarea fiscală și atâtea alte nevoi.

Cu siguranță, nu!

Negustorimea noastră nu e solidară. Impărțiți în sfaturi, frații, blocuri, fronturi și sindicate, ea se risipește și își risipește forțele în felurite grupări și biseriçuțe.

În loc de unitate, desorganizare.

În loc de solidaritate, intrigărie.

În loc de luptă pentru a și apăra interesele, ambiții pentru vanități personale.

Că și în organizațiile negustorești se face... politică. De aceia sunt negustorii desbinați și lipsiți de autoritatea pe care le-ar da-o un corp unitar, bine organizat și disciplinat“.

Acelaș ziar în Nr. din 9 Oct. publică sub titlul: „Dresdner Bank asanează sucursala sa din România“; „Citim în „L'Information“:

Societatea Bancară Română fostă filială din București a lui Dresdner Bank și în care un grup bancar condus de Dresdner Bank mai e cointeresat, e pe cale să procedeze la o acțiune de asanare.

Capitalul va fi redus dela 250 milioane de lei la 150 milioane lei, pentru a fi apoi sporit din nou la 200 milioane lei. Acțiunile noi vor fi oferite la paritate vechilor acționari. Cercurile bine informate pretind că plasamentul acțiunilor e asigurat“.

Tot în acelaș număr găsim următoarea notiță:

„În urma variațiunilor cursului lirei, băncile din Capitală au comu-

nicat exportatorilor că nu mai pot avansa sumele pentru exporturile în Italia, decât calculând lirete la 6 lei, dând avansuri pentru 80% din valoarea exportului“.

Revista „Miniera“ în numărul Sept.—Oct. dă producția de aur a țării noastre:

Dela 701 kg. în 1920 s'a urcat la kg. 3,604 în 1932, kg. 3,658 în 1933 și kg. 3,588 în 1934.

Prof. Dr. Jean Lescure, Paris, face următoarea recenzie asupra cărții: „Le siècle du corporatisme“ a Prof. Mihail Manoilescu.

„Das Buch versetzt uns um ein Jahrhundert zurück in die Epoche der Geburt des Sozialismus und der Blüte einer überreichen Literatur, die sich mit der Neuordnung der Welt und der Gesellschaft befasste; Saint Simon, Fourier, Considérant. Louis Blanc wollten damals die Gesellschaft auf die gleiche Art kneten, wieetwa der Bäcker sein Brot bakt. Genau wie diese so sympathischen und zuweilen so tiefen Denker macht Manōilescu sich seinerseit daran, die Gesellschaft und die Welt zu erneuern; er schreibt auf politischen, verfassungsmässigem, wirtschaftlichem Gebiet ihre Umgestaltung.

Manoilescos Programm ist korporativ, geht jedoch über das Faschismus weit hinaus. In der Gesellschaftsordnung, wie er sie kommen sieht, wie er sie mit aller Überzeugungskraft eines Propheten und vielleicht eines Messias darstellt, ist alles korporativ: nicht nur die Wirtschaft, sondern auch Religion, die Verwaltung, die nationale Erziehung die Gesundheitspflege — Korporation, wohin man sieht. Die von Manoilescu gewollte Verfassung, die er nach dem Muster der seit langem bestehenden Verfassung aufbaut, würde ein Parlament und eine Regierung vorsehen. Aber das Parlament würde Korporativ sein, und die Monarchie (die der Verfassen der Republik vorzieht) würde ebenfalls Korporativ sein, ja das Parlament und die Regierung würden aus der Korporationen erwachsen.

Die Stärke des Glaubens bei Manoilescu berührt ausserordentlich sympathisch, das Pathos seiner Überzeugung ist ergreifend. Aber warum bleibt er so weit von den Tatsachen entfernt, warum verneint er die Zeit und das Leben, wie es nur einmal ist? Und wenn er das Reich der Utopie verlässt, warum fragt er sich dan nicht objektiv, welches die bisherigen positiven Ergebnisse des Korporativsystems sind, warum stellt er angesichts der Krisis nicht die Frage nach seinen Auswirkungen? England und Frankreich, die bisher noch von allen eigentlichen Umwälzung verschont geblieben sind, gehören sie nicht immer noch zu den reichsten, den stärksten, den am meisten das Gleichgewicht bewahrenden Nationen? Mussolini selber würde das nicht leugnen. Man darf eben in der Tat nicht vergessen, dass jedes Volk seinen eigenen Charakter und seine eigenen Überblieferungen hat. Und der Ausspruch der weisen Pascal gilt mutandis für jedes Land: Wahrheit herrscht diesseit der Pyrenäen, Irrtum jenseit“*).

Țara Bârsei, Brașov, An. VII, Nr. 4 și 5.

Simpatica revistă brașoveană al cărui suflet este eminentul meu fost profesor Axente Banciu, ține legătura sufletească între venerabilele școli de acolo și elevii lor răspândiți pe toț cuprinsul țării și în toate ramurile de activitate.

Deschid întotdeauna cu mare bucurie paginile ei de unde se degajează aceeași dragoste de neam și aceeași atmosferă școlară în care au fost crescute acolo atâtea generații. Articole de cel mai mare interes istoric și național.

Țin să remarc aci între ele seria de articole scrise de Candid C. Mușlea: Protopopul Bratu Baiul (1760—1831) și fiul său Nicolae (1782—1855) (cont.) în care arată greutatea și vexațiunile ce au suferit satele românești din jurul Brașovului în vremi nu prea vechi. Intre altele era interzis ca în Zărnești să-și poată acoperi oameni casele cu țigle, fiind aceasta un privilegiu numai pentru orășeni, adică sași.

La începutul luni Sept. mi-a căzut în mână un număr din ziarul săsesc „Tageblatt“ din Sibiu, unde în articolul de fond se plâneau de nesocotirea din partea Statului a drepturilor lor anume că nu primesc subvențiile complete și necesare pentru întreținerea școlael și bisericii lor. Se plâneau îndeosebi că nu se admite să deschidă o nouă școală de învățători — probabil tot cu cheltuiala Statului — într'un sat din Basarabia, pentru cele câteva sate nemțești de acolo.

Ași vrea să pun sub ochii autorului articolului studiul documentat de mai sus pentru a putea face o utilă comparație între ce este astăzi și ce era pe vremea când ei aveau — pe drept sau nedrept — în mână pâinea și cuțitul. Amintește în acest articol simpatia ce o avea pentru ei marele Mitropolit Șaguna, fără a ne putea explica de ce nu a fost înmormântat în Sibiu, ci a trebuit să fie dus la Rășinari.

Ne mai învinuște că am adoptat faimoasa tendința a ministerului ungar față de ei care spunea: „Wir wollen zu erst proletarisieren, dann erst entnazionalisieren“. Unde o fi văzând ei așa ceva azi și la noi nu știu ceace știu e că Statul nostru prin Banca Naționala le-a pus lor la dispoziție prin reescont mai mult decât românilor din această parte a țării, deși numeric nu se pot nici compara cu noi.

Am avut un student originar din Brașov. Primesc într'o zi o scrisoare

V. F. preot în Iași. Numele același, credeam însă că este tatăl lui, mă ruga ceva în chestiunea lui, Nu, era chiar el. Am trăit multă vreme la iași dar urmă de sas n'am găsit și totuși el funcționează preot acolo și desigur cu cheltuiala Statului. Și totuși se mai plâng și protestează.

În Nr. 6 sub semnatura lui A. P. Bănuț și sub titlul „Paramon Chichernea despre Arsuciațiunea pintu cultivarea poporului românesc” (mai mult monolog decât dialog) în dialect de pe Târnavă publicată acum 25 ani dar care și azi e perfect actuală.

E vorba de învățător inimos care face propaganda pentru Astra și vrea să încaseze pe acest țăran înstărit cu zece coroane aur ca membru ordinar. Țăranul cu mintea lui sănătoasă face observațiile lui necăjit de stărire dela noi și totuși plătește ba și pe deasupra.

„Și te mai rog ceva: înștiințează pe Domnu Uctavian din Sibghiu, să mă petreacă în catalogu al mare al Arsuciațiunei pe cum că io subscrisu Paramon Chichernea, om fără carte și fără de parte dau de bună voe un premiu de patruzeci de coroane, pintu al mai harnic vitâl Zimândeal din scaunu nostru când s'o ține dispoziția românească de dobghitoace cu coarne — după cum am aflat din gazete, c'ar hi plănuit-o dăunăzile cometetii din Sibghii”.

Despre istețiunea țăranului nostru și harnicia lui:

„Nici o sfântă de zi n'o umblat omu ăsta la școală...”. „Și știe ceti pe politică ca un ștudent, croește și coase cioreci și clicine, ca măcar ce croitoriu, îi inciocalează, casa din fundament până'n vârful, și-o 'mbracă în zid dacă vrei, și-o spoeste și la urmă și dă cheia'n mâna s'o lăcuști sănătos! Dă vrei tu obeadă, roșilă, iar el toate și-le face”. „Dăunăzi își cumparase Romulus, feciorașu părintelui, un pișichlet. Peste două săptămâni umblă și Ghiță pe unu de lemn, făcut de mâna lui, de se minuna și părintele; măcar...”. „Capu luminat fuge odată cu ochii peste măcar ce lucru și'n loc știe, de unde să-l apuce”.

„Io nemfește precep cum se cade, încă din cătănie, săsește știu ca un Sas, de când eram copchil că 'ntre ei am născut și am crescut; ungurește o zdrobghesc ca orice Săcui din Ciuc”.

Despre avocați și dragostea lor față de țăran:

„numa ce să ridică arvocatu Dotforu Pulbere Alisandru. În gându n'eu: „Ce-o mai hi vrând și potracăru, doar' aci nu s'a 'ntâmplat fel de pricină?”.

Când-colo, să repede măi omule, cu un glas vrăjmaș ca o trânghiță cătănășească, de trăsărea zângânind fereștile . . ., ce: Oameni buni și iubiți țărani! Vreau să vă vorbesc ceva despre paguba ce v'o aduce protesturile și pările”.

Da io, din fund, încetișor câtă vecin: „Mai ghine ne-ar 'nșira căștigurile, ce i le facem noi, că paguba ce ni-o aduce el, o știm prea ghine cu toții!”

Ș'apăi o prins a depăna-el multe și mărunte că din gură-i meșter de fleacuri — da-ți grăiesc vorbă mare: răspunz io cu toată averea și omenia mea, că nu să ține de spuse!

Dac'ai intrat odat' în cîntălăria lui, noroc bun! Nu mai ieși, fără să-ți uşurezi şerpariu. De bine ce-ai sosit te-apucă cu amîndouă mînilor de umeri şi-ţi ceteră aşa de frumos: „Căştigăm pâra, auzit-ai?... îmi puiu capu pe tăietoriu, nene... ți-l înfund la răcoare, de nu mai vede soarele doî ani de zile... îi arăt io ticălosului, n'ai dumneata nicio grije şi hii hodinit! (Co-boară glasul). Da pintu ca să pociu porni projesu cu putere, cau' să-n'i dai arvună douăzeci de coroane!”

Ii cunosc din doască 'n doască, pe toți arvocații... n'i-s'o'năcrit sufletu de ei! Nici unu nu-i mai afurisit, ca hălălant! . . .

Față de asemenea expunerii face rea impresie nume de colaboratori ca Tartler, Salmen, etc. așa cum am văzut într'o revistă literară blajeana de „localism creator” colaborator cu numele Xenofon, sau în revista familiară oradană „Familia”, un roman cu titlu „Iubita din Paris” de un oarecare Furtună din București.

Observatorul social-economic, Cluj, An. V, Nr. 1.

Această revistă care își încheie 5 ani de activitate a făcut operă utilă aici în Capitala Transilvaniei. Numărul prezent este oarecum deosebit de cele anterioare și o schimbare nu prea favorabilă se arată. Dela articolele sobre de cifre reci și studii economice, începe să se strecoare și ceva literatură, ca cea următoare:

„Pe la noi pe la Săcele
Is tot fete mărunțele
Și joacă, neica, cu ele”.
„Foaie verde, foi de baltă
Mult îmi place lelea 'naltă
Că-mi dă gura peste poartă
Lelița mai mărunțică
Cu ochii de leventică
A vrut și ea să mi-o dea
Și-a căzut poarta pe ea”.

Aceeași notă discordantă o face și articolul „Sănătatea satului românesc din Ardeal” de Dr. L. Daniello docent universitar.

După cum îl arată și numele nu a zăbovit prea mult prin satele noastre, și dacă articolul respectiv și-ar avea poate locul într'o revistă medicală este deplasat în această revistă, care este mult citită în streinătate. Ce vor zice streinii când vor citi în traducerea franceză:

„Après avoir étudié encore les grandes plaies sociales, car en Roumanie la t... et la s... sont très répandue à la campagne...”.

Să citim acest pasaj într'o publicație minoritară sau streină, am zice cu drept cuvânt că ne defaimază țara, dar așa sub pana unui docent universitar și într'o revistă serioasă ne pare neexplicabil.

Fără a nega unele regiuni restrânse, în special în contact cu fabricile și influența lor, încolo satele noastre sunt perfect sănătoase și prospere în privința natalității. Este singurul domeniu unde progresăm sigur și constant.

Cu repulsiunea țaranului față de loctori și doctorii selecțiunea se face în mod natural cei bolnavi dispar și lasă loc numai celor sănătoși.

Cunosc un caz precis și poate fi controlat. Satul Orlat lângă Sibiu avea înainte vreme o populație de pricăpți și piperniciți. Azi fără nici o intervențiune sanitară s'a refăcut, are bărbați ca brazii, frumoși, sănătoși, inteligenți, iar acest sat este azi fala regiunii. Așa se prezintă lucrurile și în alte părți ale țării desigur.

Viața socială C. F. R., Satu-Mare, Nr. 25, 26, 27.

Revistă culturală, socială și economică scoasă la Satu-Mare de un student al Academiei Comerciale din Cluj, Vasile I. Vior.

Multă vreme marea masă de angajați ai căilor noastre ferate peste 80.000 la număr au fost lăsați în părăsire, fără a avea nici o publicațiune românească pe seama lor.

Părăsit și în alte privințe, erau prada ușoară a tuturor acelor cari cu teorii tendențioase vreau să pescuiască în ape tulburi și să-i învrăjbească mai întâiu cu instituțiunea ca prin ea să poată lovi în Stat. Recenta rebeliune dela atelierele Grivița, a arătat ignoranța în care se găseau angajații respectivi.

Acest rost îl are prezența revistă, să pună la dispoziția tuturor cunoștințe folositoare să-i călăuzească și lumineze și să pareze astfel propagande streinș socialiste sau chiar comuniste ce-și găsisse așa bun loc în mijlocul lor.

După oscilațiuni între literar, artistic, sportiv, social, profesional și economic, s'a dirijat în ultimul timp și concentrat în ultimele trei direcțiuni și în special profesional, lăsând chiar partea economică de ordin general și care nu interesează direct și imediat pe căile ferate, pe seama altor reviste, ce acum se găesc și le poate fi puse în condițiuni ieftine și deci accesibile la dispoziția lor.

Servind deci interesul just al ceferiștilor și lămurindu-l în toate domeniile cu dragoste și atașament, servește în acelaș timp și instituțiunea și prin ea și Statul, a cărui principala întreprindere este și care reprezintă cel mai important plasament industrial al lui.

Revista Generală de Comerț și Contabilitate, București, Nr. 11—12, 1934; 1—4, 5, 6, 1935.

Proprietatea Corpului absolvenților școlilor superioare de comerț, pusă la dispoziția Corpului contabililor autorizați și experți contabili.

S'a sărbătorit la finea anului trecut 20 de ani de apariție. Cu acea ocazie a fost scos un număr jubilar, pe care cu multă curiozitate și interes l-am cetit.

Din înșirarea colaboratorilor și din ordinea articolelor se poate deduce mult și multe. Este cartea de vizită a corpului absolvenților școlilor comerciale și arată și vederile și preferințele lui.

Când am luat revista în mână și am văzut scris număr festiv, am crezut că voi vedea sărbătorirea acelor absolvenți de școala comercială, cari s'au distins în negoț cari au făcut carieră și cari pot fi dați de exemplu și

îmbold generațiilor viitoare. Se mai găsesc și din aceștia, puțini e drept dar tot s'ar fi găsit cum e Mociornița, Frații Ioanițescu, D. Z. Furnica și alții.

În fruntea revistei doi comercialisti, actualmente avocați celebri e drept și oameni politici. Ambii sunt sigur dacă ar fi întrebați la repezeală asupra principalei lor profesii, ar răspunde fără ezitare „Fost și viitor ministru” apoi avocat și în fine profesor. comercialist. Urmând lista până la sfârșit găsim funcționari profesori, etc. dar nici un negustor efectiv.

Tocmai la sfârșit necrologul unui negustor adevărat care putea servi de exemplu. Deși procurist la o mare întreprindere, a părăsit slujba, a băgat plugul adânc în brazdă s'a făcut negustor pe piața Bucureștiului.

Ce impresie va lăsa acest număr în lumea elevilor școalelor comerciale și de ce să ne mirăm atunci de nenorocita lor tendința de a gravita cu orice chip și cu orice preț spre Facultatea de drept, când vede că întreaga lor breaslă face la fel. În acest mod nu se mai poate justifica enormele sacrificii pe care Statul le face cu învățământul comercial de jos și până sus. Dacă negoțul nu e servit, învățământul negustoresc nu mai are nici un rost și nu are drept la secătuitul buget al Statului.

Din șirul articolelor festive, trebuie să amintesc acela al prof. I. G. Bunteanu-Galați, vechiu dascăl care desigur a scos mulți negustori veritabili. Este experiența de o viață în școala negustorească și concluziile lui sunt îngrijorătoare, mai ales că pleacă dela unul care a luptat mereu pentru drumul drept.

Celelalte numere confirmă numărul festiv și sunt în perfectă concordanță. Ar trebui poate schimbat ceva după jubileul de 20 ani, înoit programul și urmat sfaturile expuse în articolul amintit mai sus. Mai cu seamă că în ultimele numere sunt și câteva articole admirabile, ca acela despre D. Z. Furnica și Ionescu. Revista ar trebui să servească așa după cum îi este și numele în primul rând comerțul.

A. L. A. C. I. București, An. V. Nr. 10—11, 12; An. VI, 1—2, 3, 4—5, 7.

Revistă lunară de cercetări economice, proprietatea Asociațiunii licențiaților Academiiilor Comerciale și Industriale.

Avem și aici un număr festiv scos cu ocazia Congresului General ținut în zilele de 10 și 11 Nov. 1934.

Cel mai just discurs, cel mai aproape de adevăr a fost ținut nu de un comercialist, ci de un profesor universitar Iuliu Valaori, secretarul general al Ministerului Instrucțiunii.

„Chestiunile au fost bine alese, căci se simte imperios nevoia de întărirea curentului comercial și dezvoltarea spiritului de negoț în aceasta țară, în vederea românizării industriei și comerțului nostru național”.

„Institutele comerciale și mai ales institutele noastre superioare de comerț și de industrie nu trebuie să scoată numai contabili și expeditori de corespondențe, ci și buni negustori”.

„Nouă nu ne trebuie și eu nu o să fac elogiul și educațiunea comercială, dar noi trebuie să însuflăm spiritul negustoresc elevilor noștri și de

aceea este nevoie de a se ține contact cu oamenii cari au trăit din profesia lor, precum și poavața și experiența și practica acestor oameni”.

Nu lipsește din motiunea votată nici veșnica chestiune a Facultății de drept.

La pct. 6, „Având în vedere noua situație pe cari o au Licențiații Academiei Comerciale prin trecerea Academiei Comerciale la Ministerul Instrucțiunii ținând seama de programa sa și analitică, care cuprinde materii juridice rugăm pe Dl. Ministru al Instrucțiunii ca la reforma învățământului superior să se legifereze dreptul acestor licențiați indiferent de studiile ce le au la bază (liceu sau școale comerciale) de a da examene la Facultatea de drept pentru obținerea diplomei respective, fără să mai fie obligați a frecventa cursurile, astfel cum se admite aceasta pentru licențiații în Teologie”.

În numărul următor al revistei I. Martin în articolul „Admiterea licențiaților de Inalte Studii Comerciale și Industriale la Facultatea de drept” pledează aceiași cauză.

Numărul ultim aduce înori și în felul de preocupări ale revistei, probabil influențat și de schimbările din fruntea Asociațiunii. Dela subiectele pur teoretice, polemici științifice pledoarii greu de înțeles, cum am găsit una pentru proprietatea colectivă, chiar prin aprecierea elogioasă a stărilor din Rusia, revine la rostul profesional și practic ce trebuie să-l servească. Cred că și numărul cetitorilor redus cum era și natural în faza primă a revistei, se va îngroșa tot mai mult, până ce toți cei vreo 2500 licențiați și membrii ai asociații îl vor avea și îl vor aprecia.

Chestiunea tratată în ultimul număr este „Magazia Sătească” sau cum s'ar putea ajuta țăranul să ajungă la un preț mai bun pentru produsele sale. În plus reînvierea creditului agricol, insilozarea și standardizarea menite să dirijeze producția agricolă.

Ca un mai bun cunoscător a satelor noastre, mă îndoesc de rezultatele unor eforturi colective. Țăranul nostru ca toți latinii este individualist. Are și o vorbă care spune mult. „Tovărășia e bună la drum”. Experiența aceasta cu cooperativele „cumpărătivele” cum le spune el îl îndreptățește la aceasta. Și ce eforturi enorme și ce jertfe sângeroase nu a făcut Statul în ultimii 30 ani în jurul acestei idei, ca să ajungă ca rezultat la portofoliul de multe miliarde preluat de el în spinare de pe urma mișcării cooperative pe toate terenurile.

Cooperația în cerc restrâns sistem Raiffeisen și Schulze-Delitsch a dat rezultate admirabile, aplicată treptat și cu moderație și fără principii de risturnă și alte asemenea, cari trag către socializare. Numai pe acest drum bătut de alții și perfect explorat putem să mergem, lăsând negoțul particular, pe care-l dorim românesc să facă restul. Fiecare să rămână la ocupația lui; altfel riscul e așa de mare încât nimenea nici chiar Statul nu ar mai avea azi curajul să încerce.

Ași dori realizarea practică a ideii, cel puțin într'un sat pentru a avea ca socialiștii orașelului „Freidorf” în Elveția model de viață colectivă în bune condițiuni. Deși acolo orașelul a rămas cu cele vreo 200 case numai ca mostră nici nu se mărește nici nu găsește imitatori. Trebuie meditat asupra acestui caz, care durează deja de mulți ani.

Miniera, București, Nr. 5—6.

Revistă minieră, petroliferă, industrială în București. Tratează numai chestiuni de specialitate, cari însă în regiunile noastre cu bogate și variate bogății minerale poate fi de mare folos. Prezintă și avantajul deosebit că este scrisă în românește și nemțește paralel, și poate fi cu folos utilizată ca material de studiu pentru aceia cari vor să progreseze în limba germană.

Conținut:

George V. Cruglicov geolog: Cositorul în România; Ing. Cristea G. Bedreag: Transportul produselor petrolifere prin conducte; Ing. Mihai Praseski: Normalizarea în industria minieră; Armand Rabichon: Extinderea chihlimbarului în Europa. Legislație și jurisprudența minieră și petroliferă. Deciziunea Nr. 233 din 12 Iulie 1935 a Curții de apel Secția II București, privitoare la comasarea legală și convențională.

Miniera tehnică: Producția generală de țiteuri a României pe luna Martie 1935. Darea de seamă a Cons. de Adm. a Uniunii metalurgice și miniere pe anul 1934. Informațiuni. Circulara către Camerele de comerț și industrie. Recenzii. Prețuri. Miniere în streinătate. Bursa, etc. etc.

Sumar la Nr. 9—10: Ghi. Antoniu: Producția de aur și argint fin a României în 1934. Ing. Cristea G. Bedreag: Vâscozitatea benzinelor transportate prin conducte. Dr. D. Butescu: Chimia tehnică a combustibililor. Dr. V. Selăgeanu: Teritoriul aurifer Masariu, Brădișor, Barza, Ruda, Valea Morii. Ing. H. Dürr: Aplicabilitatea gazului metan din Ardeal la desincări.

EXTRAS DIN CUVĂNTAREA M. S. REGELUI RADIODIFUZATĂ LA 1 DEC. CRT.

„Tineretul nostru crește fără nici un ideal. Atâtea manifestațiuni morbide se arătau, cari pentru aceia cu dragoste de Neam și cu simțul răspunderii viitorului, puneau o problemă vitală: „Ce va deveni această țară atât de frumoasă, atât de bogată, dacă generația de mâine trăiește în această lipsă de avânt, această lipsă de ideal pentru lucruri frumoase și utile“.

„Iată de ce apasă cu tot dinadinsul asupra primatului educativ ce este disciplina și mândria națională. Fiecare tânăr trebuie crescut în credința că este mândru de a fi român, că este mândru de țara lui și că prin sentimentul lui de solidaritate națională și de muncă neprecupețită în folosul obștesc, trebuie să contribuie la progresul Patriei“.

„O grijă deosebită o punem pentru dezvoltarea sentimentului național. Copii noștri trebuie să învețe că dacă unele lucruri bune se pot aduce de peste graniță, sunt atâtea aci în pământul țării și în sufletul poporului, care să facă din România și din neamul nostru una dintre țările și unul dintre popoarele cele mai strălucite din lume“. (Argus).

Români!

Dați-ne concursul să cucerim
piețele orașelor

Vă oferim mărfurile noastre în
condițiuni mai avantajoase de-
cât concurența

Vizitați depozitele noastre în

CLUJ

Piața Mihai Viteazul 22

Calea Regele Ferdinand 26

AIUD

Piața Regele Ferdinand 34

CÂMPIA-TURZII

Strada Gării 232

Intreprinderile:

Valer Pascu Soc. An.

Import de cafea - ceai - cacao

Coloniale engros și detail

Dumitru Dobrota

Ultimele creațiuni ale modei le
găsiți pe prețuri convenabile la
M A G A Z I N U L
DUMITRU DOBROTA
Cluj, Piața Unirii No. 17

Andrei Fărcașiu

B L Ă N A R
Lucru conștiincios. Marfă de ca-
litate. Atelier model
Cluj, Piața Unirii No. 33
București
Piata Academiei No. 2

Nicolae Roșca

cel mai bine asortat depozit din
țară în
ARTICOLE DE SPORT
PESCĂRIE, VÂNĂTOARE
CLUJ, PIAȚA UNIRII

Intreprinderile
Forestiere Române
s. a. Cluj

Reprezentanța generală pentru vânzări:

Comerțul Lemnului
s. a. Cluj

Piața Mihai Viteazul No. 39 Tel. 11—50

PRODUCE:

Cherestea de brad — Lemne de foc
Lemne de mine.

DEPOZITE:

Poleni, județul Cluj — Cluj, str. Negru Vodă 3
Agăș, județul Bacău

VLAD & Co S.A.

C L U J

INDUSTRIE ALIMENTARĂ

FONDAT 1898

Produse din lapte:

unt — șvețer
și tot felul de brânzeturi

Produse de carne:

Mezeluri — salam — grăsimi
conserve de carne

F a b r i c i :

Cluj, Anton Pan 10, telef. 9-20

București;

Șos. Măgurele 151, telef. 327-43

Reprezentanți și agenții:
în principalele orașe din țară.

MAGAZINE DE DESFACERE:

Cluj, Piața Mihai Viteazul 39, Nico-
lae Iorga 3, Regina Maria No. 48

București, Str. Halelor 5, Regală 9,
Hala nouă „Parcul Domeniilor“

COOPERATIVA „MERCUR“

a studenților și licențiaților Academiei de Inalte
Studii Comerciale și Industriale din Cluj

Intemeiată în anul 1933

CLUJ, STRADA PETRU MĂIOR Nr. 1

Cooperativa are următoarele secții:

RESTAURANT

cu abonamente lunare (prânzul și cina) de
Lei 600, 720 și 1000.

FRIZERIE

rasul Lei 5, tunsul lei 10. Serviciul prin a-
bonament cu reducere.

PANTOFĂRIE

și

CROITORIE

cu prețuri reduse, cu 20 - 40% față de cele
curente.

Cooperativa este condusă de un Consiliu de adminis-
trație format din studenți (majoritatea) și licențiați și
este prezidat de un prof. dela Academia Comercială.

Administrația curentă și serviciile la mese le
fac studenții.

Cooperativa „Mercur” este o frumoasă și folositoare înfăptuire
tinerească și românească; aci studențimea se formează în spirit
cooperativ, își satisface necesitățile în condițiuni foarte avanta-
joase. Serviciile cooperativei nu sunt folosite numai de membrii
cooperativei ci de toată lumea.

ILIE FLOAȘIU

Manufactură
și Coloniale

Engros și
Endetail

SIBIU

STRADA REGINA MARIA

Industria Sârmei S. A.

Cluj, Strada Iuliu Maniu No. 25

PRODUCEM :

Fier de beton

Fier laminat in colaci

Cuie de tot felul, splinturi

Sarmă de fier albă, arsă,
arămită

Sarmă zincată (galvanizată)

Sarmă ghimpată-zincată

Sarmă de oțel

Arcuri pentru mobile

Agrafe de birou

Sarme pentru saci